MUNTANYA

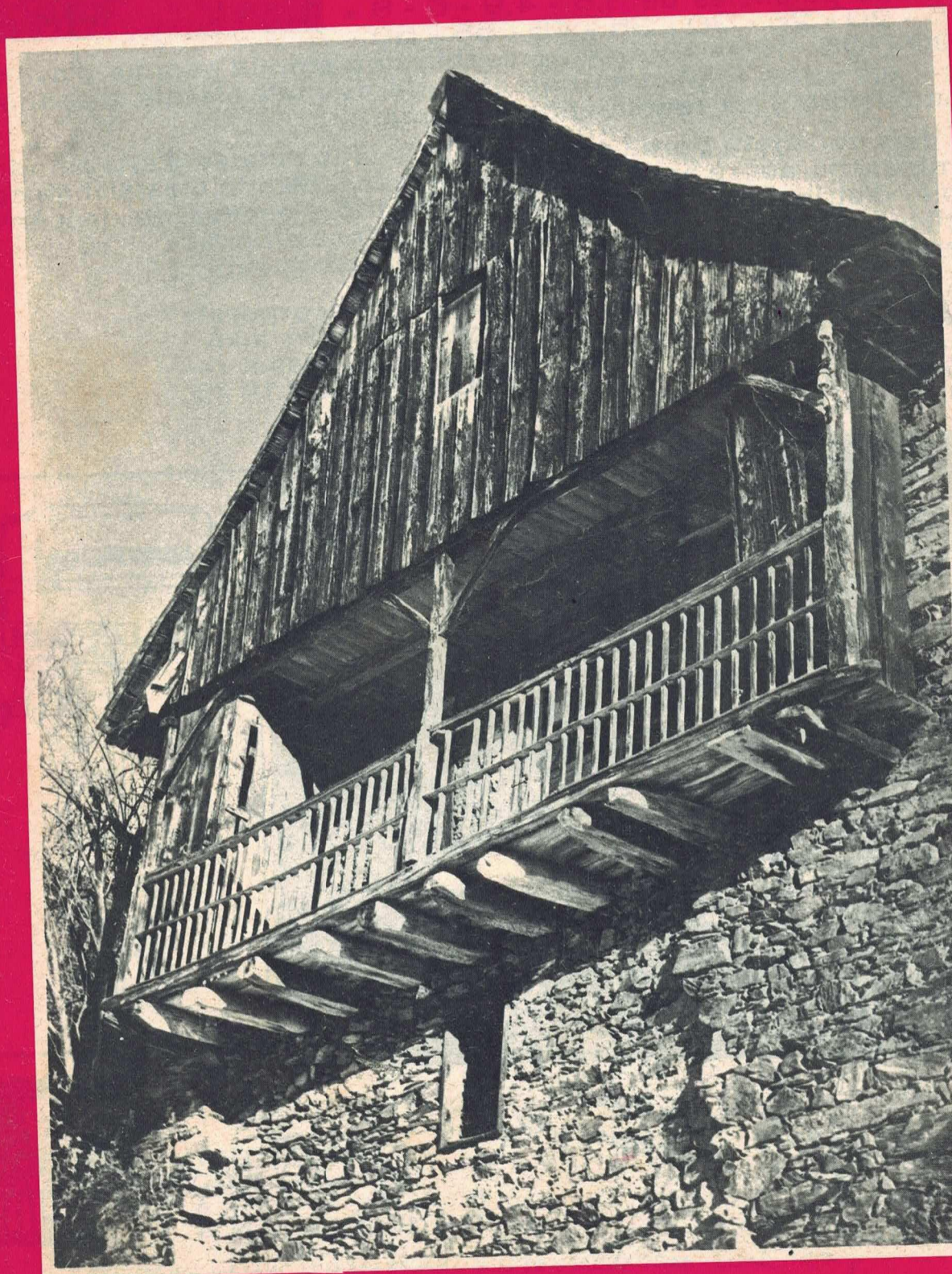

AGOST 1975

Chrysler

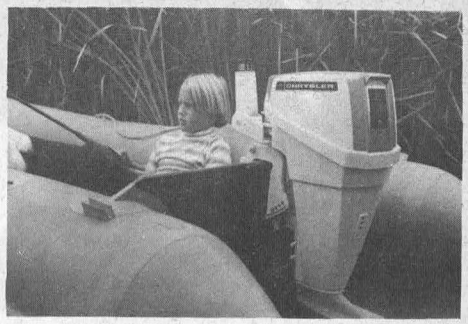

MOTORS FORA BORDA

La línia de motors fora borda CHRYSLER 1975, amb potències de 3,6 - 4,9 - 6 - 8 - 10 - 15 - 20 - 25 - 30 - 35 - 45 - 55 - 60 - 75 - 90 - 105 - 120 - 135 HP., presenta una àmplia gamma d'avenços tècnics, els quals impliquen uns estandards molt elevats d'economia de combustible i de rendiment en l'aigua.

Molts dels nous fora borda estan equipats amb culates d'alta compressió, amb carburadors antigoteig, posició senyalitzada d'estalvi de combustible, distribuïdors de cèl.lula fotoelèctrica, encesa de deścàrrega capacitadora MAGNAPOWER II, hèlices de pas dinàmic i sistemes automàtics de recirculació de combustible.

Tots els fora borda CHRYSLER 1975 duen incorporats dispositius insonoritzants nous o millorats. Tot això i una gamma de motors marins de gasolina i diesel representativa de la completa gamma CHRYSLER 1975.

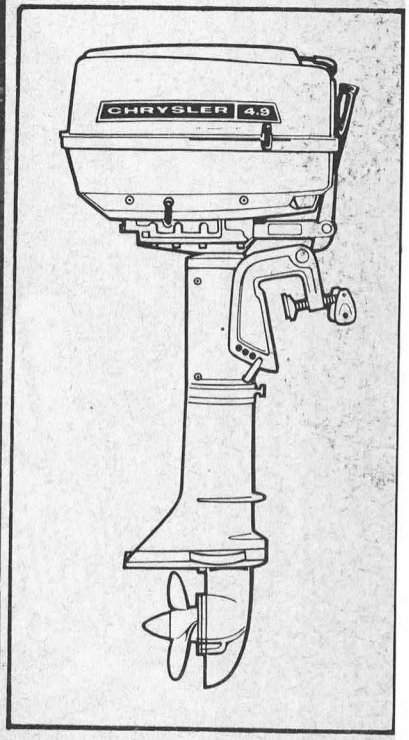

agents per generals Espanya

SANTA EULALIA
NAUTICA
BARCELONA

CHRYSLER
Marine

Exposició i venda
- PORT BALIS - SANT ANDREU DE LLAVANERES (BARCELONA) Tel. (93) 392 65 01
- PASSEIG DE GRACIA, 93 - BARCELONA-8 - Tel. (93) 215 06 74
- PUERTO JOSE BANUS - NUEVA ANDALUCIA (MALAGA) Tel. (952) 81 21 79

CORRESPONDENCIA (Casa Central) Passeig de Gràcia, 60-BARCELONA-7 Telegr. SANSENTA-BARCELONA Telex 53138

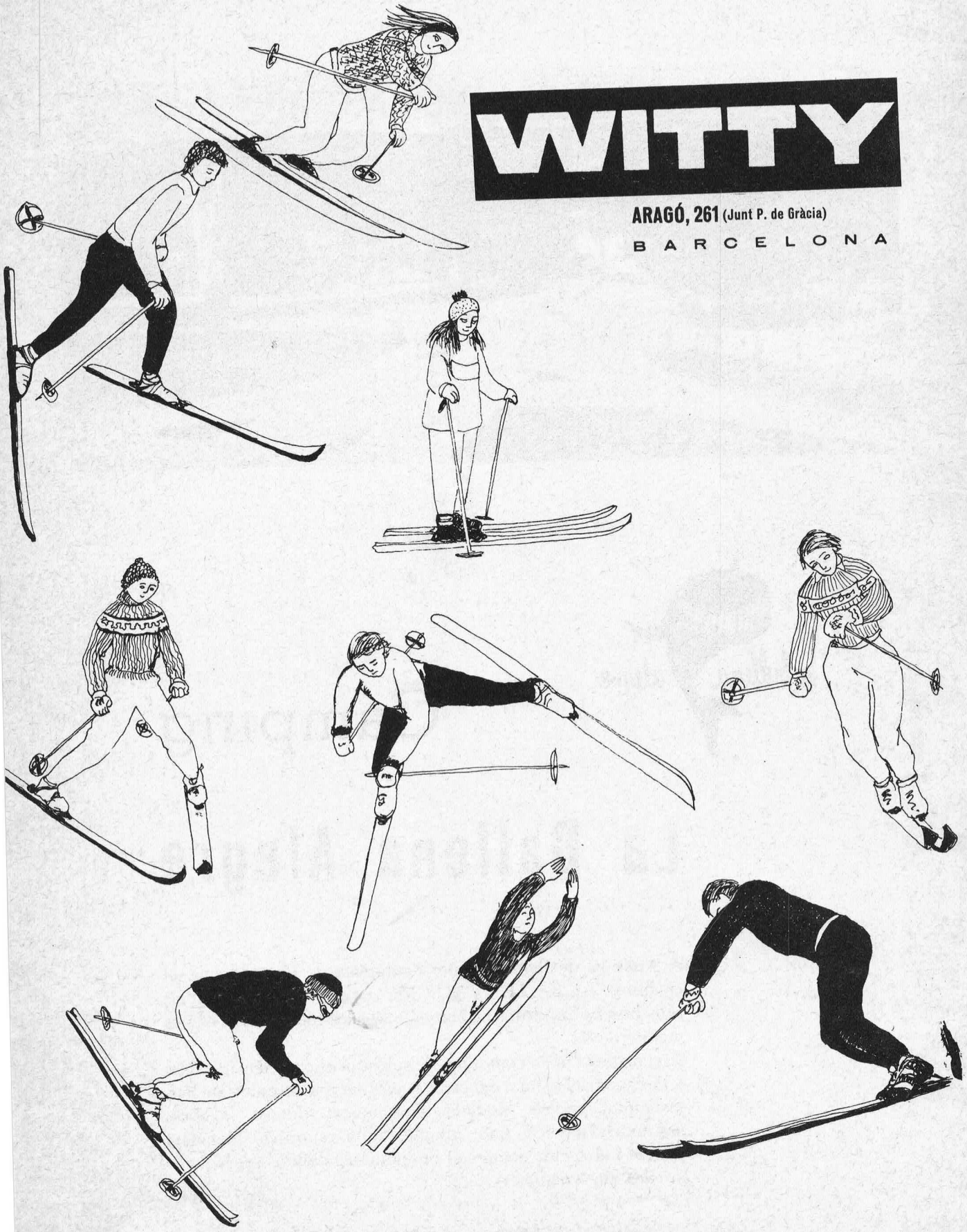

WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

BARCELONA

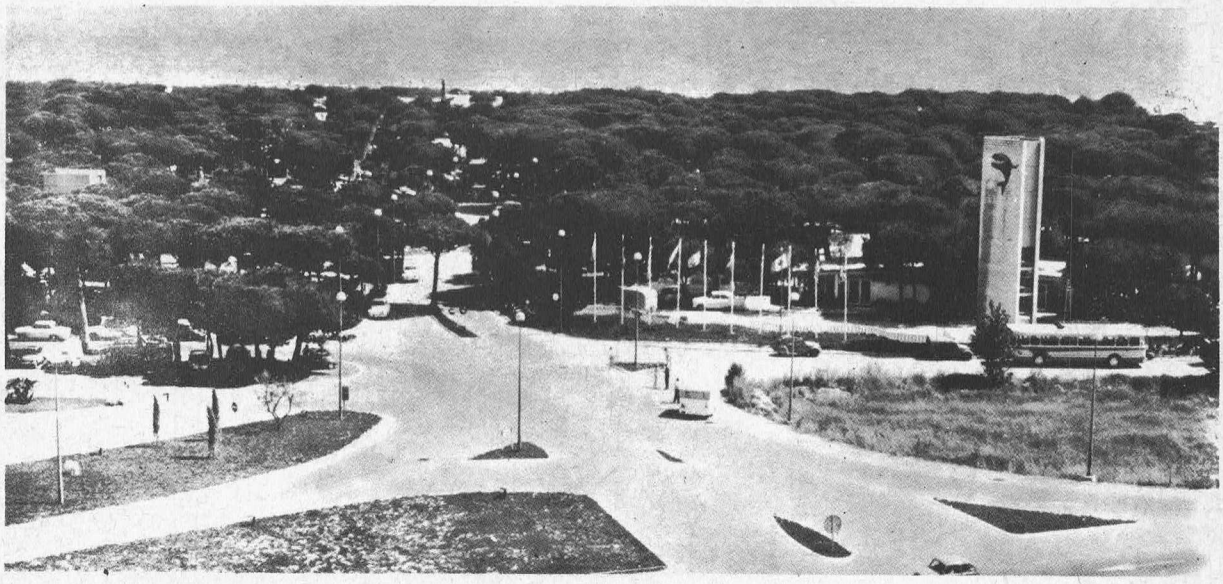

"la ballena alegre"

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal.lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

THOMMEN

EVEREST

L'altímetre de butxaca que assolí el cim de L'EVEREST

REPRESENTANT GENERAL PER ESPANYA:

FRANCESC ROMANI

Consell de Cent, 280. Tel. 257 77 66

BARCELONA-7

No us n'estranyeu! Encara no ha visitat Mañanes

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

MAÑANES MK esports

Canuda, 26 - T. 318 45 00 - Barcelona-2 / Via Augusta, 103 - T. 217 91 88 - Barcelona-6
Bailèn, 170 - T. 258 10 15 - Barcelona-9 / Prim, 99 - T. 380 48 21 - Badalona

EL MONTSENY

Pere Ribot
Raimon Camprubí

Els secrets del Montseny, la muntanya d'ametistes, que avui ha esdevingut el gran parc, massis i verd, de Barcelona.

El Montseny, evocat pels excursionistes, pels poetes, pel turisme...

Des de qualsevol angle, la perspectiva és total, adorable. La muntanya es dreça imponent, blavíssima i dominadora, amb un pes d'humanitat enorme, bíblica, retallant bravament l'horitzó, ambs els cims suaument afinats.

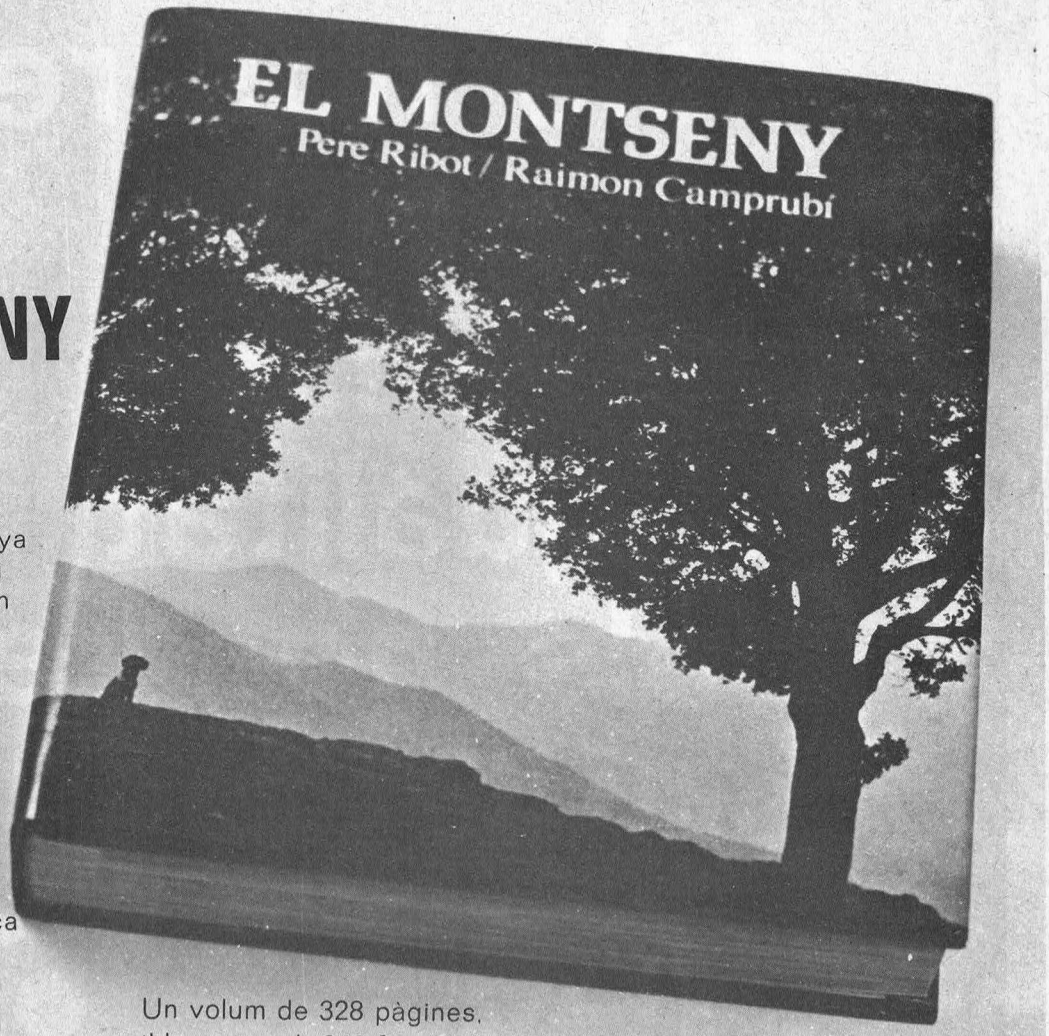

Un volum de 328 pàgines, il·lustrat amb 243 fotografies

COMERCIAL DESTINO
Consell de Cent, 425, 3.ª planta
Tel. 246 23 05*
BARCELONA-9

Senyors: Els agrairia que prenguessin nota de la meva comanda:

Voldria rebre.....exemplars del llibre **"EL MONTSENY"**, que pagaria de la següent manera:

☐ Al comptat (1400 ptes.), contra la seva recepció.
☐ En quatre mensualitats de 350 ptes.
— M'agradaria examinar sense compromis els llibres de la col·lecció:

"IMATGE DE CATALUNYA"

☐ Les Cases Pairals Catalanes ☐ Els Monestirs Catalans ☐ Festa Major
☐ El Pirineu ☐ Guia de Catalunya ☐ Els rius de Lleida
☐ Vuit segles de carrers de Barcelona.

Esperant rebre el llibre en els propers dies, els saluda atentament.

NOM ..... Signatura

ADREÇA .....

POBLACIÓ .....

la qualitat dels nostres clients determina la qualitat dels nostres productes

esports esplai

articles d'esport per a clients de qualitat

c. del pi nº 16, barcelona-2

tels. 317 48 36 - 318 25 31

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any XCIC Núm. 680 Vol. 85

Agost de 1975

Diposit Legal B. 545 - 1958

Sumari

	Editorial	410
Oriol de Bolós	**Els problemes del medi natural (VII) El paisatge vegetal dels Països Catalans**	411
Joaquim Gosàlbez	**Els problemes del medi natural (VIII) Les regions faunístiques dels Països Catalans**	420
Josep Nuet i Badia	**Els incendis forestals, un flagell modern**	427
Josep Maria Sala i Albareda	**En la mort de Carles Balaguer**	439
Angel V. Rosen	**Impressions sobre un intent al sostre del món**	440
Conrad Blanch	**XVII Rallye d'Esquí**	449
Josep Casanellas i Milà	**Al Vinhamala amb esquis**	451
	Crònica del Centre	453
	Homenatge a Joan Balsac	453
	Convocatòria del premi "Pau Vila"	453
	Campament de primavera al pla de Salita	453
	Els equips del Centre als rallyes i curses d'esquí	454
	Commemoració dels 500 anys del primer llibre imprès en català	454
	Exposició de fotografía experimental en color	454
	Exposició de flors i herbes assecades	455
	El torrent de Pareis, pam a pam	455
	Crònica	455
	La propera Assembla Intercomarcal d'estudiosos	456
	Bibliografia	456
Anna Borbonet	**Guia del Romànic a l'Alt Empordà, per Sebastià Delclòs**	456

Redacció i Administració: Paradís, 10, Barcelona (2) Tel 318 62 20

Director: Josep Llaudó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart, Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrés i Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secrètaria: Anna Borbonet

Comptador: Josep Velázquez

Publicitat: Lluís Puntís, Via Augusta, 47, 6.è Barcelona (6) Tel 218 69 60

Col.laboradors: Jaume Granell, Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras, Hermenegild Carreté, Josep M. Sala Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril, David M Aloy, Gabriel Jaraba, Enric Font, Josep Casanovas, Josep Girona, Modest Montlleó.

Subscripció: 240 pessetes anuals (sis exemplars) estranger, 270 pessetes; preu d'aquest exemplar, 45 pessetes (Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110 Barcelona (13)

Portada: Arquitectura popular aranesa amb acabat de fusta a Bausén (foto: J. Llaudó)

Editorial
La incògnita del futur

En el núm. 2 d'aquest any de «La Montagne», del C.A.F,. s'insereix un treball de Michel Ballerini sota el títol de «Le grand cirque». És un escrit que ens ha impressionat, i que creiem que produirà rebombori i polèmiques en els ambients esportius de muntanya del nostre país veí. Són tants, els que directament s'hi sentiran al·ludits! Creiem que valdrà la pena que els nostres associats tinguin coneixement d'aquest treball de Mr. Ballerini, i farem tots els possibles per a donar-ne la versió catalana íntegra en un pròxim número de «MUNTANYA». Avui sols avançarem una reduïda síntesi de la idea general del treball mencionat.

Ballerini es dol de la massificació dels esports de muntanya i de la comercialització de la muntanya en ella mateixa. Es plany de les masses inconscients que sovintegen a les estacions d'esquí, i de l'acorruament de les gentades que l'estiu emplenen els refugis, i converteixen els cims en una mena de mercat de Calaf. Tot això dins d'un ambient trist, balaadrer, baix de sostre, i poc educat esportivament i espiritualment. Diu coses molt fortes, Mr. Ballerini. Vegeu, si no, unes ratlles dedicades als marxants de la muntanya: «No passaran pas gaires anys, a tots els llocs explotables ja hi haurà els fonaments de futures estacions, i al voltant de les ja creades, cada coster tindrà instal·lat el seu mitjà mecànic de pujada. Què succeirà llavors? Ningú no ho sap, però cal témer el pitjor. Ho hem vist ja: les enormes rases dins dels boscos (espectacle sinistre dels arbres podrint-se al mateix lloc on foren abatuts), flancs de muntanya dinamitats, allisats i anivellats. Per tal d'esquiar tres mesos, la destrucció per sempre!» I segueix Mr. Ballerini, força més enllà del seu treball:

«La societat de consum ha assolit la muntanya; calen consumidors, per a comprar material, per a construir estacions, per a fer ben rendables les instal·lacions i manteniment dels refugis. Cal força gent, i gent que pagui; hom crea necessitats, en materials, en confort, hom explota el somni, hom conserva el mite. La muntanya no canvia pas, certament, però els homes la transformen. Hom destrueix el que no pot posseir, encara que ho estimi, i la muntanya, no serà mai la muntanya dels homes, perquè no és pas a llur mesura.» Tot això ens fa pensar en les transformacions sofertes al Pallars, a la Vall d'Aran, i al Pirineu Oriental, on en les instal·lacions d'estacions d'esquí s'ha tirat força al dret, i sense gaires miraments amb la natura.

Mr. Ballerini, ens parla també d'un Chamonix convertit en el Boulevard Saint Michel i de La Berarde (al peu de La Meije) en una mena de plaça de la Concòrdia. A casa nostra tal vegada no arribem a aquests extrems, però és evident que la massificació progressa i no es detura. Ja sabem el que és, el nostre refugi de la Renclusa vessant de gent pels quatre costats, i com resulta de difícil de trobar un raconet al cim d'Aneto on concentrar-se i oblidar el ramat de la pujada. Afortunadament, encara ens queden molts cims en el veïnatge de l'Aneto, on la muntanya, i els que l'estimen i la comprenen, poden dialogar tranquil·lament.

L'augment constant de la massa afecionada als esports de muntanya d'una banda, i el tirar al dret dels negociants de la muntanya, són preocupants. En el primer grup va dominant cada vegada més la superficialitat, i la manca de preparació. No cal, doncs, que ens sorprengui que, en agafar el diari, ens hi trobem la trista nova que aquesta temporada, i únicament al massís del Montblanc, hi ha hagut setanta víctimes. És tristíssim. És molt possible que una bona part dels malaurats ho hagin estat per la seva inconsciència, manca de preparació i educació alpina. I ja som a la qüestió de sempre: és que cal delimitar l'accés a la muntanya? No, de cap de les maneres no! El que cal, i ara més que mai —potser encara hi som a temps— és educar al màxim la gent que va a muntanya, d'una forma progressiva i assegurada. Avui el nostre jovent està una mica o un tros influït per l'esperit de «vedettisme», i això és perniciós. Vegeu un fragment d'un treball de fa 25 anys del gran alpinista anglès S.W. Young, «Retorn a la muntanya» (Butlletí del C.A.S., gener de 1949), i que té encara tota la validesa:

«Per a l'alpinista que vol conèixer el seu ofici, el treball preparatori no ofereix ni camins curts ni ràpids. Recórrer als mitjans d'assegurança artificials, és per al jove escalador la més nefasta de les escoles. Aquell que no haurà après a utilitzar i a acrèixer la seva força individual, a desenvolupar el seu sentit de judici, i la seva tècnica, constranstant-los, sol, de cara a les dificultats, no serà mai un veritable muntanyenc; i el més il·lustre virtuós del pitó no mereixerà mai el títol d'alpinista, si el respecte a la muntanya, tal com la natura l'ha feta, no té altra vàlua per a ell, que el fet de reeixir en una «primera» i que el seu nom surti en un butlletí de Club, o de Secció.»

I perquè hi escau, encara un nou fragment del treball de Mr. Ballerini, a «La Montagne»:

«És cosa ben personal que cada u faci un redescobriment de la seva vàlua i possibilitats, especialment en la motivació del que l'ha empès cap a la muntanya, i aprofundir-hi. Un examen de consciència serè o dolorós. Als extrems hi ha els purs i els extravagants. Ningú no té dret a jutjar ningú, car la muntanya és de tots, però tothom, almenys per una vegada, hauria d'anar sol a muntanya. Llavors no hi ha ni espectadors, ni auditors, ningú que pugui escoltar-vos, ningú que us pugui veure, per assegurar-vos o encoratjar-vos, la integritat total amb si mateix; la solitud, mirall sense complaença. Després d'això, potser molts no tornarien més a muntanya... i els altres coneixerien una muntanya que no fóra pas mai més un camp de fira». Amb aquests mots acabem la nostra breu reflexió d'avui. El futur, de fet, és sempre una incògnita, i nosaltres no renunciem a l'esperança que es resoldrà en una novella i fructífera albada per al nostre excursionisme.

Els problemes del medi natural (VII)

El paisatge vegetal dels Països Catalans

per: Oriol de Bolós

Què vol dir paisatge vegetal?

L'activitat excursionista té com un dels seus mòbils principals el de permetre als ciutadans d'entrar en contacte directe amb allò que, d'una manera no gaire precisa, hom anomena la natura, és a dir, amb els paisatges poc alterats per l'home que, sempre diferents en passar d'un lloc a l'altre, s'ofereixen a l'atenció del viatger.

Entenem per **paisatge** el conjunt de caràcters que donen la seva peculiaritat a cada indret. La contemplació dels paisatges sol ésser motiu de plaer estètic per a les persones de sensibilitat normal. Els artistes, en primer lloc els pintors i els literats, s'han esforçat durant milers d'anys per tal d'oferir a la humanitat llur interpretació de la realitat paisatgística que han viscut. Però també és possible de prendre el paisatge com a objecte d'estudi científic: el coneixement dels elements que l'integren i del significat que hi té cada cosa, així com de les relacions que lliguen els diversos elements entre ells per formar estructures complexes, augmenta considerablement les possibilitats de copsar el sentit pregon de la natura i fa que resulti fortament atractiu allò mateix que l'home superficial pot trobar ensopit i banal. Mentre per a uns la natura és una font permanent de vivències que donen sentit a la vida i d'ensenyaments interessants, uns altres quan surten a fora de la ciutat no veuen res més que un espai buit per a fer quilòmetres o bé un lloc per a la inactivitat; hi ha qui per no caure en el tedi ha de dur sempre una ràdio sonant.

L'estudi dels paisatges és l'objecte principal de les ciències geogràfiques. Els paisatges comprenen, ordinàriament, un component inert (els minerals, les roques i també les formes del relleu), que estudien els geòlegs, un component vegetal, que és el que ens interessa particularment ací, i un component humà, expressat no sols en edificis, camins, camps de conreu, etc., sinó també en un seguit de transformacions més o menys intenses dels altres components, i, en primer terme, del component vegetal (1).

Les zones de vegetació

El paisatge vegetal natural, tal com existia abans de l'aparició de l'home, ha estat substituït gairebé arreu del món per paisatges humanitzats, sovint molt més diversificats que els pre-humans.

Si la pressió humana esdevé extrema, el procés d'alteració i degradació del paisatge arriba a estats finals pràcticament irreversibles. Hi corresponen els paisatges urbans i suburbans, en els quals la natura desapareix completament, o, en d'altres casos, el desert de roca que resulta de la destrucció de la vegetació i de la subsegüent erosió del sòl.

Però allà on l'acció destructiva de l'home no ha estat tan intensa, se sol mantenir la possibilitat de retorn del paisatge humanitzat a estats semblants a l'inicial, pre-humà, possibilitat que es realitza quan s'interromp l'acció humana desnaturalitzadora. En un procés ben comparable al de cicatrització de les ferides, els camps i els pasturatges abandonats de les regions forestals es converteixen per ells sols en brolles i bosquines (2), que més tard es transformaran en el bosc que correspon a la potencialitat del terreny.

L'estabilitat dels elements del paisatge vegetal és, doncs, molt diferent segons els casos. La vegetació no alterada per l'home en general és estable: ho són les grans selves, les estepes i les praderies naturals, etc. Però la vegetació que ha resultat de la transformació artificial del paisatge original és essencialment inestable i tendeix a tornar per ella sola a l'estat estable inicial. Aquest és el cas de moltes de les pinedes i de la majoria de les garrigues, brolles i pasturatges de la nostra terra. Per això en els paisatges humanitzats cal distingir entre vegetació actual i vegetació potencial. Aquesta darrera és la que s'installaria amb caràcter estable, després d'un procés de recuperació més o menys llarg, si deixava d'exercir-s'hi l'acció de l'home. Evidentment, la vegetació estable (actual si no hi ha hagut alteració, potencial en altre cas) és la més representativa del caràcter propi de cada indret. El seu estudi, sobretot si ens limitem als elements del paisatge de caràcter normal i dominant (l'anomenada **vegetació zonal** o **clímax**), ens permet d'arribar a una imatge molt senzilla i esquemàtica dels paisatges vegetals d'un país qualsevol. El resultat és certament una visió simplificada de la realitat, la qual, però, inclou allò que podem considerar com a més essencial.

Amb aquest criteri de síntesi duta a l'extrem, podem reduir la complexitat dels paisatges vegetals dels Països Catalans a cinc grans tipus fonamentals, caracteritzats respectivament pel predomini del **prat alpí,** del **bosc boreal de coníferes,** del **bosc d'arbres de fulla caduca,** del **bosc esclerofille mediterrani** i del **matollar en coixinets espinosos.** A més hi ha **paisatges azonals,** limitats a indrets molts especials: vores d'estanys, platges, roques, etc.

Les zones de paisatge que hem enumerat no tenen pas significació simplement local; ben al revés, resulten de l'aplicació a la nostra terra de conceptes molt generals, vàlids per a tot el món. Si en comptes de descriure la vegetació catalana volguéssim prendre en consideració la d'Europa sencera, hauríem de tractar les mateixes cinc zones i només n'hi hauríem d'afegir una altra, la zona de les estepes, que no arriba als Països Catalans.

El prat alpí

A l'Europa central el mot **alp,** segons sembla d'origen cèltic, és aplicat als prats naturals que cobreixen les muntanyes per damunt el límit superior del bosc. El nom dels Alps, la gran serralada europea, fou introduït segurament pels antics pastors que, en venir l'estiu, pujaven amb llurs ramats als prats de muntanya, o sia als **alps.** Segons això la regió o

1 Prats alpins. 2 Bosc de coníferes subalpí. 3 Avetosa. 4 Transició entre el bosc de coníferes subalpí i el bosc de fullatge caduc. Principalment bosc de pi roig. 5 Bosc caducifoli humit (fageda, bosc de roure pènol). 6 Bosc caducifoli sec (roure martinenc, roure de fulla petita, etc.). 7 Alzinar marítim, amb arbusts, lianes, etc. 8 Alzinars pobres en arbusts i lianes de les serres de clima poc plujós (carrascars). 9 Màquia continental de garric i arçot. 10 Màquia mediterrània meridional (garric, llentiscle, ullastre, margalló, etc.). 11 Espinar meridional (arçot, margalló, etc). 12 Vegetació de muntanya mediterrània elevada (savina turífera, coixinets espinosos, etc.). ▼

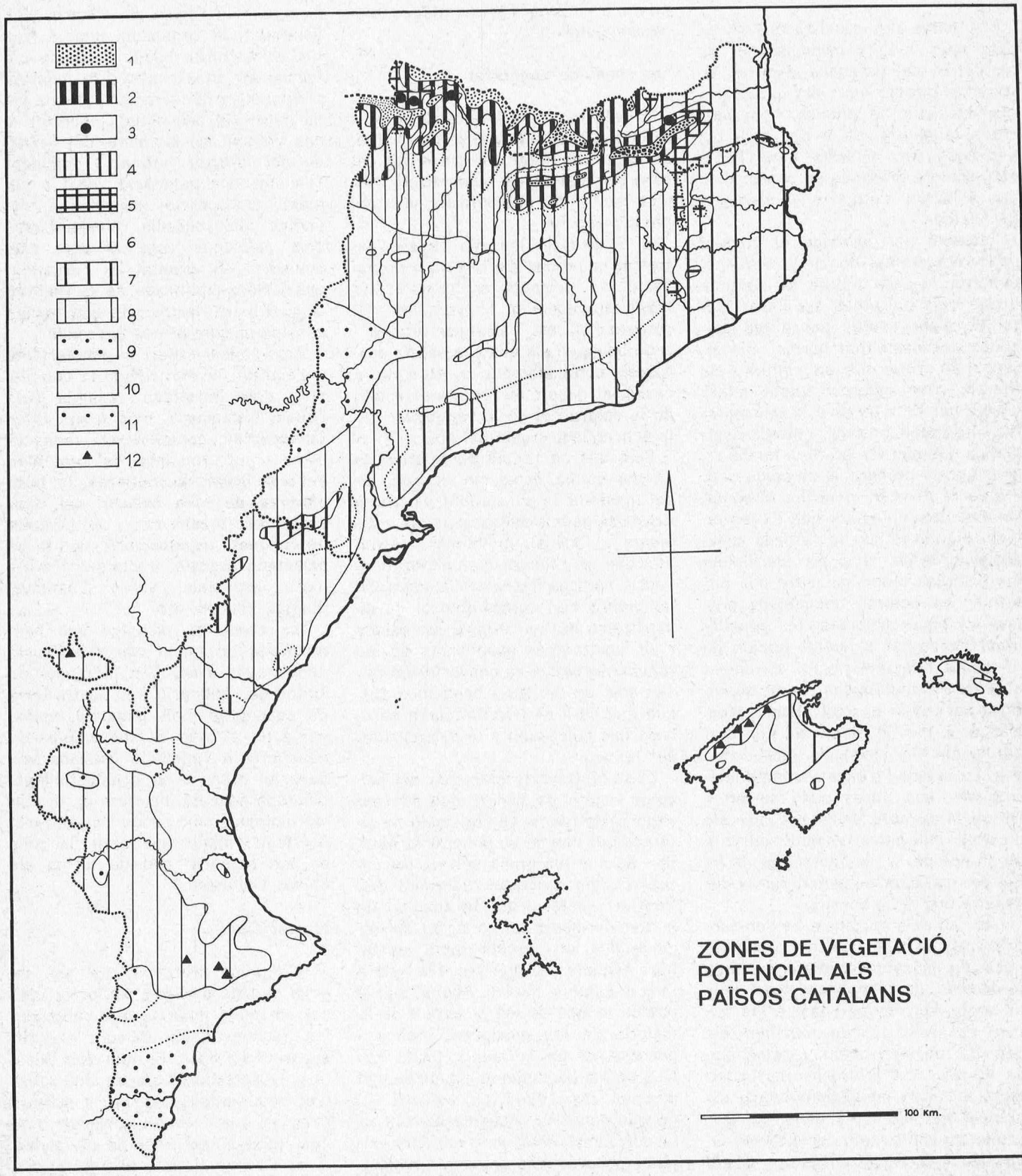

Quan baixant dels cims trobem els primers boscos, passem de l'anomenat estatge alpí, dels prats, a l'estatge subalpí, de les coníferes. Aquesta transició és la que podem observar al coll de Merdanya (Ripollès) amb el Gra de Fajol i el Bastiments com a teló de fons.

foto: R. Pujol i Alsina

zona alpina és la regió dels prats naturals, no sols als Alps sinó també a les altes muntanyes semblants als Alps en l'aspecte biogeogràfic (3).

El **prat alpí** és el tipus de vegetació principal de l'alta muntanya pirinenca, per damunt de 2000-2400 m. És una gespa rasa, normalment pasturada per herbívors salvatges, com els isards, o per bestiar domèstic. Hi intervenen moltes espècies, en primer lloc un gran nombre de plantes de fulla estreta, linear: gramínies i ciperàcies, però també herbes diverses que sovint formen masses aglomerades amb aspecte de petits coixinets densos. Les herbes del prat alpí formen una aglevat compacte amb la terra on arrelen, de manera que no és possible d'arrencar-les sense durse'n un pa de terra, ni és fàcil tampoc de destriar-les entre elles.

El prat alpí passa molts mesos sota la neu. Quan arriba la primavera i la neu es fon, de seguida comença la florida de les plantes alpines. Onades successives de flors diferents, corresponents a diverses espècies, donen al prat aspectes variats que canvien contínuament mentre dura el bon temps. Moltes de les plantes alpines fan flors grosses i vistents: les gencianes, les primaveres, els crocus, els androsaces i tantes d'altres converteixen sovint els prats d'alta muntanya en jardinets multicolors. Com que les tempestes són freqüents, l'aigua no sol mancar mai, i la verdor es manté durant tot l'estiu, almenys als indrets poc rosts. Només en venir la tardor, amb les primeres glaçades, l'herba comença a rossejar i perd vigoria progressivament fins que la cobreix altra vegada la blancor de la neu.

Segons les espècies que els constitueixen, hom reconeix una gran diversitat de tipus de prat alpí, diversitat que ens és impossible de descriure, ni tan sols d'una manera esquemàtica, en aquest lloc.

El paisatge alpí, en general encara força ben conservat, comprèn, a més de la gespa típica, altres elements

Ultra els prats, el paisatge alpí comprèn altres elements prou notables. Un d'ells són els estanys d'aigua glaciar, sovint més o menys reblerts i transformats en molleres on el peu s'enfonsa, com en els estanys de Cadí (Canigó) en què, surant a la superfície es gronxen les fulles dels Sparganium.

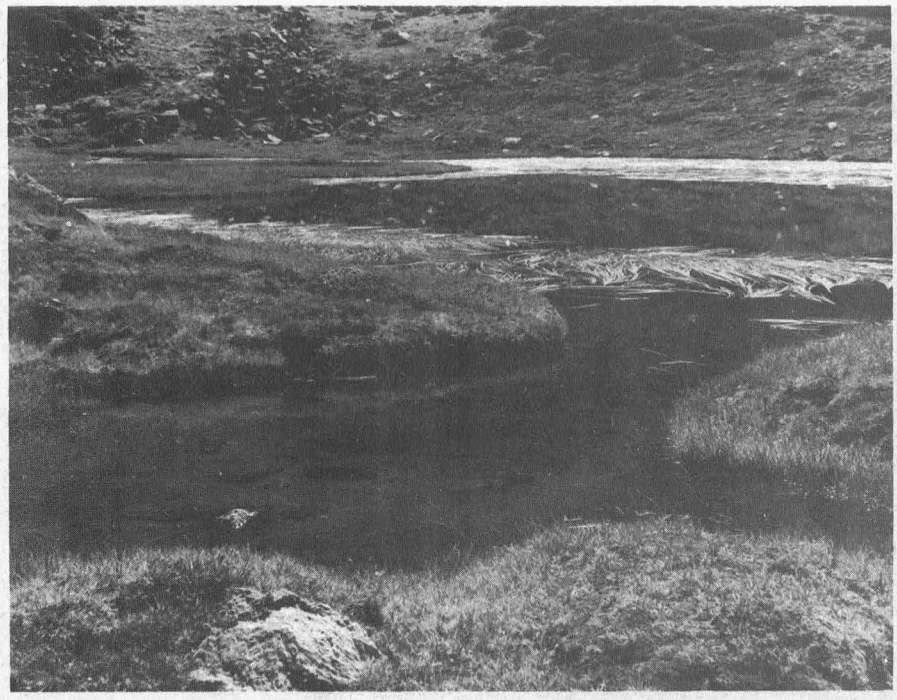

foto: R. Pujol i Alsina

prou notables. El caràcter abrupte del relleu fa que hi siguin freqüents **timbes** i **roquissers,** així com **pedrusques** (=pedruscall petit), que donen allotjament a una gran varietat d'espècies vegetals particulars, i **tarteres** (=acumulacions de grans blocs de pedra). Les **congestes,** on la neu roman temps i temps sense fondre's, són un altre ambient molt especial. **Estanys** d'origen glaciar, sovint més o menys reblerts i transformats en **molleres,** on el peu s'enfonsa, ocupen certes fondalades. **Fonts** i **rierols** abundants, vorejats d'una esponerosa vegetació herbàcia, complementen un paisatge que, en forma molt semblant a la dels Pirineus, pot ésser retrobat als Alps i a les altres muntanyes elevades i humides d'Euràsia i d'Amèrica del Nord. L'afinitat dels paisatges alpins amb els de les terres àrtiques és certament més llunyana, però no pot ésser negada.

El bosc boreal de coníferes.

Quan, baixant dels cims, trobem els primers bosquets, passem de l'anomenat estatge alpí, dels prats, a l'**estatge subalpí,** de les coníferes. Aquest pas als Pirineus catalans se sol produir pels volts de 2300 m D'aquest nivell cap avall, fins a 1600 m o, de vegades encara fins a altituds inferiors (a la Vall d'Aran fins a 1200 m aproximadament), la muntanya sol estar coberta, si hom no l'ha malmesa, per un mantell dens de boscs negrosos, formats per arbres amb aspecte d'avet. Tant per l'aire general del paisatge com per l'estructura de la vegetació i per les espècies que la integren, aquests boscs subalpins dels Pirineus han d'ésser considerats com una prolongació extrema de la gran boscúria boreal de coníferes que s'estén per les terres septentrionals d'Euràsia i d'Amèrica del Nord, i reapareix a les muntanyes alpines. El nom siberià de **taigà** ha entrat en l'ús internacional per a designar aquestes selves d'avets.

La **taigà** típica és un bosc tot l'any verd, capaç d'aguantar inalterable els freds més intensos de l'hivern. Els arbres, de capçada estretament cònica, tenen fullatge **acicular,** en forma d'agulla. Com que les nevades hi són freqüents i abundoses, la capçada cònica resulta favorable. Anàlogament l'home en bastir les seves construccions arquitectòniques als països freds, les fa amb teulada de pendent molt fort; així la neu no s'hi aguanta gaire. També de dins estant la **taigà** té retirança a una catedral gòtica. Els troncs columnars, molt rectes, sostenen un alt sostre de fullatge, que només deixa penetrar una claror molt atenuada. Sota els arbres hi pot haver un estrat de mates o d'arbusts baixos —nerets, nabineres, etc.— que passen l'hivern més o menys colgats per la neu; això els protegeix dels freds més intensos i explica que, tot i que el clima de la **taigà** sigui durissim a l'hivern, una part dels arbusts, fins i tot dels que tenen fulla plana, conservi el fullatge verd tot l'any. Les plantes herbàcies forestals no són gaire abundants en aquests boscs constantment ombrívols. D'altra part, el sòl acostuma a estar cobert per una delicada catifa de molses, que a vegades assoleix molts centímetres de gruix.

La **taigà** presenta dos aspectes molt diferents segons l'època de l'any. Durant el bon temps la flaire resinosa de les coníferes impregna l'ambient. A l'interior del bosc regna una tranquilla penombra, dins la qual ressalta la verdor gemada de les molses i de les nabineres **(Vaccinium).** A l'hivern el contrast de tonalitats és molt més fort: vist sobre un fons de neu, el verd fosc dels arbres sembla negre.

Als Pirineus catalans el bosc subalpí és constituït sobretot pel pi negre **(Pinus mugo** ssp. **uncinata),** arbre que de vegades els excursionistes sense experiència confonen amb l'avet. L'avet autèntic **(Abies alba)** només fa grans boscúries a la Vall d'Aran, que pertany al vessant nord de la serralada. Fora d'aquesta comarca només hi ha avetoses en alguns obacs frescals. A les valls continentals, relativament eixutes, dels nostres Pirineus, per dessota del bosc de pi negre, s'estenen grans boscúries naturals de pi roig **(Pinus silvestres),** les quals encara conserven de vegades una certa semblança amb la **taigà** nòrdica. Aquestes pine-

La taigà típica és un bosc tot l'any verd, capaç d'aguantar inalterable els freds més intensos de l'hivern. Sota els arbres (pi negre i avet) hi pot haver un estrat de mates o d'arbustos baixos (nerets, nabineres). Les plantes herbàcies forestals no són gaire abundants en aquests boscos constantment ombrívols. Un aspecte d'una taigà al coll de Trapa de la serra del Cadí (la Cerdanya), amb els colls de Pendís i de Tancalaporta.

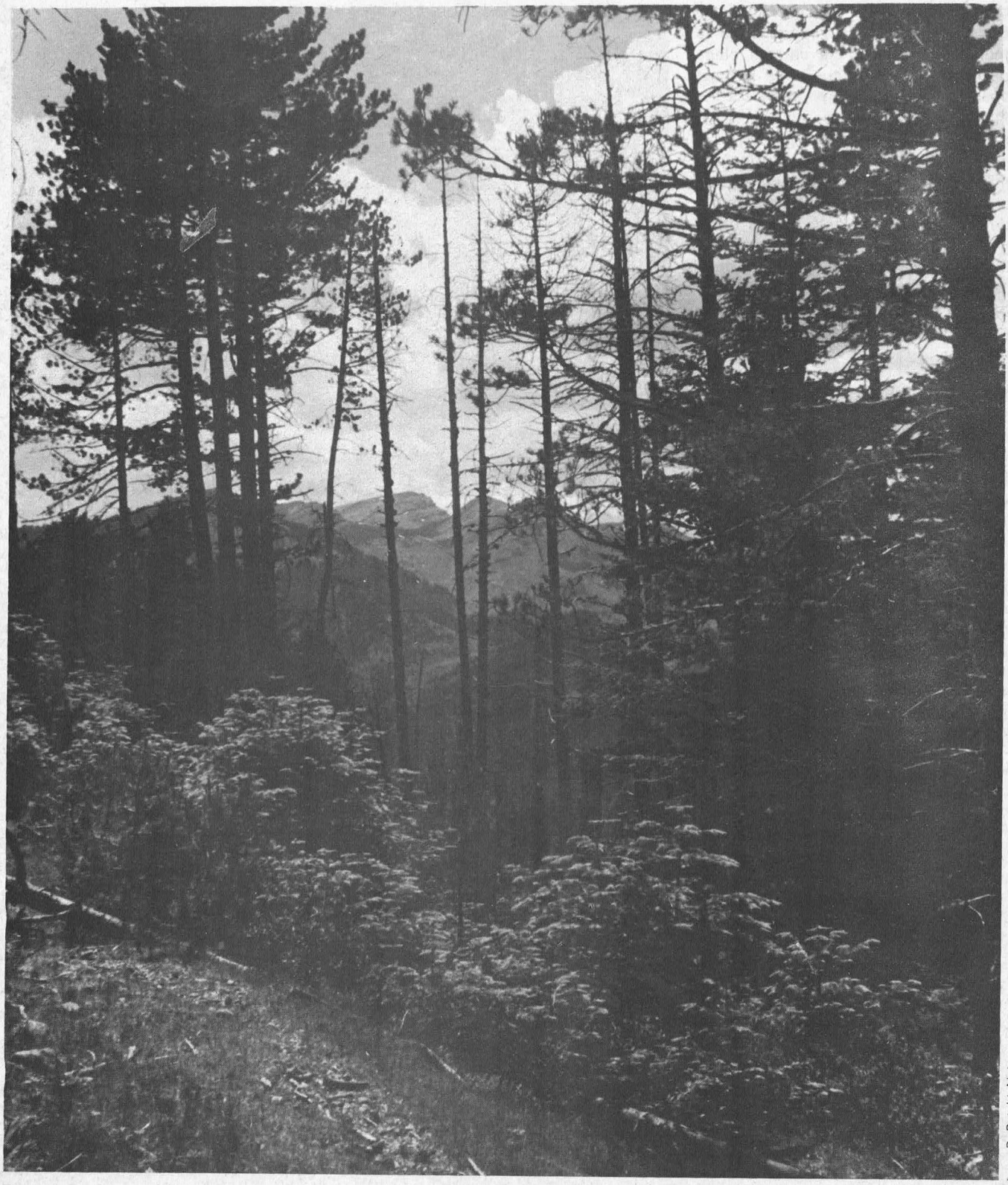

foto: R. Pujol i Alsina

A les valls continentals, relativament eixutes, dels nostres Pirineus, per dessota del bosc de pi negre, s'estenen grans bocúries naturals de pi roig, les quals encara conserven, de vegades, una certa semblança amb la taigà nòrdica. Aquí tenim un aspecte d'un bosc de pi roig prop de Sant Jaume de Frontanyà (Berguedà).

foto: J. Nuet Badia

des fan en realitat la transició entre el bosc subalpí i la vegetació de la muntanya mitjana. Els darrers claps de bosc natural de coníferes boreals apareixen al Montseny (avet) i a les muntanyes de Prades, als Ports de Beseit i a Penyagolosa (pi roig).

Els paisatges subalpins, principalment forestals, inclouen també a les clarianes, naturals o artificials, molts dels tipus de vegetació propis de la muntanya alpina. La frescor que domina en aquests nivells de l'alta muntanya afavoreix la formació d'**herbassars** luxuriants, amb plantes de gran fullatge, a les fondalades humides.

El bosc de fullatge caduc

Sap greu d'haver de donar un nom tan enrevessat com el de **zona del bosc caducifoli** a les terres gerdes de les fagedes i de les rouredes, dels boscs d'arbres de fulla tendra que cau quan ve l'hivern. Hi ha certament un terme pres del llatí que va força bé per a designar aquesta zona, és el de **zona nemoral** (del llatí **nemus,** el bosc tendre).

Un bosc típic del tipus **nemus,** com són les fagedes i les rouredes humides de l'Europa central és constituït per vegetals ordenats principalment en dos nivells o estrats: l'estrat arbori i l'estrat herbaci. No hi ha amb prou feines arbusts, i les molses, que serien ofegades per la massa de fulles seques que cauen cada tardor, no hi troben tampoc gaire bones oportunitats. És doncs un bosc buit de dins, allò que els alemanys en diuen un bosc-sala **(Halle-Wald).** Però si el bosc d'avets fa pensar en un catedral gòtica, el bosc de fulla caduca recorda de vegades una basílica romànica, en la qual el sostre, on dominen les línies horitzontals i els arcs de mig punt, és sostingut per un sistema de columnes massisses i pesants. De fet una gran part de la cultura europea, tant germànica com llatina, s'ha desenvolupat dins el marc del paisatge nemoral, i les formes d'aquest paisatge l'han impregnada més intensament del que pot semblar a primer cop d'ull.

Pocs paisatges es poden comparar amb el nemoral pel que pertoca a la riquesa d'aspectes variats que se succeeixen un darrera l'altre en el curs de l'any. Una fageda en ple estiu és un meravellós joc de verds: les fulles translúcides dels arbres deixen passar aquella claror «com d'aigua endins» que va impressionar tant Maragall. És una penombra suau que mereix d'ésser cantada pels poetes, però que fa impossible la vida dels vegetals clorofíl·lics, que es nodreixen de l'energia que els subministra la llum. Per això el sotabosc és tan poc abundant a les fagedes: els arbusts no s'hi fan bé i a l'estiu hom hi veu ben poques plantes herbàcies. En arribar la tardor una simfonia de grocs i de vermells substitueix progressivament la verdor decadent. Ben aviat, en arribar el fred, els arbres resten despullats de fullatge. El paisatge lluminós de l'hivern no s'assembla de res a la ufana estival: la fina arquitectura dels arbres desfullats es dibuixa contra el blau del cel i damunt un sòl terrós, cobert de fulles seques, o, moltes vegades, blanc de neu. Però si aquests canvis de decoració són extraordinaris, encara no ho són pas tot: els bons paisatges nemorals de l'Europa humida canvien encara una altra vegada d'aspecte a l'acabament de l'hivern. Llavors sorgeixen de dins de la terra milions de brots tendres i plens de vitalitat que creixen i floreixen ràpidament, abans que els arbres treguin la fulla. Una catifa de flors blanques o grogues com no l'obtenen gairebé mai els jardiners, cobreix el sòl, barrejada amb les fulles tendríssimes de les herbes nemorals. Quan en créixer el fullatge dels arbres l'ombra es fa cada vegada més intensa, les herbes nemorals de primavera es tornen grogues i s'assequen; només perduren llurs òrgans subterranis, rizomes, tubercles, bulbs, etc., que esperaran en repòs fins a la primavera següent, quan vindrà altra vegada el temps propici per a llur creixença, el temps que, atenuat ja el fred hivernal, encara hi ha claror abundant sota el sostre de branques sense fulla.

El paisatge nemoral típic, que acabem de descriure, ocupa molt poca extensió a Catalunya. Fagedes i rouredes humides poden ésser observades sobretot a la Vall d'Aran i, notablement empobrides, a la banda de

Una fageda en ple estiu és un meravellós joc de verds: les fulles translúcides dels arbres deixen passar aquella claror «com d'aigua endins» que tant va impressionar Maragall. La fotografía ens mostra una esponerosa fageda prop de l'Hospital de Viella (Pallars Sobirà).

foto: R. Pujol i Alsina

El paisatge lluminós de la fageda a l'hivern no s'assembla, de res a la ufana estival: la fina arquitectura dels arbres desfullats es dibuixa contra el blau del cel i damunt un sòl terrós, cobert de fulles seques o, moltes vegades, blanc de neu, com aquest aspecte hivernal de la fageda de coll Pregon (Montseny).

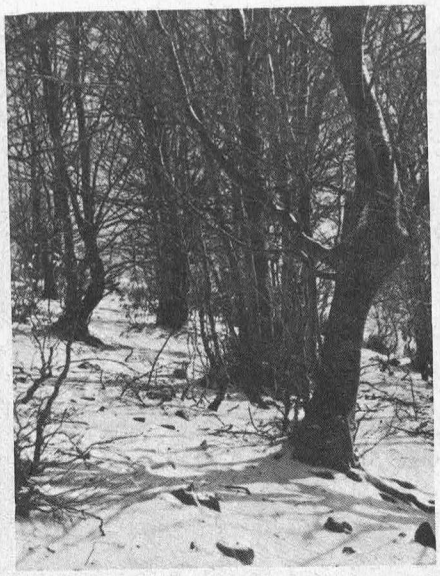

foto: J. Nuet Badia

muntanyes obertes a la humitat marítima que s'estén del Conflent al Montseny. Qui vulgui gaudir de l'esplet de la florida primaveral de les herbes nemorals, que vagi a la Vall d'Aran el mes d'abril o tan sols al Parc Nou d'Olot, on es conserva, gairebé per miracle, un dels darrers testimonis que ens resten del bosc humit de roure pènol. Per les riberes dels rius el bosc humit s'estén més cap a la terra baixa i arriba, per exemple, a la plana de la Selva, on encara en tenim bells exemples, greument amenaçats per les installacions humanes.

Els paisatges nemorals predominants a la muntanya mitjana catalana són acusadament més secs que els que acabem de descriure i mereixen el nom de **submediterranis.** Els paisatges submediterranis corresponen a climes en els quals es comencen a deixar sentir senyals de meridionalitat: estiu amb pluja irregular, hivern curt i no gaire fred, etc. Les rouredes seques submediterrànies no presenten gaire riquesa de plantes herbàcies amb florida primaveral i diferèixen també del bosc humit perquè poden incloure una gran quantitat d'arbusts de fulla caduca o fins i tot de fulla persistent i coriàcia, com el boix. Rouredes d'aquest caràcter dominaven naturalment a la major part de la muntanya mitjana pirinenca i també a les terres altes més meridionals, fins a Penyagolosa.

A la zona nemoral el bosc de fullatge caduc ha estat destruït en una gran proporció per l'home. El substitueixen **pinedes** de pi roig o de pinassa o bé **matollars,** principalment boixedes a les terres calcàries submediterrànies i també **landes** de bruguerola o de gòdua i falguera aquilina en terreny silici. Els **prats de pastura** i **de dall** són també extensos en el paisatge humanitzat actual.

El bosc esclerofille

Bé n'hi arriba a haver de diferències entre una fageda i un alzinar! Tant un bosc com l'altre fan molta d'ombra, però mentre la fageda canvia d'aspecte diverses vegades durant l'any, l'alzinar negrós és un model d'immutabilitat, igual al pic de l'estiu que a l'hivern quan glaça. Mentre la fageda és un bosc buit, l'alzinar és ple d'arbusts i de lianes, plantes enfiladisses que s'entortolliguen per les branques; la vida s'esmuny cap amunt, on hi ha la llum. Arran de terra l'herba no hi és gaire abundant i les molses, poc amigues de la se-

Contrastant amb la fageda que és un bosc buit per dins, l'alzinar és ple d'arbustos i de lianes, plantes enfiladisses que s'entortolliguen per les branques amb la vida que s'esmuny cap amunt, on hi ha llum. Aquest alzinar habita el vessant septentrional de la serra de Collserola (Barcelonès).

foto: J. Nuet Badia

quedat, no s'hi fan tampoc amb gaire vigoria. Així com l'interior de la fageda, buida, ens ofereix un joc de llums atenuades, verdoses, dins l'alzinar, sovint impenetrable, regnen els contrasts violents: el fullatge opac de l'alzina produeix una ombra fosca, negrenca, que passa gairebé sense transició a la claror plena dels llocs assolellats, en els quals les fulles dures i lluents llampeguegen com mirallets. L'alzinar típic és això, una comunitat complexa d'espècies vigoroses de mides i formes molt diferents, en primer lloc arbusts i lianes d'una bellesa clàssica, com el marfull, l'arboç, l'arítjol, el lligabosc, el galzeran, etc. Si hom el buida artificialment, perd tota la seva harmonia. Tots els caràcters que hem enumerat —fulla persistent i coriàcia, abundor de plantes llenyoses i de lianes, pobresa dels estrats inferiors, sotmesos a una ombra intensa i permanent— són també propis de les selves intertropicals. És possible doncs de veure en l'alzinar un dels tipus èxtrems del bosc subtropical sec. És una selva baixa, de fullatge petit i dur, que els fitogeògrafs anomenen, per això, la **durisilva** o, emprant un mot d'origen grec i de significat semblant, el **bosc esclerofille.**

La durisilva d'alzina és el bosc principal de les terres poc alterades per l'home als països mediterranis de l'Europa meridional, on l'estiu és eixut, però la resta de l'any és temperada i plujosa. Durant l'època humida s'acumula una reserva important d'aigua en el sòl i això permet la vida de les plantes llenyoses, pregonament arrelades.

Més cap al sud, a les terres mediterrànies meridionals, la pluja és cada cop menys abundant i l'alzinar desapareix o es limita a les muntanyes, substituït per **bosquines** d'estructura semblant, però formades per arbres encara més baixos o solament per arbusts. Hi intervé un nombre considerable d'espècies, que sovint es barregen entre elles, sense que n'hi hagi cap que domini netament; això és un altre caràcter que ens fa pensar en les selves tropicals. L'ullastre, el garrofer, el llentiscle, el garric, el margalló, l'arçot, etc., formen masses compactes, selves en miniatura, les quals en estat natural devien cobrir la major part del terreny. Però l'home les ha destruïdes d'una manera gairebé total, car llur regeneració, sota un clima ja força àrid, és sempre lenta, de manera que no resisteixen ni tan sols una explotació moderada. Aquestes bosquines esclerofilles, les anomenades **màquies** (nom d'origen italià), varien molt de composició segons el clima sigui marítim o continental; ens ho ensenyen els petits residus que encara se'n conserven.

Finalment, en terres d'Alacant, arribant l'ariditat a un nivell extrem, fins i tot la màquia té dificultats per aguantar la secada. Els arbusts de fulla plana i coriàcia, que són els que hi solen dominar i els que fan més ombra, esdevenen rars i deixen el terreny a les espècies més resistents de totes: l'arçot i el margalló. La bosquina espinosa i poc ombrívola que es constitueix ja no és una durisilva o una màquia ben típica, sinó que comença a assemblar-se a un altre tipus de formacions vegetals, els **espinars,** típics de les terres subtropicals veïnes del desert.

El bosc esclerofille respon a la potencialitat de la regió mediterrània i hi predominaria en estat natural. Però després de diversos milers d'anys d'acció humana, una gran part de les terres que podrien dur-lo són avui cobertes de **pineda.** Els boscs de pi blanc o de pi pinyer, que fan poca ombra i, per això, permeten que es faci com a sotabosc dins ells una **brolla** més o menys densa, són a hores d'ara els elements de paisatge dominants a una gran part dels Països Catalans. Aquestes pinedes amb sotabosc de brolla, sovint d'una har-

Els boscos de pi blanc o de pi pinyer, que fan poca ombra i, per això, permeten que es faci com a sotabosc una brolla més o menys densa, són actualment els elements del paisatge dominants a una gran part dels Països Catalans. Un aspecte d'aquests boscos és el que presentem fotografiat prop de Vallvidrera (Barcelonès) en un vessant solell.

foto: J. Nuet Badia

monia i bellesa indiscutibles, corresponen a un estat d'equilibri inestable sostingut durant segles per l'activitat dels pagesos. Deixades a ellas mateixes a poc a poc es transformarien altra vegada en la durisilva originària. Sotmeses a la urbanització, a l'incendi i als altres flagells que les afecten darrerament, es convertiran en **suburbis** o en **erms** desèrtics. Aquesta darrera via de transformació ja l'han seguida en grans extensions de terreny allà on el clima és més sec o bé on l'acció de l'home ha estat més intensa. Els paisatges desforestats: **garrigues** i **brolles** o bé **erms** i **pasturatges** secs cobreixen enormes superfícies a la regió mediterrània.

El matollar en coixinets espinosos.

L'alta muntanya mediterrània, com la Sierra Nevada andalusa o l'Atlas, és massa seca per al prat alpí, que només hi apareix en indrets excepcionals. Per damunt del bosc s'hi fan sobretot poblaments clars de mates espinoses compactes en forma de coixinet, dins les quals troben refugi contra el fred, la sequedat i el vent nombrosos vegetals i animals especialitzats. Aquest paisatge **oromediterrani,** de muntanya mediterrània, no té gaire importància als Països Catalans, però pot ésser observat als cims de les serres del Migjorn valencià i, en forma no tan típica, encara més al nord, fins a les carenes superiors dels Ports de Beseit, del Montsant i de les muntanyes de Prades. La Serra de Tramuntana de Mallorca posseeix a les seves zones elevades una vegetació d'aspecte pràcticament idèntic, però constituïda per espècies ben diferents de les que es fan a les muntanyes valencianes. La vegetació pròpia de la muntanya mallorquina té molta més relació amb la de les illes de Còrsega i Sardenya que no amb la de les muntanyes mediterrànies de la Península Ibèrica i de l'Àfrica del Nord.

La vegetació azonal

Quatre paraules finals per a recordar que existeixen alguns mons diferents, amb paisatges summament valuosos i particulars, lligats a condicions especials que només es donen en superfícies molt limitades. Ens referim, per exemple, al **paisatge lacustre,** als majestuosos **canyissars** de les vores de les aigües, a les **dunes** i **sorrals marins,** etc. Mentre els països capdavanters protegeixen aquests paisatges excepcionals com si fossin joiells preciosos, a casa nostra els especuladors estan a punt de fer-ne desaparèixer els darrers vestigis, davant la indiferència apàtica d'una gran part del poble.

Notes

(1) No podem parlar en aquest article del component animal, certament digne d'atenció, però en general poc visible.

(2) Bosquina: vegetació arbustiva més o menys densa. Aquesta accepció, principal i ben viva, del mot no és inclosa al Diccionari Fabra. El català **bosquina** correspon aproximadament a allò que en castellà hom anomena **maleza.** La paraula **malesa,** en el català modern, vol dir malifeta, i no és aplicada a cap tipus de vegetació, si no és en dialectes extrems, influïts pel castellà veí. Cal recomanar als escriptors que no l'emprin, doncs, per substituir incorrectament el mot genuí **bosquina.**

(3) És molt probable que el mot **alp** i els seus derivats, vius, per exemple, en alemany i en francès, no hagin arribat mai per via popular al domini lingüístic català, i no sembla que siguin representats a la nostra toponímia. L'existència del nom de poble Alp, del qual prové el de la muntanya anomenada la Tossa d'Alp, a la Baixa Cerdanya, en una àrea de substrat lingüístic basc o bascoide, deu ésser una coincidència.

Els problemes del medi natural (VIII)

Les regions faunístiques dels Països Catalans

per: **Joaquim Gosàlbez**

Sempre que hom planteja realitzar l'estudi faunístic d'un determinat lloc, cal començar per tenir en compte les condicions físiques que incideixen sobre aquesta zona. La climatologia, la temperatura i la pluviositat, a més de la naturalesa del sòl, condicionen el poblament vegetal. La vegetació, d'una banda, condiciona en gran part la distribució dels animals herbívors. De l'altra, els herbívors actuen com a substrat energètic dels carnívors I, els quals, pel fet d'estar menys supeditats a les condicions del sòl, poden presentar una distribució més àmplia. Aquests carnívors serveixen d'aliment als carnívors II que poden considerar-se dependents només indirectament de la vegetació; per tant, poden presentar àmplies àrees de distribució. Aquest breu esquema pot servir per a comprendre per què una determinada espècie es troba en un lloc i no en un altre, i per què hi ha espècies que presenten àrees de distribució molt limitades i altres que les presenten molt àmplies.

En intentar establir les regions faunístiques que poden afermar-se als Països Catalans, cal tenir present la seva estructuració fisiogràfica i florística. Els Països Catalans peninsulars estan limitats per les terres que es veuen incloses dins el triangle limitat per les comarques del Rosselló, la Vall d'Aran i el Baix Segura. A part resten les Illes Balears i la zona de l'Alguer a Sardenya. Tenint present aquests límits tot seguit ens adonem de la presència d'un element fisiogràfic de rellevant importància pel que fa al poblament faunístic. Es tracta de la porció oriental de la serralada pirenaica. Aquesta serralada presenta unes condicions climatològiques i florístiques que es reflecteixen en la delimitació d'àrees faunístiques concretes. El poblament florístic es caracteritzat, a grans trets, per la presència a la Vall d'Aran d'una vegetació pertanyent a la denominada Regió Eurosiberiana i dins aquesta al domini alpí o àrtico-alpí. Aquest domini es qualifica per la presència d'un important contingent d'espècies àrtiques, degudes a l'acció de les glaciacions. A partir d'aquí —i cap a l'est— fins a la comarca de la Garrotxa, la vegetació pot incloure's dins el domini submediterrani (pertanyent així mateix a la regió eurosiberiana) que ve caracteritzada per una barreja d'espècies i de comunitats mediterrànies i eurosiberianes amb predomini d'aquestes darreres; en particular, dominen els boscos caducifolis, especialment les rouredes. Mostres d'aquesta vegetació les trobem també al massís del Montseny, als Ports de Beseit i Penyagolosa a l'Alcalatell. Tota la resta del territori considerat, des dels Pirineus orientals catalans i al llarg de la costa fins al sud, amb inclusió així mateix de les Illes Balears, pertany florísticament a la regió mediterrània. Aquesta regió, d'àmplia extensió a tota la península, pot considerar-se que està composta per un domini en el qual predominen les comunitats de **Quercion-ilicis** (alzinars) i per un altre en el qual el predomini correspon a les comunitats d'**Oleo-Ceratonon** (oliveres i garrofers); les Illes Balears constitueixen un cas particular a causa del nombre d'endemismes que presenten.

Aquesta estructuració de la vegetació ve condicionada en gran part per la pluviositat. A les zones amb vegetació submediterrània, la mitjana de precipitacions anual és superior a 700 ml; en canvi, a la regió mediterrània, les precipitacions són inferiors a aquests valors. És de destacar l'existència de la denominada dorsal pluviomètrica que s'estén des dels Pirineus centrals catalans cap al sud, fins al massís del Montseny, on les precipitacions superen el límit abans esmentat.

Sobre aquesta base florística i fisiogràfica, s'estructuren les diferents regions faunístiques dels Països Catalans. Ara ens referirem només als grans grups de vertebrats terrestres (amfibis, rèptils i mamífers) i considerarem després els ocells que atesos llurs hàbitats peculiars, l'autor considera que cal tractar a part.

Amfibis i rèptils

Països Catalans continentals. Pel que concerneix l'herpetofauna (amfibis i rèptils) podem considerar els Països Catalans dividits en cinc zones fonamentals: Pirineus, compresos des de la Vall d'Aran fins a la Garrotxa, dorsal pluviomètrica, Pirineus orientals catalans i resta de Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears.

Pirineus, des de la Vall d'Aran fins a la Garrotxa. En aquesta zona viuen espècies amb requeriments ecològics exigents. Són espècies que necessiten condicions d'humitat elevades i temperatures relativament baixes. Podem considerar característiques d'aquesta regió quatre espècies d'amfibis i quatre de rèptils. Potser l'espècie més representativa és l'amfibi **Euproctus asper** (tritó pirenaic) per ser un endemisme dels Pirineus, que viu a les aigües fredes i oligotròfiques dels rierols. També és freqüent trobar **Triturus helveticus** (tritó palmat), **Rana iberica** (granota ibèrica) i **Rana temporaria** (granota vermella). Dins els rèptils, **Lacerta agilis** (llangardaix) és potser l'espècie que troba més dificultats per penetrar dins el nostre territori. Pot trobar-se únicament a la Vall d'Aran i voltants. Amb requeriments menys exigents, però estrictament pirenaics, ens trobem amb **Lacerta monticola** (sargantana), **Lacerta vivipara** (llangardaix) i **Coluber viridiflavus** (colobra).

Dorsal pluviomètrica. Comprèn, aquesta zona, la franja que des de les capçaleres del Ter i del Freser, s'estén cap al sud fins al massís del Montseny. Es caracteritza, com s'ha dit abans, per presentar una mitjana anual de precipitacions superior als 700 ml. Per aquesta franja descendeixen espècies les quals podem trobar així mateix a la zona abans tractada, i que per presentar requeriments no tan estrictes com els que manifesten les espècies característiques de la zona abans esmentada, penetren fins al sud protegides per les condicions de temperatura i pluviositat existents. Es pot considerar que hi ha dues espècies d'amfibis i cinc de

1 Albufera de València. 2 Albufera des Grau. 3 Badia d'Alcúdia. 4 Badia de Roses. 5 Boí. 6 Delta de l'Ebre. 7 L'Estartit. 8 Illes Columbretes. 9 Illes Medes. 10 La Ricarda. 11 Massís de Cardó i del Boix. 12 Massís de Garraf. 13 Massís de Portbou. 14 Montsià. 15 Montnegre. 16 Montseny. 17 Pantà de Sant Llorenç de Montgai. 18 Pantà de Cellers. 19 Pantà d'Utxesa. 20 Penyal d'Ifac. 21 Ports de Tortosa i Beseit. 22 Salines de Cunit i desembocadura del riu Foix. 23 Salines de Santa Pola. 24 Vall d'Aran. 25 Vall Ferrera.

▼

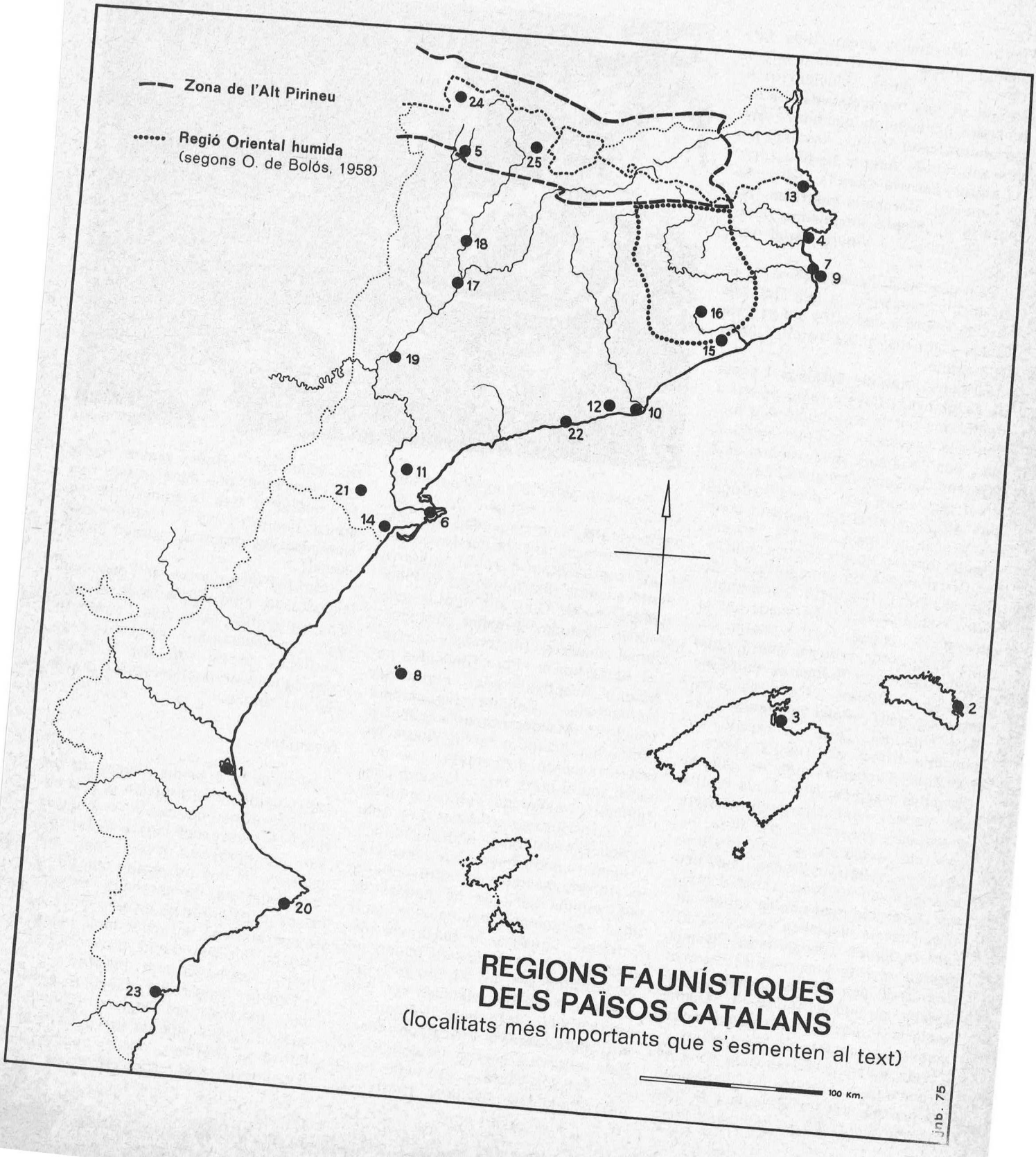

REGIONS FAUNÍSTIQUES DELS PAÏSOS CATALANS

(localitats més importants que s'esmenten al text)

La serp de vidre (Anguis Fragiles), *un rèptil característic de la dorsal pluviomètrica.* ▼

foto: J. Gosalbez

rèptils, lès quals, venint dels Pirineus, penetren fins al Montseny a través de la dorsal pluviomètrica. Dins el amfibis tenim **Salamandra salamandra** (salamandra comuna) i **Alytes obstetricans** (gripau llevadora), i dins els rèptils **Anguis fragilis** (serp de vidre), **Lacerta muralis** (sargantana comuna), **Coronella austriaca** (colobra llisa), **Elaphe longuisima** (colobra d'Esculapi) i **Vipera aspid** (àspid).

Com a espècie característica de la dorsal pluviomètrica, ja que fins ara no s'ha trobat a cap altre indret dels Països Catalans hi ha l'amfibi **Rana dalmantina.**

Pirineus orientals catalans i resta de Catalunya. Aquesta regió es troba delimitada per la distribució que presenta la vegetació de tipus mediterrani, des de la zona més oriental dels Pirineus Catalans, fins al sud del Principat, que conté així mateix la regió de l'altiplà central. En aquesta zona es presenten espècies els requeriments tèrmics de les quals condicionen l'existència de temperatures altes a l'estiu. Respecte als amfibis, llur existència ve condicionada per la presència d'aigua, i cal comptar els que segueixen: **Triturus marmoratus** (tritó marmori), **Pelobates cultripes** (gripau d'esperons), **Pelodites punctatus** (gripau) i **Rana ridibunda** (granota comuna). Dins els rèptils, és possible trobar als rierols obacs i tranquils d'aquesta zona el galàpet **Clemmys claspica.** A part, els rèptils que podem considerar representats en aquesta zona i que per llurs necessitats ecològiques no penetren cap a les zones més fredes i humides dels Pirineus centrals i occidentals són: **Tarentola mauritanica** (dragó comú), **Lacerta hispanica** (sargantana), **Lacerta lepida** (llangardaix), **Psamodromus algirus** (sargantana), **Psamodromus hispanicus** (sargantana), **Coronella girondica** (colobra), **Elaphe scalaris** (colobra) i **Malpolon monspesulanus** (colobra de Montpeller).

País Valencià. En aquesta zona se circumscriuen formes la distribució de les quals resta limitada a la meitat meridional de la Península Ibèrica. Penetren pel sud cap al nord fins al límit amb el Principat. Les altes temperatures i la sequedat són els factors determinans de llur expansió. L'únic representant d'amfibi, que presenta aquesta distribució és el **Pleurodeles waltl.** Dins els rèptils ens trobem: **Testudo hermanni** (tortuga), **Blanus cinereus** (amfisbena cendrosa) entra fins a l'Ebre **Chalcides bedriagui, Acanthodactylus erythrurus** (sargantana), **Coluber hippocrepis** (colobra), **Macdoprotodon cucullatus** (colobra). A l'últim tenim **Vipera latastei** (escurçó de Lataste) que penetra cap al nord, fins a la regió continental i restes de l'altiplà central.

A part aquestes espècies que, com es veu, presenten una distribució més o menys condicionada per l'ambient, existeixen una sèrie de representants que sembla ser que no necessiten unes condiciones ecològiques molt estrictes, ja que si bé localment manifesten unes preferències, poden ser localitzades per tot el territori que tractem. Aquestes espècies són dins els amfibis: **Bufo bufo** (gripau comú), **Bufo calamita** (gripau corredor), **Hyla arborea** (reineta) i dins els rèptils: **Emys orbicularis** (tortuga comuna), **Chalcides chalcides, Natrix natrix** (colobra), i **Natrix maura** (colobra). Finalment una espècie que resta limitada a tota la franja costera, sense penetrar cap a l'interior, és **Hemydactilus turcicus** (dragó meridional).

Com pot observar-se, en l'esquema exposat, la regió pirenaica és la més rica en amfibis, els quals van perdent representants a mesura que es progressa cap al sud, cap a zones més càlides predominantment poblades per rèptils.

Mamífers

Pel que fa a la distribució de les espècies de mamífers, que ja s'ha comentat abans, cal tenir en compte que els més condicionats al terreny són els herbívors i, per tant, són aquests els que presenten uns límits més estrictes. Els carnívors, excepte casos com l'ermini, en els quals la temperatura té un paper molt important en llur distribució, presenta uns límits d'expansió molt difusos.

Podem considerar d'una manera molt general tres regions faunístiques: Pirineus, des de la Vall d'Aran fins a la Garrotxa, dorsal pluviomètrica i regió mediterrània. Com es pot

Talperes dalt l'altiplà de Cabrera. ▼

veure, l'esquema es correspon amb el d'abans, encara que una mica més simplificat quant a la regió mediterrània.

Pirineus des de la Vall d'Aran fins a la Garrotxa. En aquesta regió habiten una sèrie d'espècies que presenten requeriments climatològics centro-europeus. Són espècies adaptades a climes freds i humits.

Com a representants més característics de la regió, hi ha entre els insectívors **Galemys pyrenaicus** (rata mesquera), considerada com un endemisme, i **Neomys fodiens** (musaranya d'aigua). Les dues espècies són de costums estrictament aquàtics. Dins els rosegadors, **Arvicola terrestris** (talp de camp) que només penetra per l'oest fins a la Vall d'Aran, **Microtus nivalis** (talpó de les neus) i **Microtus arvalis** (talpó camperol). Com a representant característic dels carnívors hi ha **Mustela erminea** (ermini), **Martes martes** (marta) i dins els artiodàctils **Rupicapra rupicapra** (isard) que es troba a les zones més altes de la Serralada Pirenaica fins a la capçalera del Ter i a la Serra del Cadí.

Dorsal pluviomètrica. Com en el cas dels rèptils, en aquesta regió viuen espècies que des dels Pirineus baixen fins al Montseny seguint la dorsal pluviomètrica. Com a representants característics ens trobem, dins els insectívors, **Sorex minutus** (musaranya), **Sorex araneus** (musaranya) i **Talpa euaropaea** (talp). Dins els rosegadors **Glis glis** (rata dormidora grisa), **Clethrionomys glareolus** (talpó vermell) i **Microtus agrestis** (talpó agrest). De tots aquests, els que presenten menys preferències per aquesta regió, són **Talpa europaea** i **Microtus agrestis.** El primer té una distribució que va lligada a la repartició geogràfica dels prats de dalla, i el segon presenta una dispersió que està d'acord amb la presència de rouredes, i pot arribar, quasi, fins a la costa, a la porció oriental dels Pirineus.

A part aquestes dues regions, fins en un cert punt ben marcades, la resta d'espècies de mamífers no presenten exigències molt estrictes, i poden trobar-se a tot el territori tractat. Algunes, com **Scirus vulgaris** (esquirol), dins els rosegadors, **Geneta geneta** (geneta) i **Felis sylvestris** (gat salvatge), dins els carnívors, i **Sus scrofa** (porc senglar) dins els artiodàctils, tenen com a condicionant l'existència de bosc espès. Altres com **Neomys anomalus** (musaranya d'aigua) dins els insectívors, **Arvicola sapidus** (rata d'aigua) dins els rosegadors, i **Lutra lutra** (llúdria) dins els carnívors, estan condicionats als cursos d'aigua. La resta pot considerar-se com a existents per tot el territori i tan sols a vegades llur presència es veu lligada a petites condicions locals. Dins aquest grup i entre els insectívors tenim **Erinaceus europeus** (eriçó fosc), **Erinaceus algirus** (eriçó clar) més adaptat a les zones àrides, **Suncus etruscus** (musaranya etrusca), **Crocidura russula** (musaranya). Dins els lagomorfs: **Oryctolagus cuniculus** (conill de bosc), **Lepus sp.** (llebre). Dins els rosegadors: **Eliomys quercinus** (rata sellarda), **Mus musculus** (ratolí casolà), **Apodemus sylvaticus** (ratolí de camp), **Rattus rattus** (rata negra), **Rattus norvegicus** (rata comuna) i **Pitymys duodecimcostatus** (talpó comú). Dins els carnívors: **Vulpes vulpes** (guineu), **Meles meles** (teixó), **Mustela nivalis** (mostela), **Putorius putorius** (turó comú) i **Martes foina** (fagina). Per últim ens resta el cas de **Capra pyrenaica** (cabra salvatge) la representació de la qual es troba limitada als ports de Tortosa i Beseit, al sud del Principat.

Ocells

Els ocells, per raó de la seva capacitat de vol, poden en un moment donat aparèixer a qualsevol tipus de zona. Això no obstant, llurs particulars preferències alimentàries condicionan els llocs de nidificació, cosa que fa que hi hagi determinats biòtops que aglutinen espècies amb el mateix tipus de condicionaments. Tenint en compte això, podem diferenciar les zones següents: aiguamolls, massissos calcaris, penya-segats marins, penya-segats terrestres, bosc i estepa.

Aiguamolls. Aquest tipus de biòtop

La reineta (Hyla arborea) *pot ser localitzada a tot el territori que tractem.* ▼

El falcó vesper (Pernis apivorus) *nia al Principat i apareix a les Illes de tant en tant.* ▼▼

és constituït per les llacunes internes o costeres d'aigua dolça i les badies i albuferes que estan en contacte amb el mar. És característic d'aquestes zones presentar una vegetació riberenca fonamentalment a base de canyís, vegetació que recull críptica ment les espècies que s'amaguen entre ells. Aquesta vegetació condiciona àrees de nidificació molt favorables per a les espècies que les sovintegen. Com a zones més característiques d'aiguamolls costers als Països Catalans continentals podem considerar les que segueixen: Badia de Roses, la Ricarda que és maresma dolça sense influències de la zona marina, les salines de Cunit i la desembocadura del riu Foix, delta de l'Ebre, Albufera de València i Salines de Santa Pola. Les salines de Cunit i la desembocadura del riu Foix estan detinades a desaparèixer com a zona ornitològica a causa de les accions consecutives de dragat i d'edificacions.

Com a representants d'aiguamolls interns, els més significatius són: el pantà d'Utxesa, el de Sant Llorenç de Montgai (a Camarasa) i el de Cellers (Pas de Terradets, Montsec).

Aquestes zones són freqüentades per anàtides, ardèides i tot tipus de limicoles en general, sobretot a les èpoques de migració. D'aquestes zones esmentades pot considerar-se que les més importants, per llurs dimensions i diversitat de fauna, són la badia de Roses, el delta de l'Ebre i l'albufera de València. Cal destacar el fet que l'any 1974 s'hagi pogut citar com a únic lloc de nidificació de l'alic roig **(Phoenicopterus ruber)** a la península, les salines de Santa Pola. Com a representant dels ocells de presa que busquen l'aliment dins el biòtop tractat hi ha l'arpella vulgar **(Circus aeruginosus).**

Massissos calcaris. Un altre biòtop característic per la seva estructura i el ltipus d'ocells que presenta, és el constituït pels massissos calcaris. Aquests massissos permeten, entre llur fissures, la nidificació d'ocells tant terrestres com mariners. La presència d'aquests últims depèn de la proximitat del massís a la costa. Com a exemples més representatius tenim el massís de Portbou sobre el Cap de Creus el massís de Garraf, els massissos de Boix, la Batalla i Cardó, que constitueixen tres serres paral·leles entre elles i perpendiculars a la línia de la costa, el massís de Montsià i a l'últim el Penyal d'Ifac. Les espècies més representatives d'aquests massissos calcaris són l'àguila cuabarrada **(Hieratus fasciatus),** merla de cua blanca **(Oenanthe leucura)** i el falciot pàl·lid **(Apus pallidus).** És interessant de destacar que la construcció i la contaminació fan que alguns d'aquests massissos es vagin empobrint d'espècies com ja ha passat amb el massís de Garraf, on actualment es pot considerar com a desapareguts tots els representants de la fauna marina que hi vivia.

foto: J. Gosalbez

Penya-segats marins. Els penya-segats marins estan constituïts per formacions rocoses que s'aixequen a vegades a grans altituds, sobre el nivell del mar i que alberguen fonamentalment ocells marins, com el corb marí gros **(Phalacrocorax carbo),** el corb marí emplomallat **(Phalacrocorax aristotelis)** i la gavina argentada **(Larus argentatus).** També soplugen ocells rapinyaires com el falcó pelegrí **(Falco peregrinus)** i el xoriguer petit **(Falco naumanni).** Com a localitats més representatives hi ha les Illes Medes, penya-segats de l'Estartit i l'Escala i les Illes Columbretes, enfront de Castelló. Cal destacar a les Illes Columbretes la presència de la gavina corsa **(Larus audouinii)** localitzada exclusivament en aquestes illes i a les Balears. Actualment, per raó del seu petit nombre, es troba dins les espècies protegides.

Penya-segats terrestres. A l'inte-

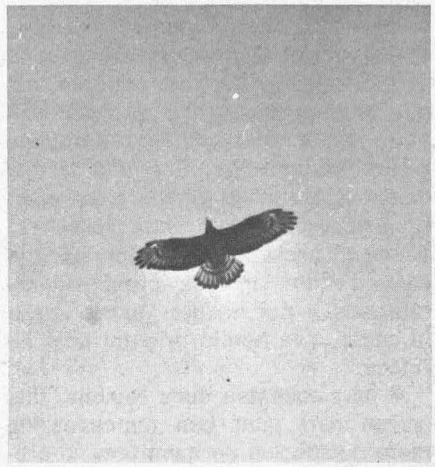

foto: Artur Sarró

Anecs al delta de l'Ebra, amb la serra de Montcar al fons. ▼

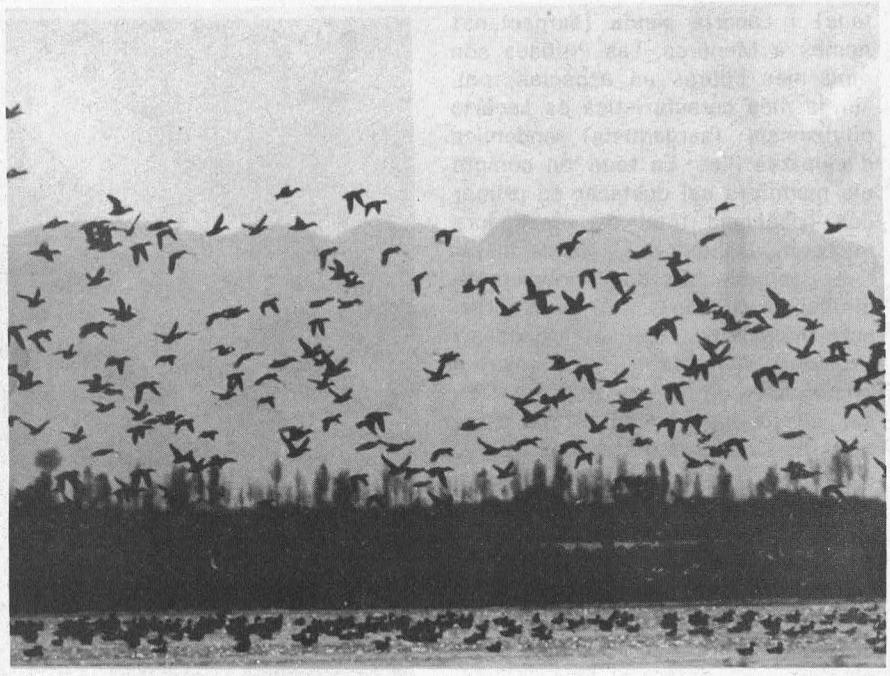

foto: Artur Sarró

rior també existeixen grans formacions de penya-segats que constitueixen llocs de nidificació idonis especialment per als grans rapinyaires. Aquests ocells, situats a les zones més altes de la regió on viuen, tenen llur influència depredadora per les terres baixes properes a llurs nius. Els enclavaments més importants des d'aquests punt de vista als Països Catalans són el Pre-pirineu de Lleida i els ports de Tortosa i Beseit. Com a representants més característics d'aquest biòtop hi ha l'àguila daurada **(Aquila chrysaetus)**, el voltor comú **(Gyps fulvus)** i l'aufrany **(Neophron percnopterus)**. També són freqüents en aquestes zones corbs i gralles.

Zones de bosc. Els ocells de bosc solen presentar determinades apetències per diferents tipus de vegetació. D'aquí, podem dividir els boscos del nostre país en tres grups fonamentals: bosc mediterrani, bosc submediterrani de muntanya mitjana i bosc submediterrani d'alta muntanya.

En el bosc mediterrani, la vegetació típica del qual és l'alzinar, hi viuen com a representants més característics: el tudó **(Columba palumbus)**, el gamarús **(Strix aluco)** i una gran representació de mallarengues **(Parus sp.)**. Llocs més assenyalats d'aquests tipus de bosc són la zona nord de l'Empordà, i el Montnegre.

El bosc submediterrani de muntanya mitjana més representatiu fonamentalment correspon a la zona delimitada per la dorsal pluviomètrica catalana des del Berguedà als obacs del Montseny. Com a representants característics d'aquesta zona es podrian esmentar l'astor **(Accipiter gentilis)**, la becada **(Scolopax rusticola)** i el picot garrer gros **(Dendrocopus major)**.

Últimament hauríem de considerar el bosc submediterrani d'alta muntanya els enclavaments del qual més representatius s'encerclen al Pirineu (Vall d'Aran, Vall Ferrera, Boí). S'hi troben espècies adaptades a les exigències climàtiques d'alta muntanya, zones que porten llargues nevades hivernals i estius no gaire calorosos. Els representants més característics són: el gall salvatge **(Tetrao urogallus)** encerclat totalment en el bosc de coníferes, dels brots de les quals s'alimenta, el picot negre **(Dryocopus martius)** resident així mateix dels boscos de coníferes i fagedes, i la llucareta **(Serinus citrinella)** que prefereix zones de bosc més escampat que els altres i terreny roquer obert.

Zona estepària. Finalment convindria fer referència a les zones àrides dels Països Catalans, on la flora pot considerar-se com a estepària, sense estrat arbori, arbustiu molt localitzat i estrat herbaci relativament abundant. Les terres més representatives de la zona estepària als Països Catalans s'encerclen a l'oest dels plans de Lleida tocant als Monegres. Els ocells que estan més adaptats a aquest tipus de biòtop presenten com a característica comuna el fet d'ésser perfectament críptics amb el terreny quan estan quiets a terra. Les espècies més representatives són: la ganga **(Pterocles alchata)**, la xurra **(Pterocles orientalis)**, el sisó **(Otis tetrax)**, el torlit **(Burhinus oedicnemus)** i la calàndria **(Melanocorypha calandra)**.

Països Catalans insulars. El fenomen de la insularitat porta gradualment a la diferenciació de formes que amb el temps es convertiran en taxons característics de l'illa on viuen. Aquest fenomen és el que explica la presència dels denominats endemismes insulars. En les Illes Balears: Mallorca i Menorca, i les Pitiüses: Eivissa i Formentera, a part la representació d'espècies continentals que allí hi ha, tant a la flora com a la fauna es presenten formes endèmiques que hi són peculiars.

La flora es pot considerar d'una forma general com a típicament mediterrània, amb un nombre important d'endemismes.

Respecte a la fauna, totes les illes presenten en més o menys grau representants que es troben, així mateix, a la zona continental. Aquestes espècies no es reparteixen per igual a totes les illes. Respecte a l'herpetofauna, les que tenen un nombre més gran d'espècies són Mallorca i Menorca. Les espècies peculiars d'aquestes illes i que no estan representades al continent són: **Lacerta lilfordi** (sargantana) a les dues illes i **Lacerta perspicillata** (sargan-

La museranya etrusca (sunsus etruscus) és el mamífer més petit que es coneix. Aquest exemplar fou localitzat a Bagà (Berguedà).
▼

Un exemplar de perdiu (alectoris greca).
▼▼

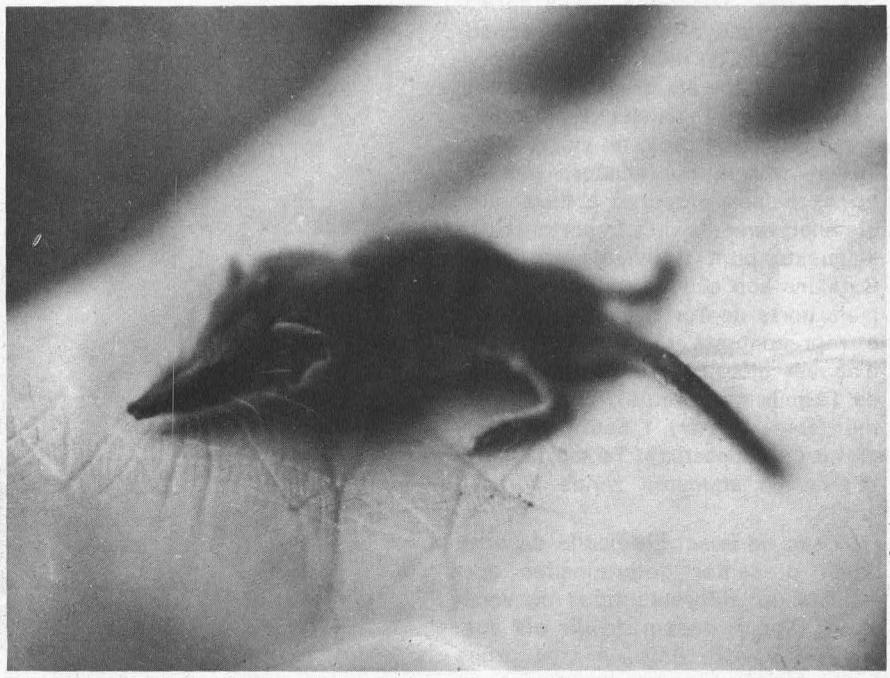

foto: J Gosalbez

foto: Artur Sarró

tana) i **Lacerta sicula** (sargantana) només a Menorca. Les Pitiüses són molt més pobres en espècies: potser la més característica és **Lacerta pityusensis** (sargantana) endèmica d'aquestes illes. En tenir en compte els mamífers cal destacar en primer lloc l'absència total de rosegadors microtins (talpons). Els únics insectívors representats són **Erinaceus algiruns** (eriçó clar), i **Crocidura russula** (musaranya comuna) a Eivissa i **Crocidura suaveolens** (musaranya) a Menorca. És un fet que no deixa d'ésser curiós, que havent-hi representants de **Crocidura** a Menorca i Eivissa fins al present no ha aparegut a Mallorca, a pesar d'haver-s'hi buscat. La rata sellarda **(Eliomys quercinus)** presenta diferenciació subespecífica. A Menorca aquesta espècie és representada per la forma **gymnesicus** i a Formentera per l'**ophiuse.** Dins els carnívors, potser el més característic és la geneta balear **(Genetta genetta balearica).** Respecte als ocells, els biòtops més interessants de considerar són la zona d'aiguamolls, els penya-segats i els massissos calcaris. Totes aquestes illes presenten la importància més gran com a estació de pas de gran quantitat d'ocells marins. Les zones d'aiguamoll més importants són l'albufera des Grau (Menorca) que entre dins la categoria de maresme d'aigua dolça amb molt poca influència d'aigua salada, i la Badia d'Alcúdia (Mallorca), actualment totalment destrossada per l'acció antropògena. Entre els penya-segats marins són de destacar els de Mallorca, amb la presència del falcó de la reina **(Falco eleonorae),** i els de l'illa de Cabrera. Els penya-segats de Menorca són de poca importància al respecte. Com a habitant d'aquests penya-segats digne d'especial menció hi ha la gavina corsa **(Larus audouinii),** considerada espècie protegida. A l'últim només ens resta ressenyar la presència a la zona nord de Mallorca dels massissos calcaris que alberguen a les fissures un gran nombre d'espècies pròpies d'aquest biòtop.

Aquest és, en sinopsi, l'esquema faunístic dels Països Catalans, extret a partir dels coneixements que es tenen a l'actualitat sobre la distribució de la fauna.

Si es consideren les dades exposades, cal tenir present que la distribució descrita no pot pendre's en un sentit estricte. Allò que més s'ha volgut és ressaltar les preferències primordials que presenten les espècies esmentades.

No voldríem acabar sense agrair al senyor Salvador Filella Coronado, del Departament de Vertebrats —Ornitologia— del Museu de Zoologia de Barcelona, la seva valuosa col·laboració en la confecció de l'apartat referent als ocells.

Els incendis forestals, un flagell modern

per: **Josep Nuet i Badia**

(Treball guardonat al premi "Pau Vila", 1975)

Aquest treball pretén veure i analitzar el nombre d'incendis, la seva extensió i repartiment geogràfic dintre de la «província» de Barcelona i intentar —vistes una colla de dades— esbossar quines són les causes de l'origen de l'incendi.

Per fer-ho, la Diputació Provincial i ICONA ens han facilitat amablement tota mena de dades sobre aquest tema. Volem donar les gràcies als senyors Núñez, del Servei contra Incendis de la Diputació i Sáez, tècnic d'ICONA.

També he d'agrair com es mereix, el treball del bon amic Alexis Rosell que ha aplegat un munt de dades, sense les quals no hauria pogut fer aquest article.

Cal precisar que treballem amb les dades dels anys 1973 i 1974 de la «província» de Barcelona, només. Per tant, les hipòtesis que es formulin, i les conclusions que se'n treguin, són vàlides només per a intentar explicar els fets d'uns anys concrets, en aquest lloc determinat, si bé d'una forma general i amb la deguda prudència se'n poden treure ensenyaments per a altres llocs, car aquests fenòmens —els incendis— presenten una certa similitud de causes i d'ambients arreu on es produeixen al llarg dels anys i en les altres «províncies» catalanes en què malauradament no han deixat de repetir-se reiteradament amb més o menys violència.

La dificultat principal d'aquest treball rau en l'ordenació de les dades i en la seva interpretació de cara a poder establir les interaccions dels factors favorables i desfavorables que actuen conjuntament amb les causes d'un incendi.

S'ha procurat fer entenedor, per mitjà de gràfics i mapes, un problema que és complex pel fet de dependre de diversos factors molt variats. Un problema que ens ha obligat a treballar una mica intuïtivament per tal de mostrar amb dades precises la realitat d'aquesta plaga moderna a casa nostra, que tots coneixem perfectament.

El nombre d'incendis

Una de les empremtes humanes en el paisatge, és la que hi ha deixat el foc. Però aquest foc —cada vegada més— s'escapa del control humà i provoca estralls allà on passa, fins al punt que constitueix avui, una de les preocupacions majors de tothom que estimi el paisatge natural.

El nombre d'incendis forestals que es produeixen cada any varia molt d'un any a l'altre. No pot dir-se que segueixi cap successió lògica ni cap fluctuació cíclica.

Heus aquí unes dades referents als incendis dels darrers deu anys.

Incendis a la «província» de Barcelona

any	nombre	total Ha. crem.	Ha. crem.per inc
1965	173	2.999,69	17,3
1966	66	275,00	4,2
1967	172	2.589,13	15,1
1968	123	532,60	4,3
1969	85	324,10	3,8
1970	268	2.611,90	9,7
1971	165	1.398,60	8,5
1972	47	117,60	2,5
1973	387	5.203,90	13,4
1974	180	2.487,80	13,8

Font: ICONA

D'aquí, en podem treure algunes conclusions generals, sense cap pretensió de fer-ne llei.

- El nombre d'incendis té unes variacions molt acusades d'un any a l'altre. Això presuposa que, a part de les causes, hi juguen un paper importantíssim altres factors que afavoreixen o obstaculitzen el procés d'un incendi, la interacció dels quals és dificilíssim de detectar. Les dades dels anys 1972 i 1973, són ilustratives d'aquest fet, com a exemples dels dos extrems que es poden donar.
- El nombre d'incendis tendeix a augmentar, encara que les dades no ens ho reflecteixin clarament. Si en disposéssim d'una sèrie més llarga, potser es podria veure amb més claredat.
- L'extensió cremada a cada incendi torna a elevar-se perillosament després d'uns anys —1968-72— relativament baixos.
- Aquests dos darrers anys, tot i el gran esforç dels bombers i dels avions, els percentatges de superfícies cremades, de nombre d'incendis i de pèrdues ha superat la mitjana dels darrers deu anys, especialment en pèrdues en pessetes, probablement a causa de l'augment dels costos d'extinció i del valor de les matèries cremades.
- Podem considerar l'any 1973 com un any exageradament foguejat, mentre que el següent —1974— el podem considerar més que mitjanament foguejat.

El medi que s'incendia

Les causes que provoquen els incendis no poden tenir, per si soles, una variació tan gran de la seva incidència en el medi cremat, que determinin aquesta exagerada fluctuació en el nombre dels incendis. Existeixen alguns factors en un incendi que afavoreixen la seva ignició o bé ajuden a estendre'l.

Sobre aquest aspecte O. de Bolós

escriu: «El foc és un perill important per al bosc a tots els països de tendència àrida, i, entre ells, a la regió mediterrània i a les terres properes, afectades sovint per períodes d'eixut estival» (1).

Un tipus de clima determina un tipus de vegetació, i aquestes característiques biogeogràfiques ordenen pràcticament les zones on el risc d'incendi és major (vegeu gràfic 1).

El Berguedà registra un nombre d'incendis i una extensió cremada molt més petita que el Vallès, entre moltes altres coses per les seves característiques biogeogràfiques que el fan un lloc més difícil d'incendiar-se.

A la regió mediterrània, on l'estiu és tan eixut, la quantitat i el repartiment mensual de les pluges pot ajudar a disminuir el risc d'incendi o bé a elevar-lo. Especialment serà apreciada la disminució en els incendis que un estiu humit podrà portar. De fet, aquest és el cas de l'any 1972.

Ara bé, a causa de la diversitat geogràfica del territori, caldrà estudiar sempre comarcalment aquesta influència de les pluges en la variació del nombre dels incendis.

El vent és un altre factor col·laborador en els incendis, perquè permet la ràpida ignició del combustible, que l'incendi s'escampi en un front ample i progressi ràpidament, però, d'altres vegades, també pot fer-lo extingir, en canviar de direcció sobtadament, especialment en incendis de grans proporcions.

A la regió mediterrània, durant el període estival sobretot, bufa un vent constant: la «marinada», que, si bé tempera la xardor del migdia, ajuda poderosament la ignició i propagació del foc (2).

És curiós observar els mapes 9 i 11, i constatar que la major part dels incendis de juliol i agost es troben dins la zona teòrica on bufa la marinada.

La vegetació està determinada, especialment per una situació geogràfica i unes particularitats climàtiques.

La zona que suporta més incendis forestals és la regió que té una ve-

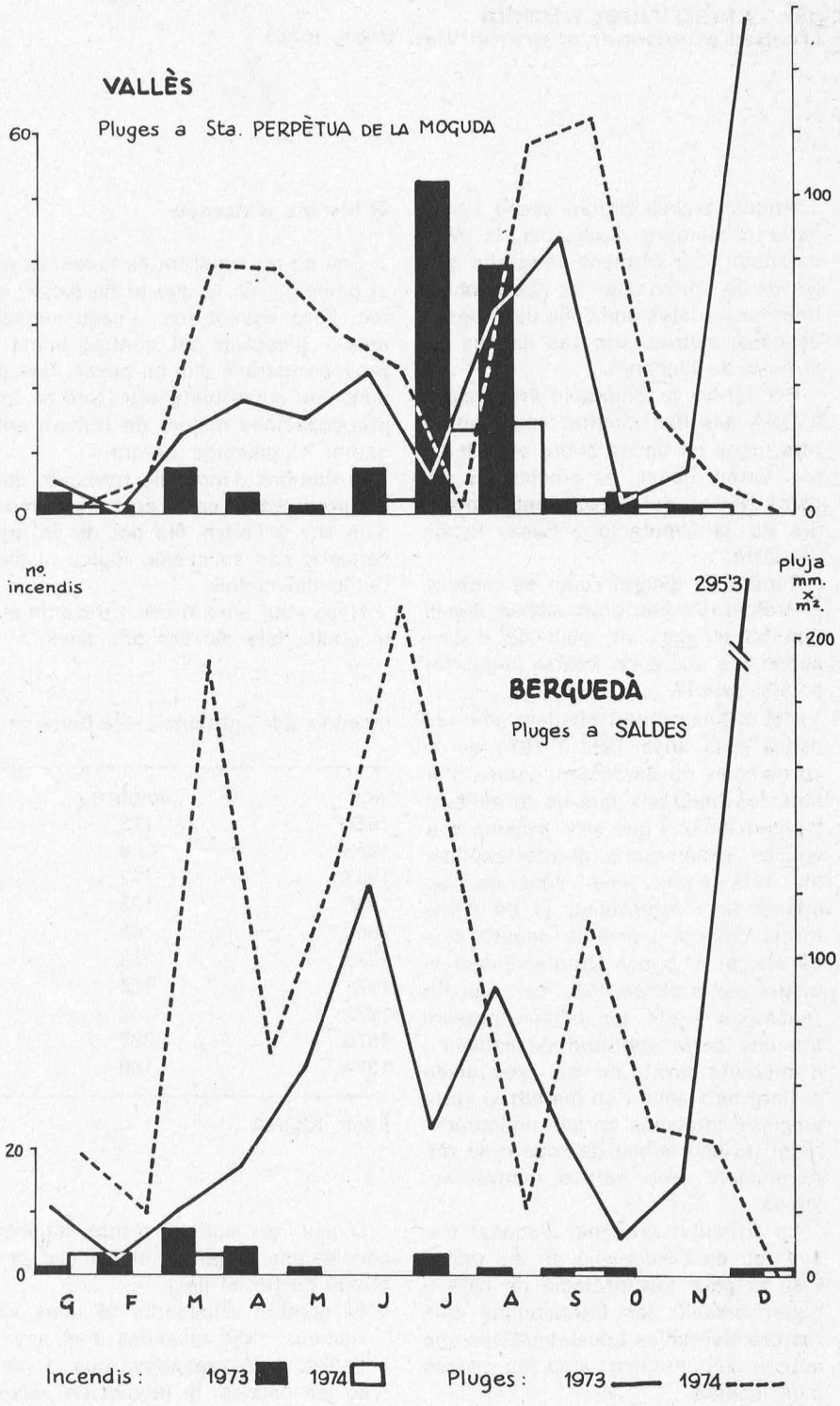

El nombre d'incendis i la pluja al llarg dels mesos dels anys 1973, i 1974, al Berguedà i al Vallès (font: ICONA).

La comparació del nombre i de la distribució dels incendis a les dues comarques és ben diferent. Se'n poden destacar, el règim de pluges de muntanya amb un màxim de precipitació a la primavera (Berguedà), mentre que el del Vallès és mediterrani amb el màxim a la tardor acusadament eixut.
Aquesta característica és corresposta amb força precisió pel nombre d'incendis. Cal veure-hi, però, la influència, no solament de les pluges, sinó de la vegetació, xarxa de comunicacions, tràfec, i ocupació humana ben diferents a les dues comarques.

getació més pobra i degradada, perquè ocupa una zona molt poblada —ja d'antic— i amb un clima lleugerament àrid. En aquestes zones es troben poques restes de vegetació climàcica. Són zones poblades per comunitats secundàries adaptades a les pitjors condicions ambientals. Les pinedes, les brolles i les garrigues, en són un exemple, com també altres comunitats menys complexes: matollars i prats d'herbes anuals, totes elles molt seques a l'estiu i fàcilment incendiables.

L'eixut, el vent, i la vegetació configuren, a segons quines contrades, un marc més o menys apropiat al desenvolupament dels incendis, l'inici dels quals depèn sempre d'altres causes, que intentarem d'esbrinar més endavant.

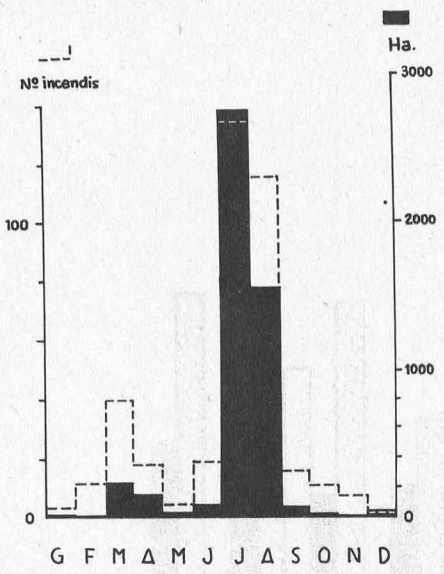

Repartiment del nombre d'incendis i hectàrees cremades al llarg de l'any 1973 (font: ICONA).

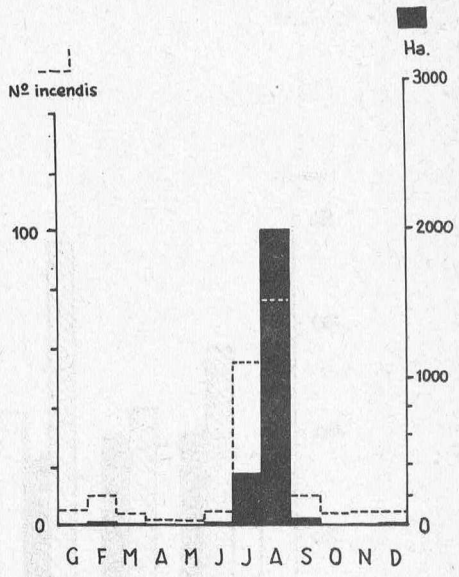

Repartiment del nombre d'incendis i hectàrees cremades al llarg de l'any 1974. (font: ICONA).

El repartiment anual dels incendis

El nombre d'incendis no es distribueix amb una uniformitat constant al llarg dels mesos de l'any, sinó que sempre hi ha uns mesos (juliol i agost) que registren un nombre d'incendis certament més elevat, en comparació amb els que es reparteixen esparsament al llarg de la resta de l'any. Només crida l'atenció l'augment dèbil, que es remarca sobretot als primers mesos de l'any (febrer, març i abril), a causa de labors agrícoles a pagès (3), on coincidiran amb la preparació o cura dels camps (vegeu gràfics 2 i 3, i també gràfics 14 i 15, i mapes 7 i 9).

L'aixecament de les columnes corresponents als incendis d'estiu és la característica de la seva distribució anual, on se sobreposen unes condicions d'eixut més acusades, amb un moviment humà més accentuat amb motiu de les vacances.

També és interessant d'observar com es reparteixen els incendis al llarg de la setmana, encara que no presentin una regularitat, ni una tendència molt marcada a concentrar-se en alguns dies molt marcats (vegeu gràfic 4).

Si només ens fixem en la primera meitat de l'any 1973, veurem que els dissabtes i diumenges reuneixen més incendis que cap altre dia. Encara que no gaire destacadament, també el dijous s'eleva per sobre els altres dies. Tot plegat és una mostra més de la influència dels factors humans en l'inici dels focs.

L'any 1973 es caracteritzà pel gran nombre d'incendis i Ha, cremades. Els mesos d'estiu (juliol i agost) han suportat el 62 % dels incendis de tot l'any.
També és remarcable la quantitat dels mesos de març i abril, que pot ser deguda a les labors agrícoles (cremar marges i bardisses).
És important de consignar la relació entre el nombre d'incendis i la superfície cremada. El mes de juliol registra una superfície cremada mitjana, molt elevada, de 21 Ha per incendi, mentre que la mitjana dels darrers deu anys és d'11.

El nombre d'incendis i la superfície cremada durant aquest any, sobrepassa la mitjana dels deu darrers anys, però és aproximadament la meitat dels de l'any 1973.
És interessant de remarcar els pocs incendis de tot l'any (llevat de l'estiu) i l'encara menor extensió cremada. El primer trimestre de l'any acusa l'impacte de les labors agrícoles, com ja és habitual.
Encara és més important veure com al mes de juliol hi ha molt pocs incendis (55) i encara menys Ha cremades (360,6), mentre que l'agost registra més hectàrees cremades que l'any anterior (1996,6), amb molts menys incendis (76), cosa que representa una mitjana de més de 26 Ha cremades per incendi, o sigui, uns incendis molt grossos.
Aquesta baixa dels incendis al mes de juliol i l'augment al mes d'agost, crec que és atribuïble al començament de la crisi econòmica actual que va provocar una certa retenció a iniciar les vacances, que després es va manifestar en una sortida d'estiuejants —i entrada d'estrangers— en massa al mes d'agost.

La distribució geogràfica dels incendis

Només la quarta part dels municipis de la «província» de Barcelona no han sofert el pas devastador del foc pel seu terme, en aquests dos dar-

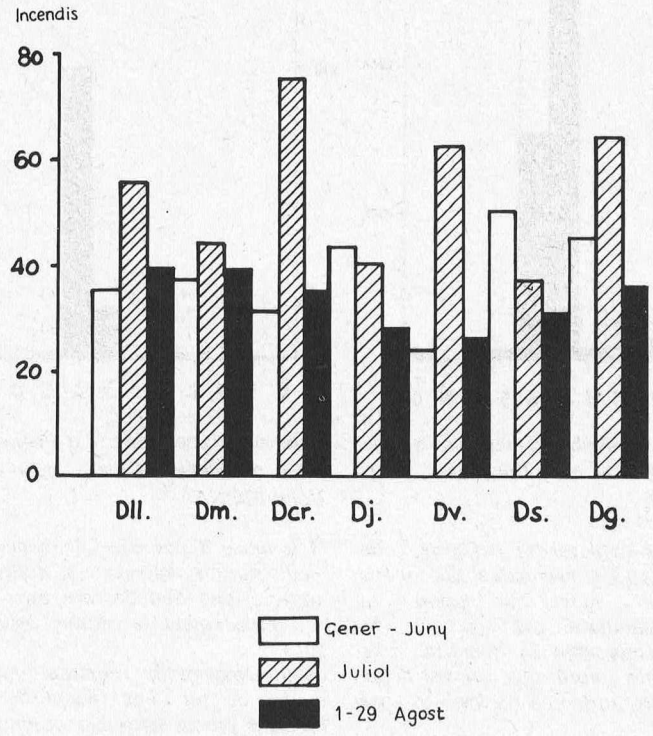

El nombre d'incendis segons el dia de la setmana, de gener a agost de 1973 (font: Servei d'Extinció d'Incendis de la Diputació de Barcelona).

Els incendis es reparteixen esparsament pels dies de la setmana; hi ha, però, alguna particularitat remarcable.
Al mes de juliol, la columna que correspon als dimecres s'aixeca exageradament impulsada pels incendis que es produïren els dies 18 i 25 festius tots dos, que s'escaigueren en dimecres.
També és remarcable l'elevació dels incendis als finals de setmana durant la primera meitat de l'any.

rers anys (1973 i 74) (Borredà, Sagàs, Lluçà, el Brull, Montseny, Vilanova de Sau, Sant Sadurní d'Osormort, Mura, Begues, Sant Pere de Ribes, Aguilar de Boixadors, els Prats de Rei, Òdena, Sant Iscle de Vallalta) entre altres (vegeu mapes 5 i 6).

D'altres han vist cremar el seu terme per diferents indrets. Gairebé la quarta part dels municipis on hi ha hagut incendis, els han sofert tots dos anys (Castellet i Gornal, Olèrdola, Gelida, Castellbisbal, Sant Boi de Llobregat, Castellar del Vallès, Sentmenat, Sabadell, Santa Eulàlia de Ronçana, Argentona, Calella, Palafolls i Tordera) són els més destacats.

Si observem aquestes dades i els mapes, podem treure'n algunes conclusions:

- La distribució geogràfica anual dels incendis és, pràcticament, la dels incendis estivals (juliol i agost), puix que els que es produeixen durant la resta de l'any es reparteixen arreu, on, pel seu nombre molt reduït, no fan variar aquest esquema general (vegeu mapes 7, 8, 9, 10).
- Tot i que l'any 1973 es produïren el doble d'incendis que el 1974, la seva distribució estival es dibuixa pràcticament coincident (vegeu mapes 7 i 9).
- Pràcticament es reparteixen a la meitat sud del territori estudiat, zona, on, durant l'estiu, bufa la marinada, gairebé constantment.
- Es dibuixen unes zones on es produeixen la major part dels incendis agrupats: Curs inferior de la Tordera-Calella, part central de la Serra de Marina (Argentona), confluència Besòs-Ripoll, canal del Llobregat-Anoia, centre i nord del Vallès, Pla de Bages i Penedès.
- Aquestes zones estan ben comunicades —allotgen els grans eixos de circulació del territori—, i suporten poblacions abundoses, especialment a la Costa i a la Depressió Pre-litoral, durant l'estiu.
- Contràriament a tot això, els espais interfluvials i les zones més muntanyoses, registren els incendis —pocs— durant altres mesos de l'any —atribuïbles principalment a feines del camp, cremar marges i bardisses—, i, a l'estiu, gairebé cap, a causa, especialment, del poc impacte circulatori i humà durant aquests mesos (vegeu gràfics 14 i 15).
- Comarques ben comunicades, però que no suporten aglomeracions turístiques (Berguedà i Osona), s'eximeixen quasi totalment d'incendis.
- Les comarques més properes a Barcelona reben un contingent humà de la gran urbs, que forçosament ha de fer-se notar amb la proliferació dels incendis.

Quines són les pèrdues?

En els incendis es produeixen unes pèrdues quantitatives (les hectàrees

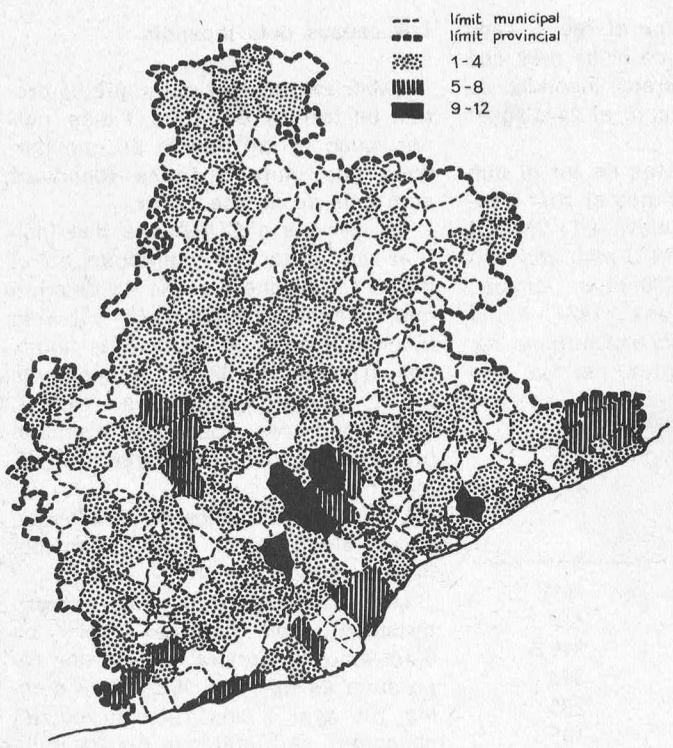

Nombre d'incendis que han afectat cada municipi en 1973 (font: ICONA).

Els incendis han afectat intensament el Maresme, el Vallès i el Bages.
Els municipis d'Osona són els que menys incendis han sofert.
Els municipis més afectats: Argentona 12, Castellbisbal 13, Castellar del Vallès 9, Sant Quirze de Terrassa 9, Terrassa 11, Castellet i Gornal 6, Olèrdola 7, Sitges 5, Sant Boi de Llobregat 5, Barcelona 6, Rajadell 5, Sant Salvador de Guardiola 7, el Bruc 8, Calella 8, Fogars de Tordera 6, Tordera 6, Palafolls.

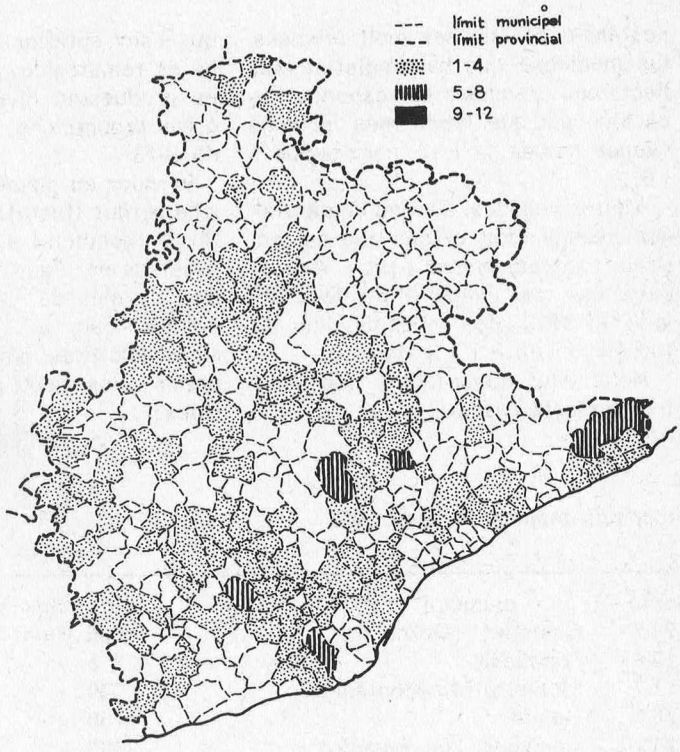

Nombre d'incendis que han afectat cada municipi en 1974 (font: ICONA).

Els incendis han afectat gairebé arreu, menys les comarques d'Osona i Garraf, com també al Berguedà, que ha sofert poc.
Els municipis més afectats: Gelida 6, Castellar del Vallès 5, Santa Eulàlia de Ronçana 5, Sant Boi de Llobregat 5, Tordera 6.

cremades) i unes altres de qualitatives (el que s'ha cremat: bosc o ermot).

Referent a les pèrdues qualitatives, cal fer uns advertiments preliminars. Tal com hem escrit anteriorment, per desgràcia, on es produeix el nombre màxim d'incendis és a les zones on la vegetació és més pobra i degradada. És el cas de les pinedes —**Pinus halepensis,** sobretot— que dominen grans extensions del territori, on acompanyen diversos tipus de garriques i brolles mantingudes per l'acció destructora humana (4).

Aquests incendis reiterats, obstaculitzen, una i altra vegada, el procés de reconstrucció d'aquestes comunitats vegetals.

Els incendis ràpids, com els de brolla, gairebé no arriben a matar els arbres, mentre que són molt més perjudicials els focs més lents que ho consumeixen tot, incloent-hi el sòl, sobretot si és poc madur.

La regeneració d'aquests llocs cremats és extremadament lenta, i molt inestables les comunitats que s'hi estableixen. El sòl que queda pot desaparèixer irremeiablement a causa d'una erosió accelerada.

Aquestes pinedes tenen, però, un valor forestal —per la fusta— encara que botànicament són ben mediocres.

L'any 1974 —per les dades que en posseïm— a la immensa majoria d'incendis s'han cremat pins **(Pinus halepensis, Pinus pinea)** que acompanyaven les brolles. Les poques alzines que s'han cremat estaven barrejades a les pinedes. No s'han cremat extensions grans d'alzinar amb marfull, la vegetació climàcica de la regió mediterrània menys àrida.

Si mirem d'altra banda les pèrdues quantitatives, hi ha dos grans aspectes: Les hectàrees cremades i el valor calculat en pessetes.

El nombre d'hectàrees cremades oscilla més que no pas el d'incendis, perquè les causes que n'afavoreixen

l'extensió han de ser molt precises. Els municipis que han registrat més hectàrees cremades corresponen força amb els que tenen més incendis (vegeu mapes 11 i 12, com també 5 i 6).

Moltes vegades, això és degut a algun incendi molt extens que es produeix esporàdicament i prou. Aquest és el cas, per exemple, de Sant Celoni: el 1973, dos incendis, l'un de 180 Ha. i l'altre d'1'5 Ha.

Heus aquí dues taules que il·lustren aquests casos:

Incendis majors de l'any 1973

data	municipi	inc. major	(*)
24-7	Castellet i Gornal	600 Ha.	684'2
14-8	Fonollosa	315 »	316,5
11-7	Monistrol de Montserrat	300 »	300
26-7	Gelida	260 »	295
24-7	Avinyonet del Penedès	190 »	195
24-7	Tagamanent	175 »	186,3
22-8	Sant Celoni	180 »	181,5
18-8	Sallent de Llobregat	140 »	142
15-7	Palafolls	130 »	136,6

(*) Total d'hectàrees cremades durant l'any

Font: ICONA

Incendis majors de l'any 1974

data	municipi	inc. major	(*)
17-8	Navars	450 Ha.	454
16-8	Santa Maria de Miralles	309 »	309
16-8	Bellprat	258 »	258
18-8	Gallifa	160 »	163

(*) Total d'hectàrees cremades durant l'any.

Font: ICONA

D'aquestes taules se'n dedueix que l'any 1974 es van produir menys incendis de grans proporcions, però tots tingueren lloc a l'agost, mentre que l'any anterior fou al revés. També és remarcable que hi ha dies que es produeixen diversos incendis de grans proporcions, com el 24 d'agost de 1973.

El valor en pessetes de tot el que s'ha perdut (fusta), més el cost d'extinció (bombers) s'eleva a 71.267.000 pessetes per l'any 1973 amb una mitjana de més de 1.300 ptes. per Ha., mentre que a l'any 1974 suma 40.780.000 ptes. amb una mitjana superior a les 1.600 ptes. per Ha. cremada.

L'elevació de la mitjana pot ser atribuïble a l'augment del preu de la fusta i del cost d'extinció.

Les causes dels incendis

Saber exactament qui o què ha cremat un terreny és difícil, i més, potser, quan el qui l'inicia és una persona que cuita a fer-se fonedissa com més de pressa millor.

Els serveis d'ICONA ens han facilitat una llista que reproduïm en el gràfic 14. D'aquest gràfic es desprèn que la immensa majoria (91 %) dels incendis s'originen d'activitats humanes (fumadors 63 %, intencionats 9,5 %, treballs agrícoles 15,5 %, àpats, pedreres, abocadors d'escombraries, caçadors, motoristes de trial, jocs infantils).

Les causes imponderables (llamps, línies elèctriques) representen només un 8 %.

Les causes dels incendis, majoritàriament, són humanes, però no d'ara sinó de sempre. El text que reproduïm és de l'any 1923, però sembla fet avui i ens referma aquest concepte: «A Catalunya els incendis de boscos són nombrosos, i en les referències que ens han donat, d'un gran nombre de casos ocorreguts a aquests últims anys, observem que en quasi tots s'ha pogut esbrinar la causa, i per més que l'origen d'incendis misteriosos s'hagi atribuït a les caigudes de bòlids, als llamps, als fons d'ampolles actuant com a lents concentrant la calor del sol, i a la calor desenrotllada per reaccions químiques que s'operen en els humus..., no hi ha dubte que la causa principal és humana» (5).

Darrerament, aquest home té possibilitat d'arribar més lluny i a llocs abans més inaccessibles, com encertadament escrivia O. de Bolós: «..., darrerament, han entrat en joc factors nous. El primer i més important és l'extraordinària facilitat d'accés al bosc determinada per l'expansió de l'automòbil. En segon terme, el despoblament que s'ha produït en una part considerable de la nostra muntanya» (6).

Certament, el bosc era, fa temps, una font de riquesa per les poblacions muntanyenques. Aquesta riquesa era —naturalment— preservada

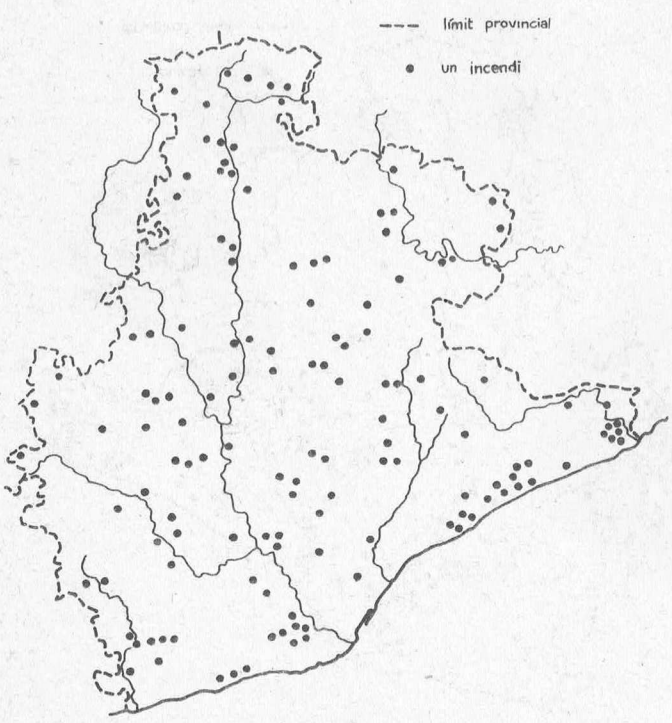

Distribució geogràfica dels incendis de 1973 (llevat de juliol i agost) (font: ICONA).

La gran quantitat d'incendis registrats en aquest període, es reparteixen esparsament arreu.

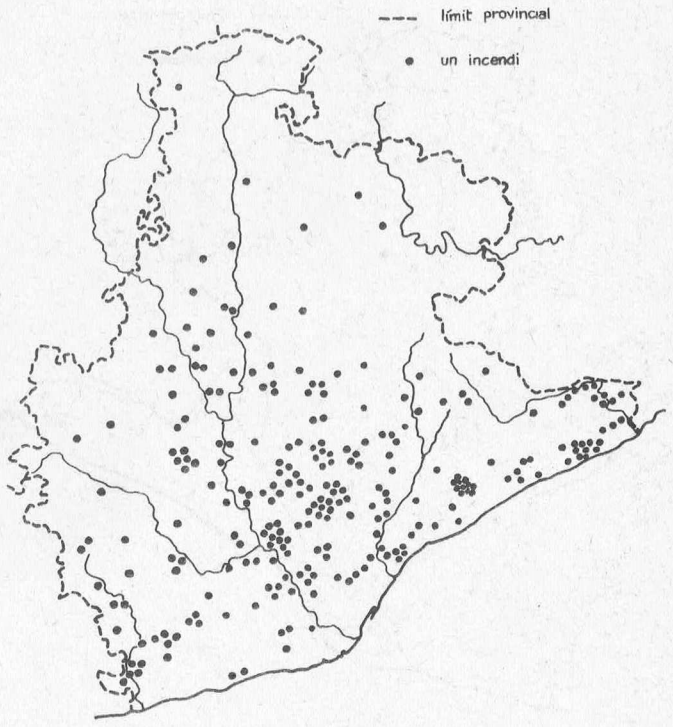

Distribució geogràfica dels incendis de juliol i agost de 1973 (font: ICONA).

Diferentment dels incendis registrats durant l'any 1973, els que es produïren a l'estiu, s'agrupen a la Depressió Prelitoral, la Marina, i el Pla de Bages.

pels mateixos bosquerols que l'explotaven. Actualment això ha canviat. El bosc a molts llocs produeix ben poc, i d'aquí ha nascut aquest desinterès.

Per altra banda, la fixació temporal de poblacions en llocs degradats (urbanitzacions) incrementa el risc d'incendi, tant pel que fa a les persones com a la manca de serveis (abocadors d'escombraries, per exemple).

Els incendis que comencen al costat de les carreteres mereixen unes darreres observacions.

L'any 1973 aquests incendis representaren el 45 % del total, però només van cremar la tercera part de la superfície total i les pèrdues van representar una tercera part del valor de tot el que s'havia incendiat.

La causa essencial? El llençament de cigarretes enceses per les finestres dels cotxes tot circulant.

Les enraonies

Diverses vegades durant aquests darrers anys, s'ha calat foc a molts llocs que ningú no hauria dit mai que es poguessin encendre. O simplement s'ha encès sense com va ni com ve. Això ha suscitat, especialment a pagès, suspicàcies sobre el possible mòbil pel qual ha passat allò o sobre qui ha pogut fer tal altra cosa.

Recordo haver comentat amb un pagès de prop de Maçanes —on ocorregué a l'estiu de 1973 un incendi paorós, que cremà centenars d'hectàrees de pinedes i suredes —com era que podia haver-se encès aquells boscos. I ens contestà sense embuts: «Oh, ja el van voler encendre fa dies, però no els va anar bé perquè no feia vent i se'ls va apagar de seguida. Però, caram! aquesta vegada sí que els va anar bé, van agafar un dia de vent i ja ho veu...» i ens assenyalà, amb el dit estès, el seguit de turons ennegrits per l'incendi, que teníem davant. Nosaltres, sorpresos, no vam poder fer-li dir el motiu d'aquesta actuació.

Hi ha versions, segons les quals hi ha incendis intencionats en represàlies contra propietaris que han acotat per la cacera extensos terrenys. Es diuen: «Jo no hi caçaré però l'altre (el propietari) tampoc». Això ho he sentit especialment per les comarques gironines.

També d'altres ho atribueixen a al-

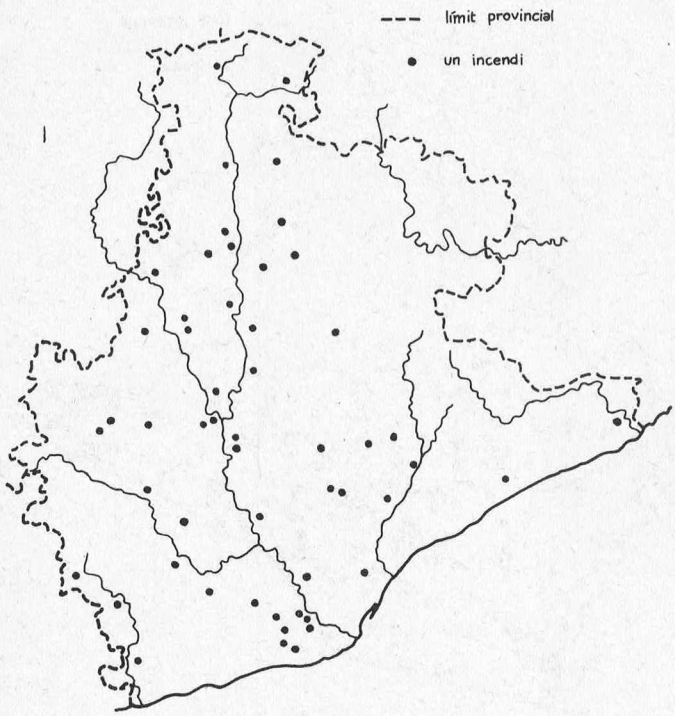

Distribució geogràfica dels incendis de 1974 (llevat de juliol i agost) (font: ICONA).

Durant aquest anys s'han produït molts menys incendis que l'any anterior (vegeu mapa 7). El seu repartiment és gairebé igual al de l'any 1973.

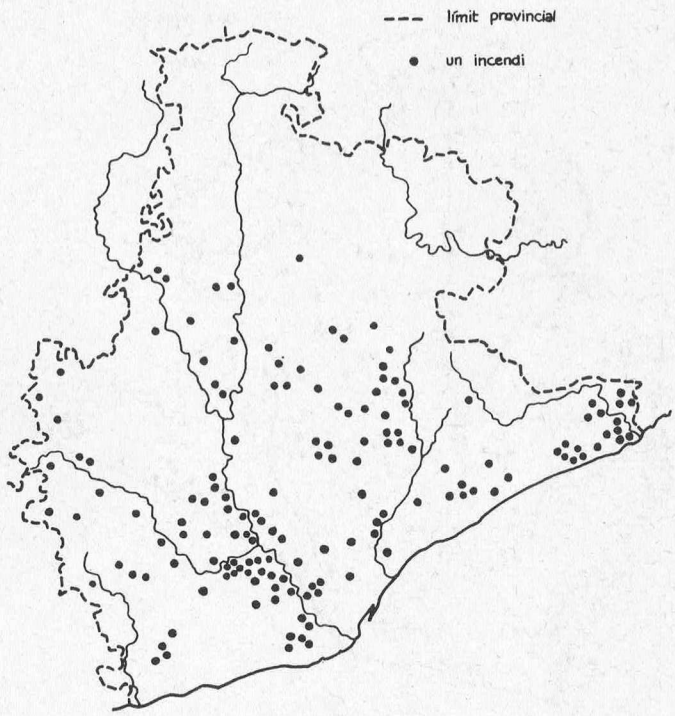

Distribució geogràfica dels incendis de juliol i agost de 1974 (font: ICONA).

Es manté la distribució característica dels incendis al període estival.

gú que vol urbanitzar un terreny rústic no urbanitzable; aleshores hi cala foc i a vendre parcelles s'ha dit.

D'aquest aspecte, en va tractar la premsa de Barcelona durant l'estiu.

D'incendis intencionats o provocats, n'hi ha hagut bastants, ens ho confirmaren tant al Servei contra Incendis de la Diputació com a ICONA, on ens van parlar de casos concrets i d'anècdotes sobre aquest aspecte.

A tall de recapitulació

Els incendis forestals són un fenomen relativament recent —especialment en l'abundor i violència actuals— que no està excessivament estudiat en relació amb el medi i els factors que el poden afavorir o obstaculitzar i les causes que l'originen.

Aquí no hem volgut pas fer un estudi estadístic, sinó més aviat unes petites notes amb dades de primera mà, a fi d'oferir una visió una mica objectiva sobre el nombre, repartiment geogràfic i causes dels incendis de bosc, lluny d'aquella apreciació tradicional que assegurava que els boscos s'encenien perquè els vidres de les ampolles trencades dels arrossaires feien de lent.

Els incendis forestals cada vegada són més nombrosos i extensos, tot i que sempre n'hi ha hagut. Presenten d'un any a l'altre unes variacions de nombre tan accentuades que no poden atribuir-se **només** a factors naturals (eixut, vent, vegetació), sinó que demostren clarament que hi intervenen les persones, i es produeix un teixit d'interrelacions entre aquests factors i l'impacte demogràfic sobre les zones afectades, molt difícil de calcular, especialment per falta de dades precises.

S'aprecia un esforç tenaç per combatre el foc (Diputació i ICONA) que intenten reduir el percentatge d'hectàrees cremades per cada incendi.

El major nombre d'incendis s'agrupen en els mesos de juliol i agost principalment, on es produïren el 65 % d'incendis de l'any 1973 i es cremà el 85% de l'extensió total cremada durant l'any.

També és notòria la influència que tenen els dies festius i vigílies en el repartiment dels incendis al llarg de la setmana.

Referent a la seva localització geogràfica, s'observa com el major nombre d'incendis es produeix en comar-

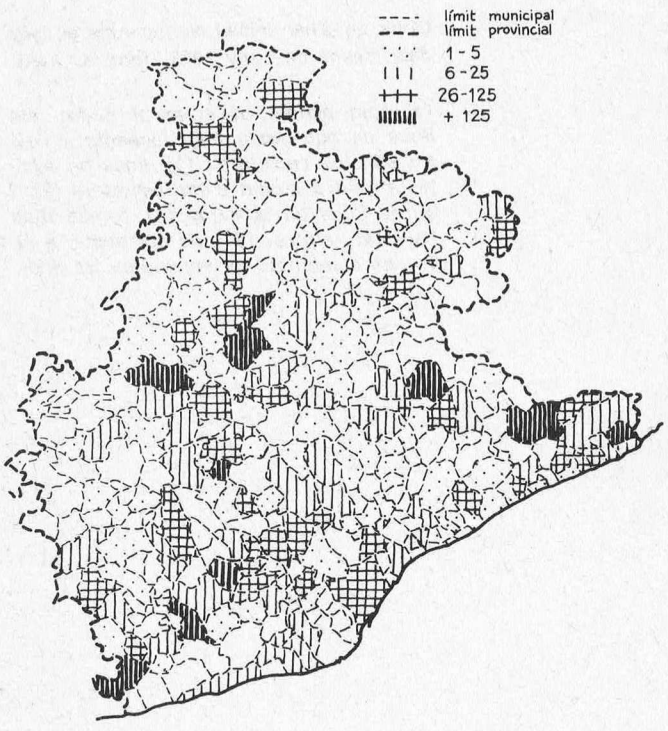

Nombre d'hectàrees cremades a cada municipi en 1973 (font: ICONA).

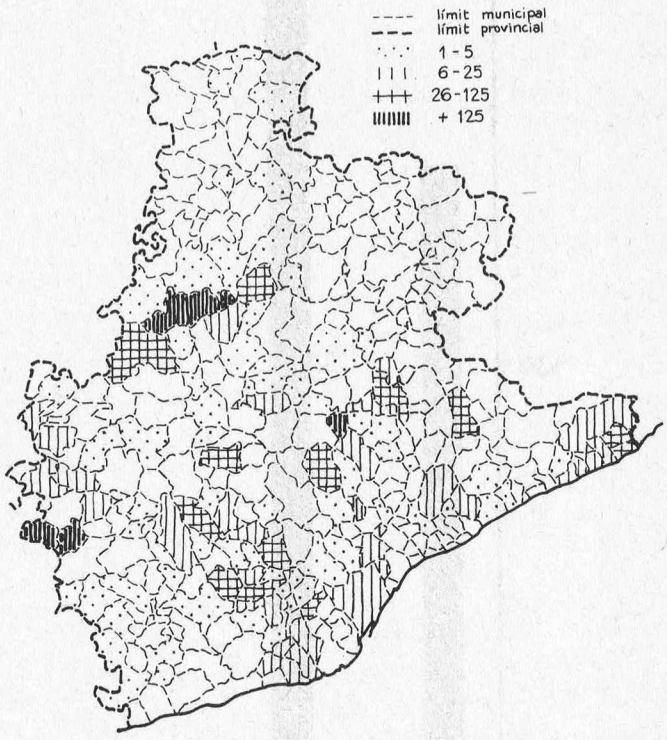

Nombre d'hectàrees cremades a cada municipi en 1974 (font: ICONA).

L'any 1973 es caracteritzà pels seus grans incendis, tant pel nombre com per la seva extensió. Al mapa, s'aprecia una distribució força definida: Depressió Pre-litoral, Bages, Maresme, eix del Llobregat i nord del Vallès.
Dins els municipis més afectats observem: Castellet i Gornal 684,2 Ha, Avinyonet del Penedès 195, Gelida 295 Ha, Monistrol de Montserrat 300 Ha, Fonollosa 316,5 Ha, Sallent de Llobregat 142 Ha, Tagamanent 186,3 Ha, Sant Celoni 181,5 Ha, Palafolls 136,6 Ha.
És interessant de comparar aquest mapa amb el mapa 12 per veure els municipis on es cremen més hectàrees que són gairebé els mateixos d'un any a l'altre.

Els municipis on s'han cremat més hectàrees es troben principalment a la depressió Pre-litoral i al Maresme. També hi ha una zona important al nord de Bages i a l'Anoia.
Dins els municipis més afectats: Navars 454 Ha, Santa Maria de Miralles 309 Ha, Bellprat 258 Ha, Gallifa 163 Ha.
S'observa una disminució important al Penedès, Bages, Berguedà i Osona sobre els de l'any anterior. En canvi s'han estès una mica a l'Anoia.

ques molt avinents i poblades (Vallès i Maresme). També és apreciable la variació que sofreix el repartiment geogràfic dels incendis, en els mesos de juliol i agost, agrupats en unes zones (Depressió Pre-litoral, Marina i Bages) mentre que al llarg dels altres mesos es produeixen d'una forma esparsa arreu de les comarques (vegeu mapa 16).

Les pèrdues que podem evaluar són essencialment traduïdes a pessetes, si bé hi ha una altra pèrdua, generalment menys evident per al gran públic, que és la pèrdua de la comunitat natural (ecosistema) amb un perill greu d'erosió, que minva la seva capacitat de refer-se ràpidament.

Les causes són ben conegudes: el 91 % dels incendis han estat originats per persones, directament o indirectament.

Probablement, els incendis forestals són un «cost» de l'actual aglomeració humana, de la no ordenació del territori i de la poca responsabilitat ciutadana —que tampoc no ha estat formada— que el país paga amb el seu patrimoni, el paisatge. Potser també es pot pensar que el que anomenem progrés econòmic, té una cara (cotxes, diners) però també té una creu (la degradació del territori). El creixement del nombre d'incendis ha vingut aparellat, amb el creixement vertiginós del parc automòbil, cosa que ha suposat escampar en uns medis naturals una sèrie de gent distreta o inconscient que ha fet i fa malvestats. Aquesta situació és presumible que es mantingui si és

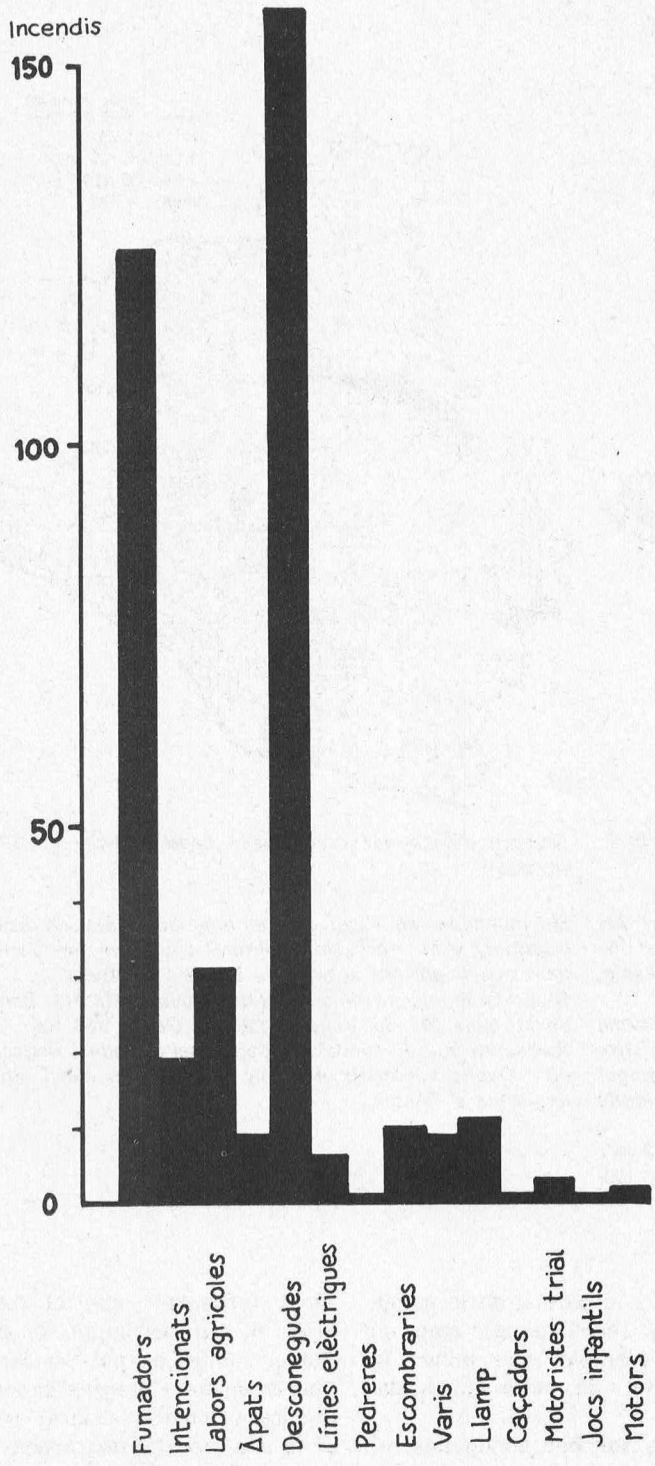

Causes dels incendis de l'any 1973 (font: ICONA).

Les causes comprovades que van originar els incendis d'aquest any ens mostren clarament quin és l'agent principal de l'incendi: l'home. Més del 90 % de les causes conegudes són produides per l'home directament o indirecta, només un 8 %, són degudes a factors imponderables (llamps, línies elèctriques). Les causes desconegudes representen el 40 % del total.

Llocs on s'han iniciat els incendis al llarg dels mesos de l'any 1973 (font: ICONA).

Tal com podem observar al gràfic, els llocs on comencen més incendis a l'estiu són les carreteres (1), llocs on s'està la gent a costat d'una carretera (2), i altres llocs en el camp (3), també dins l'apartat «altres» (8) que correspon a diverses combinacions entre aquests llocs.

Llocs on s'han iniciat els incendis al llarg dels mesos de l'any 1974 (font: ICONA).

En menys quantitat que l'any anterior, els incendis també han començat als mateixos llocs que l'any passat (1), (2) i (3). Això fa pensar que, si deixem de banda els mesos de juliol i agost, durant l'any els incendis comencen aleatòriament en diversos llocs, sense que es puguin agrupar en unes freqüències majors per llocs o temps, ni extreure conseqüències lògiques del seu repartiment.
En canvi, a l'estiu (juliol i agost), hi ha creixement de gairebé totes les columnes, bé que molt més exagerat, en les que tenen relació amb l'esplai i el turisme.

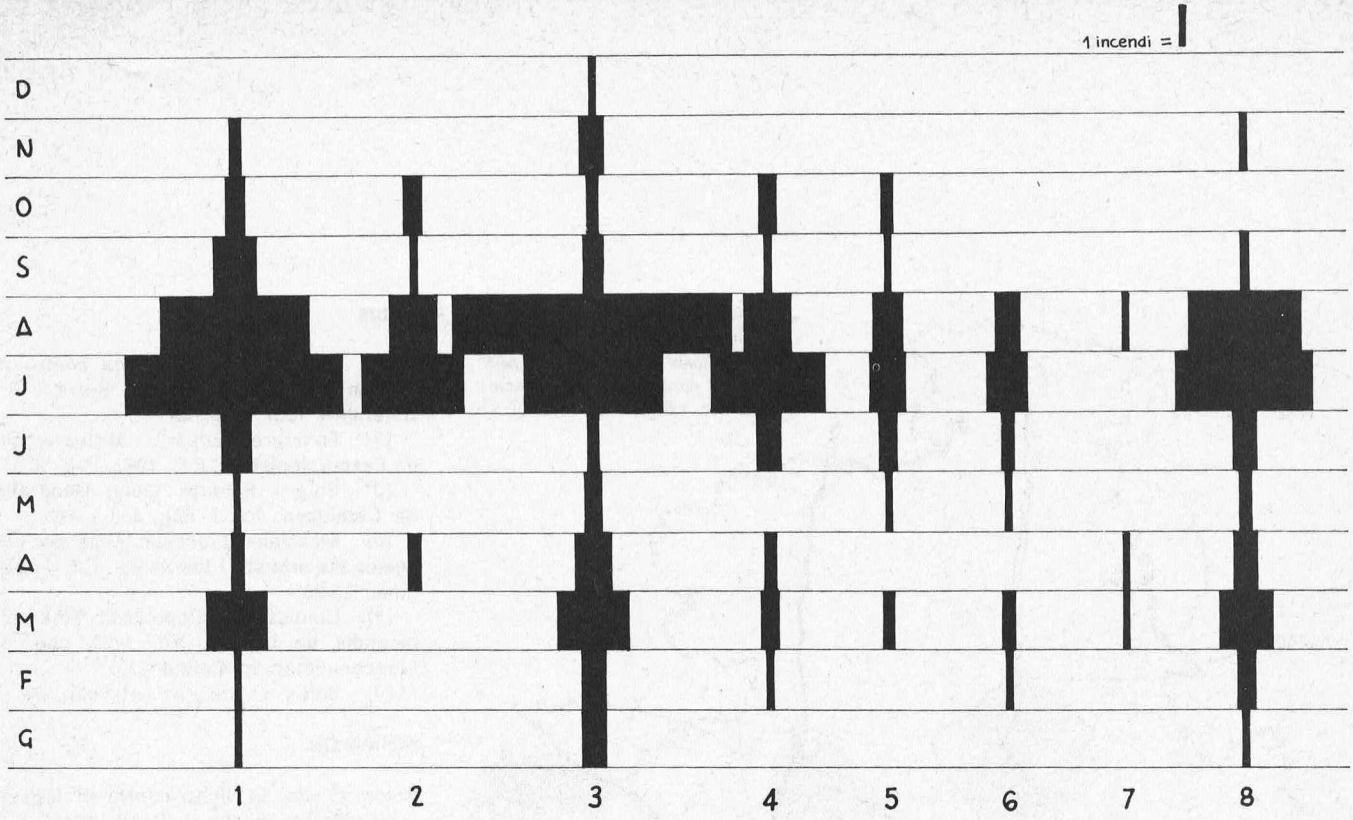

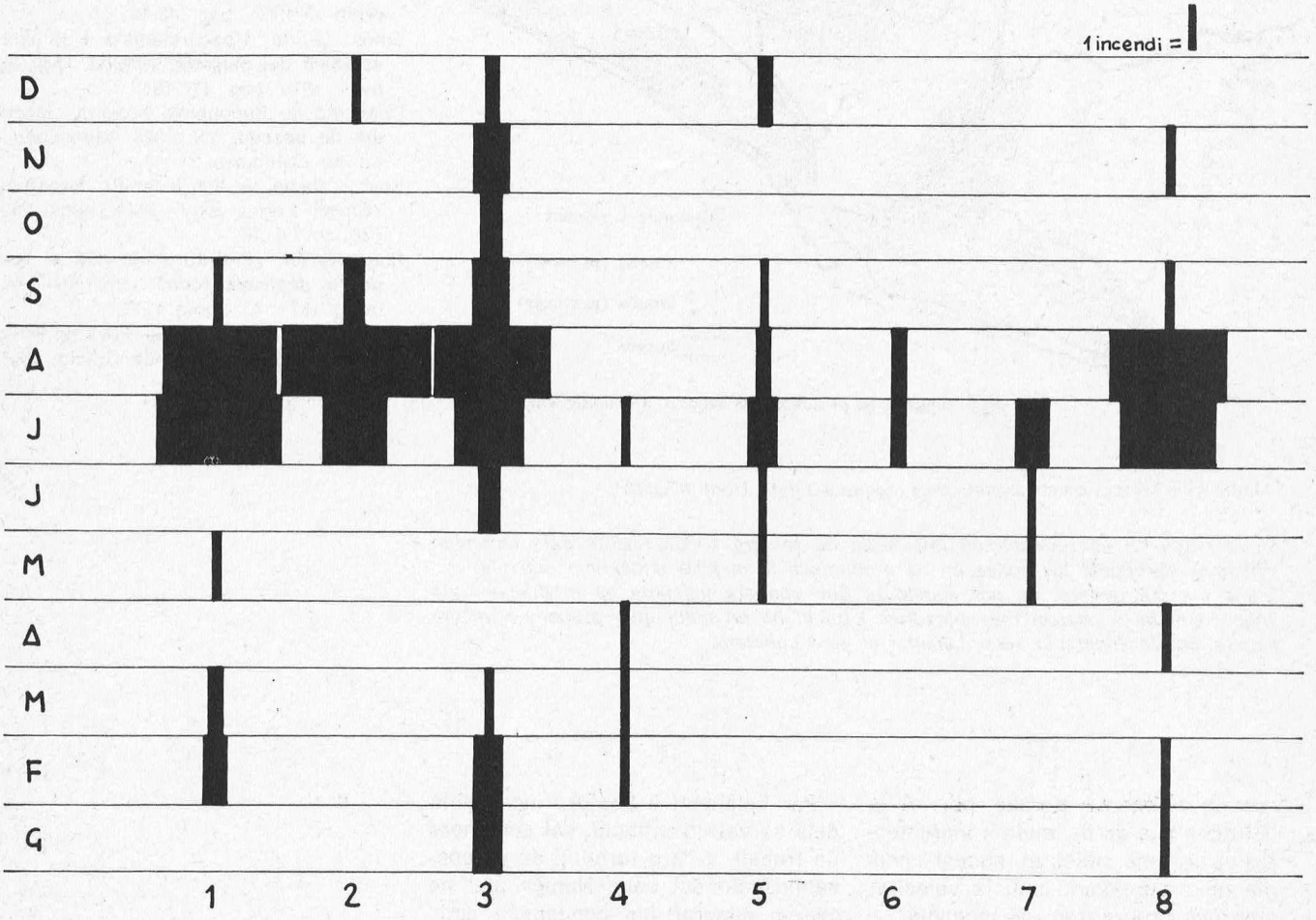

1. Carreteres. 2. Llocs on s'està la gent al costat de les carreteres. 3. Altres llocs del camp (incloent-hi els abocadors d'escombraries). 4. Llocs freqüentats per la gent. 5. Camins. 6. Cases o refugis. 7. Instal.lacions industrials. 8. Altres indrets (vies fèrries i llocs que corresponen a diverses combinacions dels llocs anteriors, especialment 1, 2, i 4).

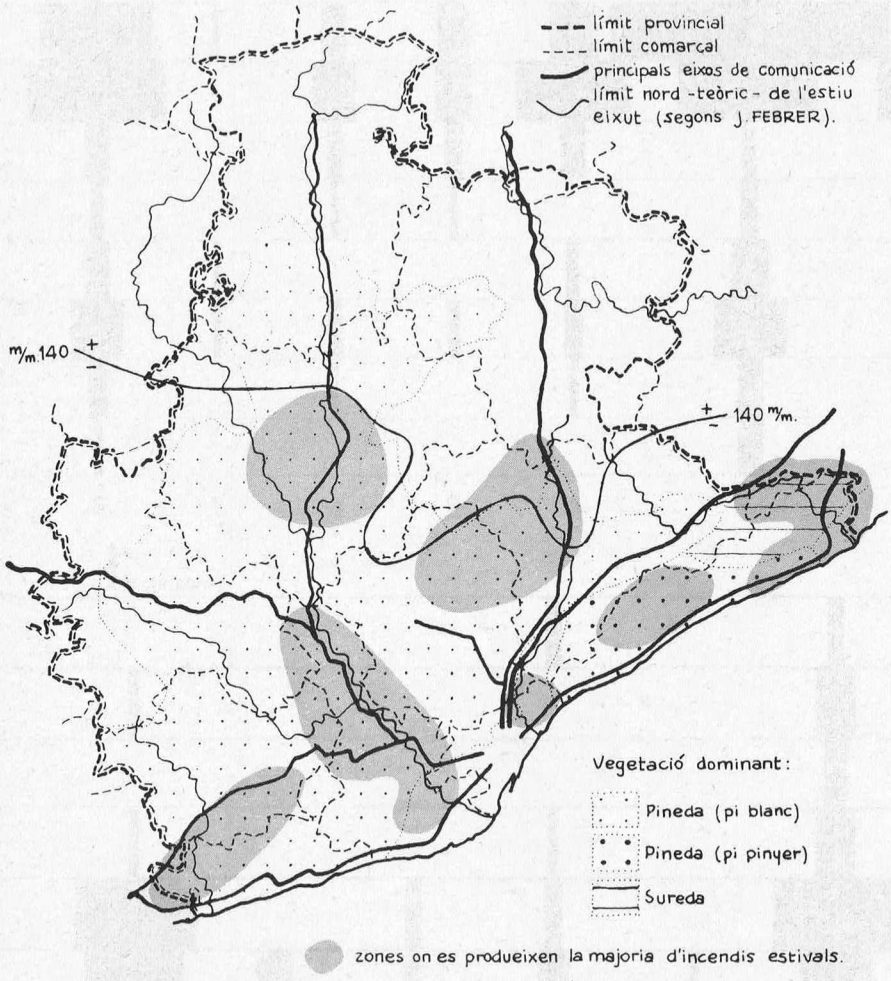

L'àmbit i els factors condicionants dels incendis d'estiu (font: ICONA).

En el mapa on es reflecteixen una sèrie de factors condicionants dels incendis, s'hi han sobreposat les zones on es produeixen la majoria d'incendis estivals. D'una manera general es pot concloure que aquests incendis es produeixen als llocs on hi ha o passen més persones i on hi ha un medi més propens a incendiar-se, per la vegetació seca, l'eixut i el vent constant.

que no augmenta, perquè, per molts esforços que es dediquin a incrementar el civisme collectiu, aquest civisme no progressarà amb la velocitat amb què progressen els incendis.

També hi ha un altre aspecte en les causes d'un incendi: els mòbils inconfessables, la revenja o l'afany especulador.

Paral·lelament a l'esforç incansable dels serveis d'extinció, cal començar un treball, a llarg termini, de responsabilització del país. Només així es podran superar les conegudes actituds irresponsables, venjatives o especuladores, que erosionen un dels nostres millors patrimonis collectius.

Notes

(1) Bolós, O. de. **La lluita contra el foc en els nostres boscos.** Serra d'Or. Setembre 1967. Pàg. 43.

(2) Fontserè, Eduard. **Meteorologia de l'excursionista.** C.E.C. 1962. Pàg. 55-57.

(3) Solé i Sabarís, Lluís. **Geografia de Catalunya,** vol. I. Pàg. 403 i 417.

(4) Masclans, Francesc. **Guia per conèixer els arbusts i les lianes.** C.E.C., pàgines 25-28.

(5) Comissió de Repoblació Forestal. **Incendis de boscos,** VII. 1923, pàg. 4. Mancomunitat de Catalunya.

(6) Bolós, O. de. Ob. cit., pàg. 43.

Bibliografia

Bolós, O. de. **La lluita contra el foc en els nostres boscos.** «Serra d'Or». Setembre, 1967, pàg. 43-46.

Bolós, O. de. **L'excursionista i la conservació del paisatge vegetal.** «Muntanya». 1970, pàg. 176-181.

Comissió de Repoblació Forestal. **Incendis de boscos,** VII. 1923. Mancomunitat de Catalunya.

Nuet i Badia, J. **Els incendis forestals.** «Cavall Fort». Juny, 1974, núm. 282, pàg. 6, 7 i 18.

Roig, Xavier. **¿Permitiremos que el fuego lo destruya todo?** «Destino», número 1871, 11 agost 1973.

Sabadell i Mercadé, Josep. **Focs de Bosc.** Monografies del C. E. de Gràcia, 1965, 70 pp.

En la mort de Carles Balaguer

per: **Josep M. Sala i Albareda**

En Carles Balaguer ha mort, lluny de casa. Sense els seus.

A Grenoble, en el curs d'un viatge per motius de la seva feina.

Així, simple, brutal, ens colpia la trista nova als qui érem els seus amics.

Coneixia en Carles des de feia anys. En Carles dels anys madurs, que ha adoptat una posició davant la vida. Una posició serena, una mica allunyada de tot el que pogués semblar lluïment personal. Això podia fer-lo semblar una mica adust, com altiu. I no era així.

Jo que he sortit molt amb ell, sé com era d'agradable la seva companyia. I amb quina senzillesa donava una lliçó de ben saber anar per la muntanya en les més diverses condicions. I amb quin entusiasme estava disposat a collaborar, ell en aparença tan llunyà, en els projectes elaborats amb illusió i entusiasme.

Ara ha fet vint anys, que amb uns companys de la Secció de Muntanya, llançàrem la idea de fer una Alta Ruta amb esquís que recorregués tot el Pirineu. En Balaguer volgué ser del grup. I en fou un ferm puntal, que no fallà en cap de les moltes sortides fins que l'alta ruta fou acabada.

Em plau, ara, recordar les hores viscudes junts. En l'escalfor de les cabanes i refugis del nostre Pirineu i en el fred dels bivacs improvisats sobre la neu.

Llavors eren les hores llargues de conversa, on es revivien altres hores viscudes en la muntanya, tant en temps de pau, com en les hores dramàtiques de la nostra guerra civil. Però en Carles, sempre ressaltava més els fets dels altres que no els propis, i procurava treure'n conseqüències que fossin aprofitables per la vida normal.

En el curs d'aquestes sortides anàrem lligant més l'amistat i encara que les proves de competició, més o menys atenuades, no eren sant de la seva devoció, quan la Secció de Muntanya, organitzà el primer Rally d'esquí de Muntanya, no va faltar-nos la seva collaboració i en aquest i en els que immediatament el succeïren, en Balaguer formà part del cèlebre equip escombra disposat a portar ajuda als equips que poguessin necessitar-la. Per a mi, llavors president de la Secció, fou una ajuda doblement apreciada. I igualment devien apreciar-la tan materialment com moral, tots aquells que en moments d'organitzar alguna sortida a prop o lluny de les nostres terres, s'acostaven a ell en recerca de consell i ajuda.

Però així com era entusiasta i tolerant amb els que actuaven de bona fe, així era de burleta i despreciatiu amb els fanfarrons i profanadors de la muntanya.

Els que treien més de polleguera en Balaguer, eren els qui embrutaven amb paperots i deixalles la «seva» muntanya de Montserrat.

Quants saben de les seves anades solitàries amb una destraleta a la mà, obrint camins perduts per les zones més emboscades de la muntanya?

I de les seves cremades de deixalles davant dels ulls astorats dels qui es creuen muntanyencs?

Recordo amb goig el dia en què em va regalar amb tota naturalitat el llibre **Itineraris montserratins.** No sé quina part hi tenia, en l'obra, perquè no m'ho volgué dir. És l'obra d'un grup d'amics, deia. I després vingueren **Ermites i fonts montserratines** i **Oracional muntanyenc montserratí.** L'obra d'un grup d'amics, repetia.

En Carles Balaguer, el primer escalador del Cavall Bernat amb en Boix i en Costa l'any 1936, no va deixar mai la muntanya, i en els últims anys prengué part en viatges d'exploració per terres llunyanes a les nostres. Recordem ara la seva travessia de l'àrtic canadenc amb trineus esquimals i la seva anada a les terres insalubres de l'Orinoco. Això sense deixar de fer les més clàssiques i properes sortides, fins i tot sol, si no trobava companys per acompanyar-lo.

Amic Carles, reposa en pau ara, perquè sé que junts tornarem a recórrer les blanques carenes del nostre Pirineu, perquè crec en un més enllà i perquè crec en la resurrecció!

Impressions sobre un intent al sostre del món

per: **Angel V. Rosen**

(Extret de la revista "Pyrenaica", per gentilesa de l'autor)

Lukla és el nom d'un vilatge que ha adquirit una certa anomenada perquè ha tingut la sort que Edmund Hillary, el primer conqueridor de l'Everest, hi fixés la residència, i hi fes construir un petit aeroport. Així, les expedicions que s'endinsen per la vall del Dhu-Kosi tenen l'oportunitat, si l'aeroport està en condicions, de veure escurçada la seva marxa d'aproximació en més de deu dies. Quan, un matí d'aire fresc i net hi vam aterrar, en una pista de terra batuda, amb la nostra avioneta, vaig pensar que era en aquell moment que començava l'expedició, després de totes les peripècies que havíem passat de despatx en despatx, resolent tràmits burocràtics, i patint perquè ens arribés el nostre material, perdut dalt de quatre camions que feien camí a través de les incertes rutes de l'Índia. Em sentia realment de gust en aquest primer contacte amb el baix Himalaia.

Vam passar quatre dies a Lukla reunint el material que anava arribant de Katmandú amb els altres expedicionaris. Com que els avions arribaven molt de matí, després d'ordenar les càrregues, sortíem cap a les muntanyes que ens envoltaven per tal d'iniciar així el nostre programa d'aclimatació. Lukla es troba a 2.900 metres d'altitud i en les nostres sortides vorejàvem els 4.000.

Un cop reunits tots els components de l'expedició i tot el material, vam fer dos grans grups que sortien amb l'interval d'un dia, amb la finalitat de donar més agilitat a la caravana. Vaig sortir amb el primer grup, amb 300 portejadors aproximadament, que duien la seva càrrega. També dúiem uns quants iacs. Sota una pluja fina i persistent vam cobrir la nostra primera etapa del recorregut: Lukla-Phading. El camí fou còmode ja que el punt de destí era més baix que el de sortida.

L'endemà, igual que l'anterior, la marxa va tenir lloc sota la pluja. La nostra meta era Namche Bazar, poble on viuen la majoria dels sherpes de la regió del Nepal, situat a una alçada de 3.400 m.

El paisatge havia canviat sensiblement. Els suaus turons coberts de vegetació per on havíem passat els dies abans havien deixat pas a un terreny més àrid i abrupte on naixien els contraforts de les altes muntanyes nevades que voregen els 7.000 m d'altitud. Tot just sortir de Namche, en un revolt del camí, vam veure l'Everest per primer cop. El seu cim triangular apareixia per darrera la carena que va del Lhotsé al Nupse. A l'Himalaia tot és grandiós, les distàncies, les proporcions, les alçades, i a primer cop d'ull ningú no diria que l'Everest s'alçava més de 5.000 metres per damunt nostre; semblava com si fos a prop i que el desnivell fins al cim no fos gaire considerable. Amb tot, fou un moment emocionant.

L'endemà, vam anar a Thyangboche, a la mateixa alçada que Namche Bazar. El camí, poc després de Namche, baixa bruscament cap a un estret barranc per on discorre el riu Dhu-Kosi (que vol dir Riu de Llet), i que deu agafar el nom del color de les aigües constantment colpejades a causa dels continus saltants. Després, una dura pujada ens va dur a Thyangboche: abans, vam travessar un bosc ple de nerets florits, de més de tres metres d'alçada. Els dels Alps, per exemple, rarament són més alts de mig metre. Per tot el trajecte vam poder contemplar enormes faisans i galls fers, que hi abunden molt, ja que no els persegueix ningú (a més de ser Parc Nacional, la religió ho prohibeix) i que permeten acostar-s'hi prou per tal d'admirar la riquesa i els colors de les seves plomes.

Prop del monestir de Thyangboche vam establir el campament en el qual vam passar dues setmanes amb l'objectiu de prosseguir el nostre programa d'aclimatació. El monestir és cèlebre perquè s'hi alberga el Gran Lama, director espiritual del budisme al Nepal. Aleshores no hi era i fou a la tornada quan van tenir l'honor que ens rebés. El Lama successor, però, l'endemà d'arribar ens va convidar a prendre el te. Ens van citar a les sis de la tarda, un cop llestes les seves oracions vespertines, i quan, com a cloenda, toquen una mena de llarga trompeta.

A l'hora convinguda érem a la porta del monestir. Un monjo meticulosament brut i apedaçat ens va fer passar per sota uns cortines, amb unes grans esvàstiques pintades (que no tenen res a veure amb les alemanyes) i ens va introduir al saló on havia de tenir lloc la cerimònia, és a dir, al fet de prendre el te, ja que va transcórrer enmig d'una gran solemnitat. Tots els expedicionaris vam seure en uns bancs d'un racó de l'habitació. El Gran Lama seia en un altre racó, en una gran butaca de fusta i hauríem pogut dir que no s'havia adonat de la nostra presència. No va dir absolutament res! L'habitació era una mena de biblioteca i de capella, amb tres de les parets com si fossin nínxols plens de llibres de religió, medicina i astrologia. Amb un càlcul ràpid en vam comptabilitzar uns 2.000, ja que a cada nínxol n'hi ha un. Tots són de la mateixa mida, molt rectangulars i entre dues planxes de fusta, i embolicats amb una tela vermella a la qual es lliga un corretja de cuiro. A l'altra paret, i en uns nínxols més grans hi ha, al mig, Buda, a la dreta, el Lama anterior (un gran savi, ens van dir) i a l'esquerra una altra divinitat del budisme. Repartits arreu tot d'instruments musicals, unes menes de trompetes i de tabals.

Tres o quatre monjos es preocupen que no ens falti res. La tassa havia de ser sempre plena de te. Tot just enretirar-la dels llavis ja te la tornaven a omplir. Però no pas d'un te semblant al que nosaltres coneixem: ni pensar-ho! Es tracta d'un te amb mantega tibetà. És a dir, que potser en aquell ingredient hi havia una mica de te, però sense tenir-ne gens el gust, ja que el que tenia era el de greix ranci de iac, que hi fiquen generosament. Cal ser molt sofert per a empassar-se un tassa d'aquella infusió. També ens van servir pastissets a discreció, fets a base de greix de iac. Al final, txang i rasky a dojo. El txang és una mena de cervesa i el rasky un alcohol molt fort. Podria re-

L'Everest, el cim més alt del món, captat des de Kale Paher. ▼

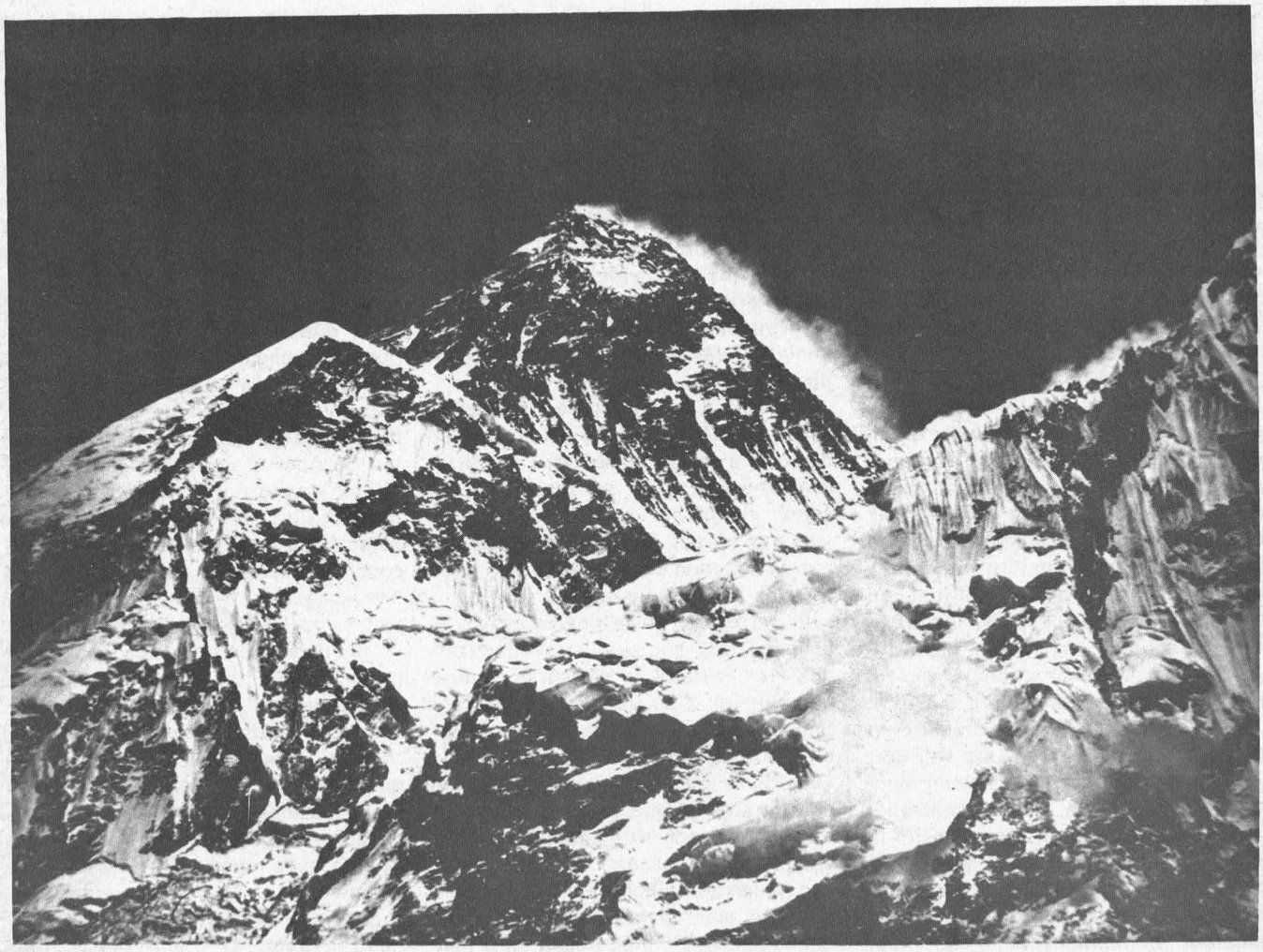

foto: Lusarreta

cordar la ginebra. Finalment ens van treure el vell llibre del monestir perquè hi signéssim i hi consignéssim la quantitat que donaríem com a almoina. Em vaig començar a sentir millor quan vam sortir al pati del monestir, ja negra nit, i els estels espurnejaven.

Durant quinze dies ens vam dedicar a fer sortides d'aclimatació per les muntanyes que ens envoltaven. Solíem escollir cims fàcils que no exigien ni l'ús de la corda, ja que volíem evitar el més mínim accident. Gradualment vam anar elevant le cotes de les nostres sortides, i així, pràcticament, tots els membres de l'expedició vam aconseguir els 5.300 m.

Mentrestant havíem fet arribar al campament base tot allò que no ens calia, amb uns quants sherpes encarregats de la seva custòdia i la seva conservació.

L'etapa següent ens va dur a Lobuche, a 4.900 m, on vam installar la nostra segona base d'aclimatació.

Vam sortir tots els expedicionaris amb la resta de la càrrega. Els nostres portadors, aquest cop amb molts iacs, serpentejaven amb pas ràpid els camins costeruts que duen a Lobuche. Entonaven càntics que es barrejaven amb els mugits dels animals i els xiulets dels traginers.

Els habitants dels pobles que travessàvem eren amables i hospitalaris. Molts ens oferien txang i patates cuites, que gairebé sempre eren la mar de bones. Recordava una mica perplex els consells del coronel Hunt als expedicionaris anglesos de l'Everest, recordant les normes d'higiene que prohibien menjar i veure pels pobles. No sabien pas el que es van perdre! Crec que tots els companys van agafar gust al txang, que és sens dubte un refresc sensacional, i no crec que faci córrer cap perill a un europeu, llevat d'una bona pítima, si n'abusa fora mesura.

Tot i que en vam trobar arreu, en aquest trajecte abundaven els objectes d'oracions. Una manera molt peculiar i diria que ben còmoda de resar és la que practiquen els tibetans.

«Oh-Mani-Padme-Un». Aquesta frase es grava repetides vegades a les

banderes que onegen al vent, o a les lloses del camí i en petits molins que es posen al riu, i que en fer voltes duen l'oració al pare que hi ha a la flor de lotus. La gent quan passa (sempre per l'esquerra) per les pedres resadores repeteixen l'oració que vola cap al pare etern.

Ens vam quedar una setmana a Pheriche dedicats a millorar la nostra aclimatació. Fruit de la cura que vam posar en aquest aspecte, fou que més tard la salut del grup va ser excepcional i Lorente no va haver d'intervenir en cap de nosaltres. Tota la feina, com a metge, la hi van donar els sherpes: la majoria de les expedicions que van a l'Everest compten sempre amb moltes baixes a causa de les malalties. L'únic contratemps que vam tenir fou la indisposició de Lusarreta (algun transtorn intestinal) que va haver de baixar a Katmandú des de Pheriche. Després s'incorporaria, ja refet, al campament base. Així, doncs, vam pujar a muntanyes fàcils amb alçades de 5.000 a 5.300 m.

Pheriche és un lloc tan bonic com desagradable, situat en una vall llarga i ampla sobre la qual s'alcen muntanyes bellíssimes. Sobre nostre, a l'esquerra, hi havia el Taweche, i a la dreta es retallava la llarga aresta del Nupse. Al fons de la vall emergia un tros del cim pla del Txo-Oiu. Aquell ambient és muntanyenc d'allò més: teníem al davant aquells cims esvelts i elegants de què havíem sentit parlar tant i que havíem contemplat als llibres. Però l'inconvenient és que la major part del dia el vent fueteja, amb abundants trossets de mica, tot el que troba al seu pas. Sembla que tingui predilecció pels ulls, i tot i les ulleres protectores sempre n'hi havia una partícula que s'hi ficava i produïa molèsties la resta del dia.

Vam deixar Pheriche i vam fer cap a Lobuche (4.900 m), on ens vam estar dos dies, un de dedicat a pujar fins al campament base i l'altre a reposar. Lobuche és el darrer poblat que es troba camí de l'Everest. El componen dues cases que en realitat són com dues petites fondes, en el sentit tibetà de la paraula. Com la majoria de les cases, es tracta d'una sola peça feta amb pedres superposades i amb la teulada que descansa sobre una llarga biga transversal. Els intersticis entre pedra i pedra són tapats amb terra i fems de iac. Les fondes tenen sempre la mateixa distribució: sobre unes quantes caixes i obertes de front, s'exhibeixen els aliments que provenen de les darreres expedicions a l'Everest. Encara que era el primer cop que hi pujàvem, hi vam poder comprar llaunes que provenien... de la nostra mateixa expedició!

Al llarg d'un costat de l'habitació hi ha com una mena de seient de pedra que a la nit fa de llit, i a l'altre costat, sobre unes pedres, hi ha la cuina: no hi ha xemeneia i el fum surt per on pot. Les places d'aquests hotels depenen de l'habilitat dels hostes per a amuntegar-se.

El darrer dia de la nostra estada a Lobuche, els sherpes van organitzar una gran festa. A la nit van encendre un gran foc i es van posar a ballar. Són danses en què la gent es posa en fila o bé en forma de ventall davant de la foguera i s'agafen de la cintura amb el que tenen al costat, i mouen els peus rítmicament gairebé sempre amb passos cap endavant i cap endarrera, alhora que canten. Són cançons amoroses i religioses. Les dones sherpes també ballen però mai no es barregen amb els homes, sinó que fan una renglera a continuació de la dels homes. La festa es va remullar amb força txang i rasky i va durar fins a les quatre de la matinada, ja que quan els tibetans es posen a ballar, la festa ha de durar cinc hores pel cap baix.

El dia 25 de març vam arribar al campament base on nevava amb força. Ràpidament hi vam installar les tendes que ens haurien d'allotjar durant dos mesos llargs. Ho vam fer disseminadament i procurant aprofitar al màxim tots els replanets existents sobre la gelera de Khumbu mateix, la qual es troba coberta de grans blocs de pedra. D'unes tendes a les altres hi havia més de cinc metres de diferència d'alçada. Allò era un caos que vam procurar que fos com més còmode millor. L'endemà ens vam dedicar a organitzar el campament i a observar detingudament la cascada de glaç i tractar de descobrir-hi la possible via d'ascensió.

Els sherpes, molts dels quals ja havien participat a diverses expedicions a l'Everest, deien que era la vegada que havien vist la cascada en més males condicions, a causa de tractar-se d'un any en què havia nevat poc, cosa que feia que els seracs estiguessin trencats i inestables.

L'endemà va començar una dura lluita que ens hauria de tenir ocupats durant els vuit dies que ens va costar d'arribar al camp I. El lector, que hi deu entendre, en muntanya, es pot fer idea de la dificultat que comporta pujar per la cascada i buscar una ruta com més segura millor, si té en compte que entre el campament base i el camp I hi ha només 600 metres de desnivell per als quals calen vuit dies. Després, un cop ben equipada i nosaltres ben aclimatats, la passàvem amb quatre hores encara no.

Considerant que les expedicions que ens havien precedit havien sofert molts accidents en el pas de la cascada, vam prendre la precaució que no hi passés ningú a partí de les onze del matí.

El primer incident va sorgir quan el nostre sirdar, és a dir, el cap dels sherpes, ens va dir, en arribar al campament base, que no se'n pensava moure, que no pensava passar la cascada... perquè ho havia promès a la seva dona i als seus pares! Vam intentar que entrés en raó dient-li que difícilment podria dirigir els sherpes i manar-los del camp base estant. Vam insistir que ens conformàvem que anés només fins al camp II, ja que crèiem que era on la seva feina podria ser útil. S'hi va negar rodonament. Lhakpa Tenzing, que així es deia el sirdar, ha estat un gran sherpa. N'havíem tingut notícia i l'any 1972 havíem contractat els seus serveis i li havíem encarregat que triés els sherpes a gust seu. Un any abans de l'expedició el vam fer venir a Vitòria per tal de concretar-ho tot bé.

El grup expedicionari basc, a 4.200 metres d'alçada. ▼

Però mentrestant vam tenir la mala sort que Lhakpa fes el cim de l'Everest amb els italians l'any 1973 i ja no volgués saber res més de la muntanya i els seus possibles perills.

No vam tenir més remei que cedir, altrament hauríem tingut problemes més greus. Lhakpa es va quedar al campament base i vam nomenar un segon sirdar, Tsering Nangial, perquè el suplís al camp II.

Malgrat tot, amb el camp I installat a 6.100 metres, la nostra moral era excellent. Més d'un cop, travessant el laberint de seracs, després de tot un matí fent camí en una direcció, ens trobàvem que la progressió era impossible. Calia, aleshores, girar cua i intentar-ho per un altre lloc. Sabíem que això era normal ja que, per exemple, a l'expedició internacional, en la qual se suposa que prenien part els millors alpinistes del món, el pas dels seracs els va costar dos dies més que a nosaltres i a l'imponent exèrcit italià, amb l'ajuda d'helicòpters, un més.

El mateix dia d'arribada al camp I vam tenir un incident amb els sherpes: volien un altre sac de dormir, i si no, no treballaven. Se'ls digué que el que els havíem donat era igual al nostre (molt bo) i que nosaltres només en teníem un. N'hi havia uns quants de reserva per als camps superiors. Però ells no cedien, la discussió es va allargar hores i al final vam decidir que amb un en tenien prou, i que qui no hi estigués d'acord, que aquella tarda mateix tornés l'equip i que abandonés l'expedició. Estàvem disposats a perdre uns dies i a buscar més sherpes a Namche Bazar. Els sherpes van fer causa en comú, ni van tornar l'equip ni van treballar, i es quedaven a viure al campament base fins que entréssim en raó: la seva raó. Després d'una altra aspra discussió, vam haver de claudicar. Com que no teníem més sacs, els vam pagar 500 rúpies per cap en concepte de segon sac de dormir i així es va acabar l'aldarull.

Vam equipar la cascada de glaç a consciència, amb gairebé 1.500 metres de corda fixa, 60 metres de ponts i algunes escales. Després, així que anava transcorrent l'expedició, la cascada s'anava transformant, canviant d'aspecte i de ruta a seguir. Al final havíem collocat més de 100 troncs de fusta per tal de passar esquerdes. Els sherpes, en aquest aspecte, són exigents, i si no ho veuen equipat a gust seu, no passen.

La coma Oest o circ Oest podria ser un lloc fins i tot plàcid, si no fos per les allaus que es precipiten per totes dues bandes de la vall. A cops dels mateixos contraforts de l'Everest, i altres de la cresta que va del Lhotsé al Nupse llisquen grans masses de neu i glaç que en ocasions arriben a travessar la vall d'una banda a l'altra. Una d'aquestes allaus, per sort de neu pols, va caure sobre Villar i Kirch i me'ls va rebolcar de valent. Sort que l'havien vist baixart i van poder córrer uns metres i sols els va enxampar el seu ccstat de pols. També l'equip de cine, amb Alfonso Alonso, foren embolcallats per una gran allau de neu pols entre els camps I i II.

La ruta que va del camp I al II no presenta grans dificulatats, però fou laboriós de trobar el bon camí a causa de les grans esquerdes transversals de la coma Oest. Amb tot, vam aconseguir d'arribar al camp II al primer intent. Contràriament a la majoria de les expedicions que aconseguien de forçar el pas per la dreta del circ, nosaltres ho vam fer per l'esquerra, a causa de les esquerdes del cantó dret que haurien exigit més ponts del compte. La nostra ruta, però, tenia l'inconvenient de passar massa a prop del controfort oest de l'Everest, amb el perill de les allaus. Fou aquí, justament, on una d'aquestes allaus va arreplegar Kirch i Villar. Després d'aquest contratemps intentàvem evitar aquest pas perillós però vam veure que al capdavall no teníem més remei que exposar-nos-hi.

Vam installar el camp II a 6.400 metres, una mica més amunt que el dels italians del 73. El camp II o base avançada, és el lloc que, després d'una completa aclimatació, passa a ser el campament base. Així, el vam arranjar tan còmodament com vam poder i hi vam installar una tenda menjador igual que la que teníem al campament base i hi vam fer pujar un cuiner i tot.

A partir de l'arribada al camp II ens marquem tres objectius: 1. Proveir el lloc adequadament, utilitzant els sherpes de la millor manera possible. 2. Millorar a partir d'aquell lloc la nos-

La cascada de glaç, a 6.000 metres, un dels punts clau de la ruta de l'Everest. ▼

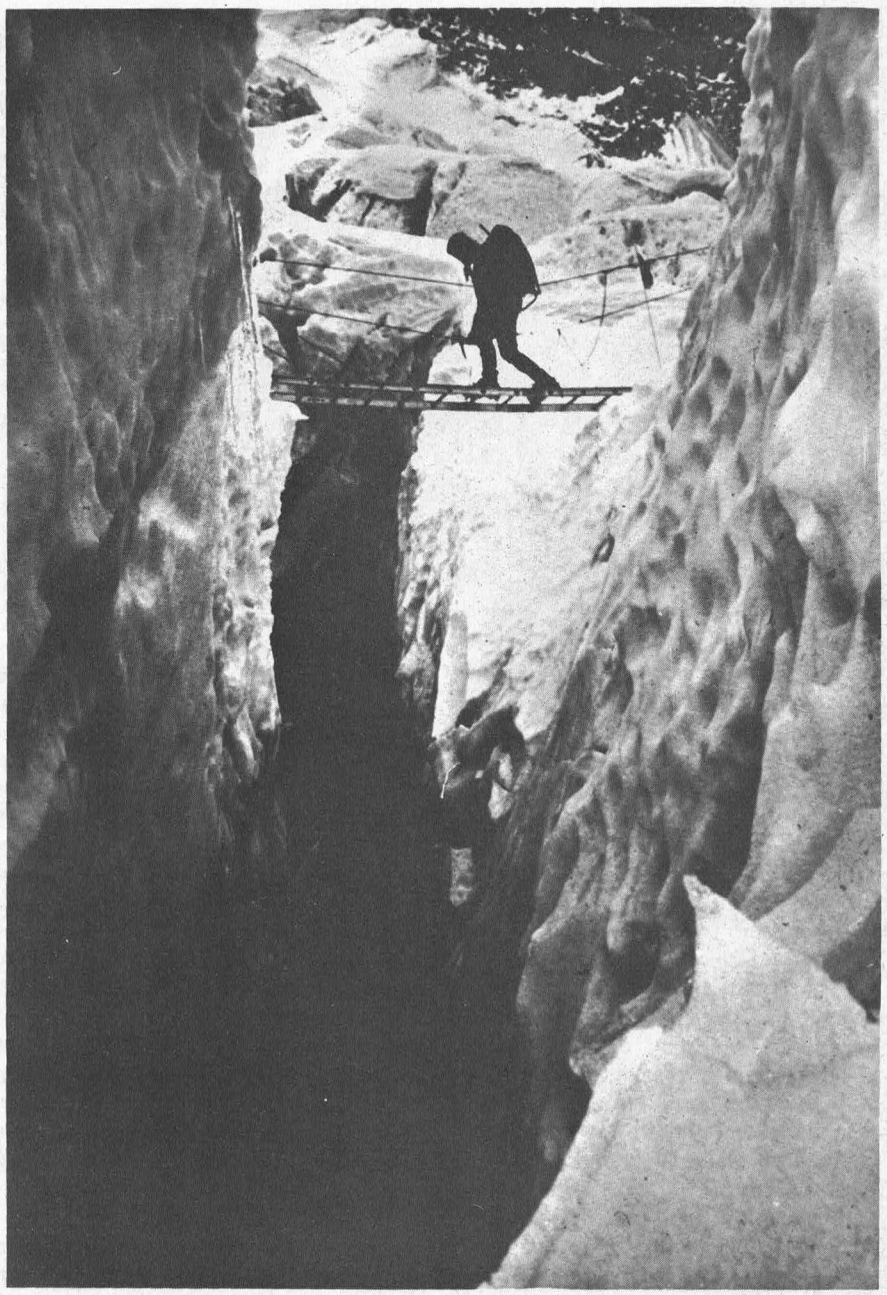

foto: Landa

tra aclimatació. 3. Considerar l'indret com a base per a la instal·lació de nous campaments.

Tots els expedicionaris vam fer una colla de viatges a la base avançada i a partir de la segona pujada es notava amb satisfacció l'adaptació cada cop més òptima a l'alçada.

Vam instal·lar el camp III a 6.950 metres el dia 13 d'abril. Talment com al camp II, hi vam arribar al primer intent ja que el camí entre aquests dos camps és el trajecte més fàcil de l'ascensió a l'Everest. L'única dificultat digna d'esment és el fet d'arribar per primer cop als 7.000. Ens preocupava solament el campament en si, ja que no hi havia l'alternativa de col·locar-lo a cap més lloc. Era sota el Lhotsé, del qual cauen allaus sovint, que ho escombren tot, i que podien agafar el campament. Els sherpes en diuen «el camp maleït de l'Everest», ja que s'hi han produït accidents per allaus en nombroses expedicions.

Al cap d'uns dies, i mentre cinc sherpes dormien, una compacta allau de glaç va passar arran del campament i va trencar una de les tendes, que per sort era buida. Els sherpes, encara que era de nit, alguns en estat d'histerisme, van aparèixer a la base avançada. Volien abandonar. L'endemà, quan ja gairebé els havíem convençut que no era probable que tornés a passar, l'allau més gran que veuríem en tota l'expedició, es precipitava en aquell moment en tota l'amplada de la paret del Lhotsé i passava i cobria les tendes del camp III. Érem tots a la base avançada des d'on es veia completament el Lhotsé i el camp III. Semblava que l'allau arribaria on érem nosaltres ja que malgrat la distància que ens en separava (cosa de quatre quilòmetres) la magnitud de l'allau era inquietant. Hi va haver uns moments de confusió i em va fer l'efecte que en veure allò els sherpes no voldrien saber res més de l'expedició i tornarien a casa. Per sort, l'allau era de neu pols i com per art d'encantament al cap d'uns minuts, quan es va aclarir el núvol de neu, vam veure sorgir la línia negra que formaven les tendes del camp afectat. És indubtable que si l'allau arriba a ser més densa i enterra el campament, no hauríem tingut pas arguments per a retenir els sherpes. A més, en aquell moment, teníem 40 botelles d'oxigen al camp III. Inevitablement, hauria estat la fi de l'expedició.

En la feina d'obrir traça i anar equipant la ruta cap a dalt ens anàvem tornant tots els membres útils de l'expedició.

Dos sherpes, i Felipe Uriarte i jo, després d'haver dormit al camp III, un matí vam atacar per primer cop la cara del Lhotsé. Un dels sherpes no es trobava en «good conditions», que vol dir que aquell dia tenia mandra i es va quedar a la tenda. Vam carregar

l'altre sherpa amb tot de cordes i uns claus de glaç que pensàvem posar a la paret. Havíem decidit experimentar l'equip d'oxigen i vam posar una botella d'oxigen a la motxilla. Al cap de poc deixàvem la botella i la motxilla a la neu, ja que pujàvem relativament bé, tot i trobar-nos per damunt dels 7.000 metres.

Possiblement fou aquell dia un dels que m'he trobat a la muntanya més de gust. Allò era com escalar als Alps per un terreny desconegut, cercant la línia més dèbil de la paret, en què tots els recursos i l'experiència acumulats amb molts anys de pràctica de la muntanya es posaven en joc. Ras i curt, era realitzar-se al màxim en l'escalada, tal com la dificultat exigia.

Una expedició a l'Himalaia és una cosa molt complexa. Sovint els problemes s'han de resoldre d'una manera no gaire ortodoxa (escales a la cascada de glaç, cordes fixes, una munió de sherpes, plans ajustats de transport i moviment de gent, etc.), cosa que pot no encaixar amb la idea o l'ideal de l'alpinista que va a la muntanya a buscar la tranquil·litat, la realització plena amb les seves pròpies forces i recursos d'una gran ascensió i tot un seguit de sensacions que sembla que no es poden trobar en una expedició pel nombre de gent que hi intervé. Amb tot, cal no alarmar-se'n, car al llarg de l'estada a la muntanya (gairebé quatre mesos), hi trobes moments tan bells i interessants que penses que aquesta manera de fer muntanya és la més bonica i suggestiva. A part de totes aquestes consideracions, hom podria pensar que la nostra expedició era gran. Doncs no. D'ençà que els anglesos van fer l'Everest el 1953, nosaltres érem el grup més petit que hi anava. Els italians, per exemple, eren 64 escaladors i més de 100 sherpes. Els japonesos eren 42, els americans 26 i així la majoria dels altres. Per tant, la nostra expedició es podia considerar com a lleugera en un atac seriós a la muntanya més alta de la terra. Hi anàvem amb el mínim imprescindible.

Aquest primer dia al Lhotsé érem tres de colla. Els altres eren més avall acumulant material i queviures a la base avançada. La dificultat del nostre trajecte era considerable i maldàvem per avançar amb rapidesa, cercant una ruta lògica que menés al camp IV. Penma, que així es deia el nostre sherpa, no semblava que s'ho prengués amb tanta alegria com nosaltres, ja que malgrat ser un dels sherpes més forts de l'expedició, la seva tècnica era més aviat rudimentària, i un parell de cops se'ns va quedar penjat de la corda. Li vam dir que no s'hi amoïnés, que ja equiparíem millor la paret i hi podria pujar més fàcilment.

El camí escollit sortejava com podia els grans seracs de la base de la paret, però, amb tot, el pendent era molt fort. Recolzats a les puntes del davant dels crampons procuràvem clavar tan poc com podíem i al final de cada llarg fixàvem, en una clavilla, la corda que anàvem tirant cap avall.

Eren les tres de la tarda quan vam decidir tornar al camp III. Aproximadament havíem fet la meitat del recorregut fins a l'indret on volíem muntar el camp IV. Vam baixar ràpidament lliscant per les cordes fixes i fins i tot vam modificar la ruta evitant uns flanqueigs complicats. Fou un magnífic dia de muntanya. Aquell dia ens havíem realitzat com a alpinistes, teníem la satisfacció d'haver fet un pas important per a la conquesta del cim. L'endemà ens rellevarien uns companys. L'equip humà funcionava perfectament i tot feia pensar en l'èxit final de l'expedició.

Vam trobar el company Landa al camp III, que havia observat la nostra escalada i opinava que anàvem per bon camí.

L'endemà Felipe Uriarte va tornar amb Landa a la cara del Lhotsé, ja que confiava en les seves facultats. A mi em va semblar que treballar de valent dos dies consecutius per damunt dels 7.000 metres i sense oxigen no pot ser bo i vaig decidir baixar al campament base.

Vaig dur a terme el trajecte del camp III al campament base força ràpid, cosa de tres hores, i vaig experimentar aquest plaer que es troba en l'escalada solitària. Tot de reflexions t'hi ballen pel cap. Anar sol concentra més i s'assimila millor la vivència del moment. La muntanya és més bella, hi ha més colorit, és més gran... A la cascada de glaç vaig trobar els companys Cortázar, Fernández, Domingo, Alfonso i l'equip de cinema que captaven uns plans. Mai la cascada no m'havia semblat tan gran, tan enorme, tan bonica... I si em passava res, ara que estic sol? Algun serac inoportú! M'agafa por i un cop arribo al campament base experimento una gran satisfacció, un gran relaxament, el cansament... És com el plaer d'un vailet que ha fet una entremaliadura sense que l'hagi vist ningú.

És ridícul que un es pugui sentir de gust al campament base. Però al cap d'uns quants dies pels alts, un troba a faltar aquest indret inhòspit i desagradable que constitueix la pila de rocs on hi ha muntat el campament. Amb tot, quan en fa més de quatre que un s'hi està, la monotonia és tan gran que un ja té ganes de tornar cap a dalt. Cal pensar que el nostre camp de repòs i recuperació estava installat a 700 metres més amunt que el Mont-Blanc i que les comoditats hi eren mínimes...

Les coses, per dalt, anaven bé. Al tercer intent, Kirch i Villar arriben al camp VI. Pensàvem que installar el camp V, el del coll Sud, seria més fàcil, ja que no s'hi preveien tantes dificultats. Dues cordades, la de Gallardo i Abalde i la de Lorente i Olazagoitia ho intenten. Arriben al camp IV i quan van a sortir cap al coll Sud i tot sembla que vagi sobre rodes, el temps fa un canvi sobtat i s'han de retirar enmig d'una gran nevada. Fins ara havíem tingut un temps magnífic, llevat del vent que bufava amb força, però la ruta que seguíem cap al coll Sud, és molt protegida i l'aire no ens afectava. Es va intentar de nou arriba al coll Sud, però sense èxit. Nevava molt i la cara del Lhotsé va esdevenir perillosa. Vam decidir espe-

rar que milloressin les condicions, i mentrestant vam continuar acumulant material al camp III.

Al camp d'una setmana el temps va millorar de nou i Villar, amb tres sherpes, va installar el camp al coll Sud. Hi havia un gran optimisme a l'expedició. Semblava que teníem ja l'Everest al nostre abast, fins i tot sabent la duresa d'aquest muntanya, que no cedeix sinó davant l'energia i la tenacitat sense desmai. Ho sabíem i ho acceptàvem.

Fins al coll Sud, en el primer intent al cim que dúiem a terme Felipe Uriarte i jo, l'escalada va transcórrer sense història. Les coses s'havien fet bé i el camí estava perfectament preparat, cosa que ens permetia de pujar sense ni tan sols encordar-nos. De dalt a baix de la cara del Lhotsé s'havia installat una corda fixa i amb l'ajuda de «jumars» pujàvem relativament còmodes i segurs.

El dia de la nostra ascensió al camp IV es va presentar relativament bo, encara que el vent bufava amb força. Ens vam disposar a sortir, després d'ajustar les màscares d'oxigen als nostres sherpes. No em sabria estar de dir, aquí, que els sherpes que ens acompanyaven eren magnífics. Malgrat els greus problemes que la seva actitud ens va plantejar en el transcurs de l'expedició, tot i que ens fem càrrec de la seva posició i que no es podien mirar el nostre objectiu amb els mateixos ulls que nosaltres, i de les martingales que s'inventaven per tal de no complir amb els seus compromisos, cal dir que vam tenir el consol que a partir del camp III vam començar a veure la seva efectivitat. En aquella alçada, la voluntat no ens obeïa, ens ajèiem a les tendes sense ànim de moure ni un dit. Els sherpes ens feien el menjar, ens preparaven la tenda i, només calia indicar-los-ho, perquè ens calcessin els crampons. En aquest sentit foren magnífics.

Set dels nostres sherpes més forts i més volenterosos ens van acompanyar fins al camp VI. Dos tenien el mateix nom, Lhakpa Tsering, els altres eren Gyirmi Nagal, Gyirmi, Tsong Rinzing, Penma i Nima Sange, aquest darrer és un lama (com una mena de bisbe).

Uriarte i jo els vam fer entendre que el pes que duien era l'imprescindible que calia pujar al camp VI per tal de llançar l'atac al cim. Si en fallava cap, l'intent no es podria dur a terme.

Després de llargs i lents prepratius abandonem el coll Sud camí del camp VI. Anem cap a un dreta canal de glaç que hi ha més a l'esquerra del camí seguit per Hillary i per les altres expedicions que han fet l'Everest. La nostra ruta evitava tant com podia l'aresta sotmesa a les fuetades del vent. La successió de canals i de ressalts de roca per on vam passar era molt més protegida que no l'aresta nua, cosa que segurament va fer possible que arribéssim a installar el camp VI.

La dificultat d'aquest trajecte era considerable, a la qual cosa cal afegir la malaptesa amb què ens movíem. A partir del Camp V ja no es pot equipar la muntanya, i el que en muntanyes més baixes, com ara el Pirineu o els Alps, hauria estat una agradable grimpada, de 8.000 a 8.500 metres aquesta mateixa dificultat és una cosa en què cal fer molta atenció i que exigeix grans esforços. Quan es tractava d'escalar sobre neu la cosa anava relativament bé, però quan ens havíem de ficar per la roca (esquistos molt descompostos), la inseguretat era molt gran. Amb tot, em sembla que vam pujar ràpids i segurs. Els nostres aparells d'oxigen funcionaven perfectament (dos litres per minut) i la nostra forma física crec que era magnífica, cosa que ens donava una gran moral. Tot i anar per un terreny perillós i una mica difícil (la roca devia ser de tercer grau) no ens vam assegurar sinó en comptades ocasions, i vam fer gairebé tot el trajecte caminant alhora.

Gairebé sense adonar-nos-en a la meitat del camí es va posar a nevar i la visibilitat era reduïda. Però vam continuar amb l'esperança que l'endemà tindríem bon temps.

A les quatre de la tarda vam fer cap a l'aresta on vam installar la nostra petita tenda (8.530 m d'altitud). Havíem sortit a dos quarts de dotze del coll Sud, i per tant havíem escalat a raó de 125 metres de desnivell per hora, velocitat molt considerable en aquella alçada i que confirmava la nostra bona forma física.

Un mica més avall d'on érem vam poder veure restes i botelles buides d'oxigen de l'expedició italiana de l'any anterior.

Vam installar la tenda al fil de l'aresta mateix. Tot just arribats, els sherpes ens van fer una plataforma a cops de piolet i se'n van tornar avall. Els vam veure baixar amb una certa recança. Ens quedàvem sols del tot. L'endemà podria ser un gran dia. Però no, fou el dia més trist de la nostra vida de muntanya. Per tal d'estalviar oxigen ens vam treure les màscares i vam començar a armar la tenda que ens havia de protegir del fred d'aquella nit. Sense oxigen ens movíem molt feixucs i hi vam esmerçar unes dues hores. A hora foscant el temps va millorar, els núvols es van obrir i encara que feia molt de vent teníem l'esperança que a la nit minvaria. Érem com dues formigues arrapades en un pastís de nata punxegut. En treure el cap d'on érem, el vessant nord, en un salt vertical de gairebé tres mil metres, moria a les morrenes de les geleres tibetanes, i més enllà una planura verda, atraient.

Des del camp VI no es veu el cim de l'Everest, ja que queda amagat per l'antecim sud. El terreny que vèiem fins allí semblava fàcil.

La mateixa aresta on érem s'elevava suaument fins a un curt ressalt més inclinat que duu al mateix cim sud. D'allí fins al cim de l'Everest sabíem que només hi ha un petit pas de certa dificultat i es podia assegurar a simple vista que el trajecte que havíem fet fins al coll Sud era molt més costerut. En aquells moments no dubtàvem gens ni mica que l'endemà arribaríem al cim. L'eufòria ens dominava.

A dos quarts de tres de la matinada, quan ens vam despertar el vent sotraguejava la tenda, tot i que esta-

El camp V al coll Sud, a 7.987 metres d'altitud. ▼

foto: Rosen

va molt protegida (com ficada dins d'un forat) i que era molt sòlida. Vam dormir amb oxigen i els nostres equips d'abric van respondre perfectament a la baixa temperatura. Jo em creia que al camp VI no dormia ningú. La nostra nit fou molt suportable.

Cap a dos quarts de quatre vam fer el primer intent de sortir cap al cim. Em va caure mig món al damunt quan em vaig adonar que ni em podia aguantar dret al costat de la tenda. La cosa més absurda és que la nit era magnífica, totalment serena i no es veia cap núvol. Però un vent fortíssim baixava del cim sud i arrossegava aquesta característica polseguera de neu i trossets de glaç que gairebé sempre es veu que surt de l'Everest.

Amb tot, com que encara era molt aviat, vam conservar l'esperança que el vent minvaria. Tot fou endebades. Fins a prop de les onze del matí que vam estar esperant una situació més propícia, allò no feia sinó empitjorar. No vam tenir la més mínima oportunitat ni tan sols d'intentar-ho. Era impossible posar-se dempeus. Avançar cap al cim era una utopia! Vam optar per l'única cosa que podíem fer...

Al cap de poc d'haver començat a baixar, va aparèixer la boira i es va posar a nevar. Allò seria el principi d'un calvari que duraria fins que, al cap de tres dies, arribaríem, al límit de les nostres forces, al camp II.

Només ens haurien calgut quatre hores de bon temps per a arribar al cim, que és el que triguen més o menys els escaladors que hi han pujat. Per només quatre hores, quan dúiem tres mesos treballant ininterrompudament. No em semblava just. L'esforç físic, el treball i totes les altres coses que cal fer per a l'ascensió a l'Everest, ja estaven gairebé realitzats.

Que no aconseguíssim el cim en aquella ocasió ens va representar un cop mortal. Però no volia dir que tot s'hagués acabat, ja que encara era aviat (13 de maig) i hi havia els altres companys i material per a dos assalts més. Pensàvem que ells hi pujarien si tenien una mica més de sort que nosaltres.

Per tal de facilitar els nous assalts vam creure oportú de deixar-ho tot al camp VI, perquè així hi hauria prou material sense necessitat que hi pugés cap més sherpa. Costa molt de situar una sola càrrega a 8.530 metres.

Així és que vam emprendre el descens molt conscientment, sense oxigen, sense sacs de dormir, sense res. Parlar de com ho vam passar malament per a arribar al coll Sud crec que és innecessari. Només diré que el que el dia abans ens havia costat quatre hores i mitja de pujada, de baixada ens en va costar vuit.

Esperàvem que dos dels sherpes que ens havien acompanyat al camp VI ens esperessin al coll sud amb sacs de dormir. Així els ho vam ordenar però es veu que no ens van entendre. Ja eren a la base avançada. Contràriament, quan hi arribàvem completament exhausts, van aparèixer tres sherpes que duien menjar i oxigen. Ens van dir que encara que hi arribéssim molt de nit, ens ajudarien a baixar al camp IV. Allò era impossible, ja que no ens podíem aguantar drets. Necessitàvem jeure. Vam rebre un cop molt dur en adonar-nos que no hi havia ni tan sols un sac de dormir al nostre campament, i només les terribles ganes de viure que un té quan les coses es posen malament, ens van fer reaccionar amb lucidesa. Vaig manar als sherpes que desmuntessin una tenda per tal de poder-nos tapar durant la nit. Ens quedaríem a descansar allí i baixaríem l'endemà. Els sherpes se'n van anar al camp IV. Vam passar una nit horrible, interminable. Uriarte i jo ens alternàvem cada mitja hora per tal d'inhalar oxigen amb l'únic aparell de què disposàvem. Quan ho fèiem experimentàvem un cert benestar, però quan ens quedàvem sense, el fred i el cansament ens turmentaven de valent.

El dia següent fou dolent i durant la nit havia nevat força. Encara que de baixada (també sense oxigen) el fet d'haver d'obrir traça va tornar a posar a prova el nostre organisme. En condicions normals i per la corda fixa que hi havia installada es pot baixar la cara del Lhotsé en cosa de cinc hores. A nosaltres, arribar al camp IV, just a la meitat de la paret, ens en va costar gairebé set i també hi vam arribar força esgotats. Vam comunicar amb la base avançada i no creien el que els deia: no hi havia sacs, tampoc, allí. La culpa era meva.

Arribada al camp. VI, a 8.530 metres, alçada màxima aconseguida per l'expedició. ▼

foto: Rosen

En la comunicació del dia anterior des del coll Sud m'havia limitat a dir que no havíem pogut pujar i que no s'amoïnessin, que estàvem perfectament bé, que baixaríem l'endemà. No els havia dit res ni dels sacs, ni de l'oxigen, ni de com ens trobàvem malament. Aleshores els vaig demanar que fessin pujar algun sherpa com fos perquè ens ajudés a baixar i ens obrís traça, ja que si continuava nevant dubtava que arribéssim a baix. Vam passar una altra nit infernal i fregant-nos els dits dels peus fins que es va fer de dia. Uriarte tenia dos dits de la mà gelats.

De bon matí van pujar quatre dels nostres magnífics sherpes (havien sortit a les quatre de la matinada del camp II). La situació va canviar per complet, vam beure molt (feia dos dies que no ho fèiem) i jo fins i tot em vaig fumar a mitges amb un sherpa l'únic cigarret que duia.

Al cap d'uns dies del nostre descens, Gallardo i Abalde formant una cordada, i Kirch i Villar formant-ne una altra, aguanten una cosa de no dir al coll Sud en el seu intent d'arribar al cim. Per tal d'aconseguir-ho s'havien situat més de 30 homes, entre expedicionaris i sherpes, a 8.000 metres d'altitud. Gallardo, amb els seus quatre dies amb les seves nits al coll Sud és l'home que ha viscut més temps a 8.000 metres d'altitud. Els primers fronts del monsó van fuetejar impetuosament aquestes dues cordades. Fou la fi de la nostra aventura. El cim s'havia quedat a 320 metres de nosaltres.

El XVII Rallye d'Esquí

per: **Conrad Blanch**

Em poso a escriure aquestes ratlles amb l'amic Josep Casanelles, quan encara viuen en nosaltres les imatges i sensacions d'una nova edició del Rallye d'esquí, la XVII, que per la presència d'un equip italià, podem dir que ha estat també la VI internacional dels Pirineus. Desordenadament, se'ns acudeixen moltes coses que voldríem comentar-vos.

Quan ens vàrem decidir a dur a terme l'organització d'aquest Rallye ho férem amb la il·lusió de poder oferir un itinerari d'aquells que tantes vegades ens volten pel cap, amb la particularitat que ara seria realitzat per altres companys que practiquen l'esquí de muntanya.

És difícil escollir una regió que pugui alhora reunir l'atractiu d'una descoberta, tingui una categoria muntanyenca i, donat el cas que només disposàvem d'un dia de rallye, no fos excessivament llunyana. El Montsent de Pallars va ésser el nostre punt de referència. En successives sortides, prenent com a base la vall de Cabdella i la de les bordes de Llessui, vam fer diferents recorreguts amb la intenció de cercar el que fos més adequat. No és fàcil marcar un itinerari i un horari amb molta antelació, quan l'estat de la neu condiciona en gran part la prova, però ja que els programes urgeixen no cal dir que ens mullarem en els dos aspectes. Com que volíem assegurar-nos que realment era just el temps assenyalat, la millor manera era fer el recorregut el dia abans. Això, era també el motiu que ens permetria gaudir de tot l'itinerari que l'endemà farien els equips. Quan retornàvem segurs de la nostra elecció ens comunicaren que el telecadira de Llesui s'havia espatllat, fet que volia dir que la idea de donar la sortida a l'estació superior amb bona neu des del començament, ja no era possible. Donant-hi voltes i com que sols faltava una estona per a donar les instruccions als equips, decidíem el recorregut definitivament. Això, encara que ho sembli, no era improvisació, sinó voler ajustar tota la prova a les condicions en què realment es trobava la muntanya. En moltes de les curses que es fan fora de casa nostra, fins i tot el mateix dia es va modificant l'itinerari adaptant-lo a les condicions climatològiques i tècniques.

foto: J. Casanellas

La concentració dels equips ha estat aquesta vegada en un hostal de Sort. De matinada, els participants es lleven i amb cara de son van reunint-se per prendre alguna cosa calenta. Es va deixant l'hostal i els cotxes s'adrecen a l'aparcament de l'estació d'esquí. Hi ha els de la televisió que volen fer una filmació; no cal dir que tenen la seva feina quan els diem que pugin uns metres per trobar la neu, des d'on es donarà la sortida. Tot s'arregla. Són les set del matí quan surten els tres primers equips. En períodes de dos minuts ho faran els altres fins a un total de vint-i-u.

El temps acompanya la prova, ja que un dia no massa fred ni calorós la farà més agradable. Ja des de la sortida es pot entreveure el cim del Montsent de Pallars, que serà pas obligat de tots els equips. L'ascensió és dura, un desnivell de 1400 m ho acredita, però hi ha ganes de fer-la. Després d'un llarg esforç, s'arriba al coll de Triador. Ara, l'itinerari continua per uns lloms que gradualment s'enlairen per anar a cercar les roques situades sota el Montsent. El sol comença a escalfar, la visió comença a ésser àmplia, sembla que marxem per un mirador collocat en aquesta carena. Cal treure's els esquís. Ara, per una canal força dreta, sortirem ja a la cresta i tot seguint el seu fil arribarem al primer cim de la jornada, el Montsent de Pallars (2881 m). Els controls han passat la nit dalt del cim. Una tenda de bivac al costat de la cornisa ens farà pensar per un moment que ens trobem en una regió alpina.

Un temps de neutralització és ben rebut per tots els participants. La vista és ara completa. Cabdella, Estany Gento, Subenuix, Peguera, Montroig... valls i cims es van oferint als nostres ulls. És el moment agradable que ens recompensa l'esforç i ens vincula més a la muntanya. Però hem de continuar, un primer descens sense esquís ens portarà a la collada d'Entremonts, des d'ací és millor pujar uns metres per guanyar un llom on ja ens podrem posar els esquís. En un instant serem sota la collada de Coma d'Espòs, que davant nostre serà un punt obligat de l'itinerari. Pujada suau fins a aquest pas, on hi ha un control que aconsellarà als equips, segons el temps realitzat, la possibilitat d'acensió al cim facultatiu de les Picardes, que al fons de la vall s'enlaira complaent. Des de la collada de Coma d'Espòs ve ara un bonic descens que finalitzarà en el clot de Maineres, on ja es comença l'ascensió de les Picardes, per unes comes molt franques que afavoreixen la progressió. Assolir un cim amb els esquís als peus, és sempre un dels millors estímuls de l'esquí de muntanya. A les Picardes (2880 m), cim facultatiu d'aquest Rallye, es realitzarà aquest desig. De nou un temps de neutralització, facilitarà la recuperació dels participants i la contemplació des d'una altra perspectiva dels massissos i cims que envolten la regió. Ara sí, el descens és definitiu, primer per unes bones pales i després al llarg del torrent de Berasti, els equips es presentaran ràpidament a l'arribada situada a l'acabament de la neu. Caldrà baixar encara una estona fins a arribar a les Bordes de Llessui, on un servei de **jeeps** retornarà la gent al punt inicial.

Com és norma i tradició, el dinar de germanor no hi ha de faltar, complementat igualment amb diferents intervencions oratòries, i per fi amb la lectura de la classificació i repartiment de medalles.

No voldríem que el Rallye hagués estat una cursa, sinó una prova de companyonia, amb la qual s'ofereix la descoberta d'una regió i que dintre un temps total, cada equip pot fer el camí al ritme més convenient. Tot i així, moltes vegades s'accelera el ritme de la prova donant-li un caire massa competitiu. Sigui com sigui, l'itinerari s'ha fet, la neu i el bon temps ens han ajudat, i només ens resta dir que un cop més, gràcies a la collaboració de tots ha estat possible la realització d'aquest Rallye, que pensem que ha consistit en una nova trobada de la gent que estima l'esquí de muntanya.

Classificació

Medalla d'or. — Lorenzo Ortas, Eduardo Emanuel, Javier Escartín, de Peña Guara, d'Osca. Ramon Solans, Ferran Casanellas, Antoni Villena, de l'Agrupació Excursionista Catalunya, de Barcelona. Marcel Urigüen, Alfred Martínez, Josep Ll. Belles, independents. Narcís Serrat, Jaume Galofré, Miquel Prats, del Centre Excursionista Terrassa, de Terrassa. Enric Font, Salvador López, Xavier Gregori, del Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona.

Medalla de plata. — Jordi Pessarrodona, Xavier Martínez, Arnau Blanc, de la Unió Excursionista de Catalunya.

Medalla de coure. — Dino Barattieri, Rosso Marino, Michele Canonico, del Ski Club Torino, de Torí (Itàlia). Andrés García, Ramón Condor, Fernando Aratiegui, de la Federació Aragonesa. Josep Sicart, Antoni Ruiz, Josep López, de la Unió Excursionista de Catalunya, de Barcelona. Tomás Gutiérrez, Andrés Romero. Angel Catalina, del Grupo Montaña Telefónica, de Madrid. José Antonio Pérez, Isidro Pérez, Antonio Sánchez, del Grupo Montaña Telefónica, de Madrid. Àngel Casanovas, Pere Buixasses, Antoni Bros, del Centre Excursionista Terrassa, de Terrassa. Jaume Tió, Jaume Aguadé, Manuel Casanova, del Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona. Núria Sala Joan Cassola, Francesc Herrera, del Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona.

Equips participants: 21.
Equips classificats: 14.

Al Vinhamala amb esquís

per: **Josep Casanelles i Milà**

—No, és massa just. No hi ha prou temps!

—Va, home: anima't —em contesta l'auricular del telèfon. És en Conrad, que em proposa anar al Vinhamala aquest mateix cap de setmana. La temptació de trobar-me, amb els esquís als peus, sota les parets i les canals de glaç de la cara nord d'aquest massís és massa forta i gairebé sense ni adonar-me'n em trobo dins del cotxe amb la Núria, en Jaume i en Conrad fent la inevitable cua per sortir de Barcelona, un divendres de maig a les 9 del vespre.

A mitja nit arribem a Somport on ens barren el pas. Fem bivac sota els estels i a les 8 del matí sóm els primers a travessar la frontera. Una vegada més, quedem bocabadats davant la intensa verdor i la riquesa que afiueix del vessant nord del Pirineu. Passem per Lourdes, Cauterets i per fi arribem a Pont d'Espanya (1.500 m). El telefèric ens deixa al Llac de Gaube (1.730 m), i fet i fet ja són les 12 del migdia quan ens carreguem els esquís a l'esquena.

L'aigua del llac, rabiosament blava i plena d'estels platejats, les coloraines de les flors a les seves voreres i la imatge reptadora de la cara nord del Vinhamala, ens fan oblidar el pesat viatge i ens conviden a viure i a fruir sota un sol resplendent. Al refugi d'Oletas de Gaube (2.158 m) hi fem una queixalada. Hi ha oberta la part lliure, molt espaiosa i amb lliteres, flassades i alguns queviures.

Aquesta raconada és potser, per a mi, la més ferma del Pirineu. La llargada, la verticalitat i la llisor de les seves parets li donen un aspecte d'absoluta inaccessibilitat i, amb les suspeses canals de gel que la ratllen de dalt a baix, no té res a envejar a la més alpina de les parets. Sense voler, a en Jaume, i a mi se'ns fan presents les inteses hores d'escalada que hi hem viscut, fins que la veu d'en Conrad ens torna al refugi.

Ens tornem a carregar les motxilles i, amb un pas lent però seguit, ens dirigim cap a sota aquestes fosques parets. Mirem de reüll el feréstec Couloir de Gaube, ascensió obligada per a l'escalador pirinenc, passem vora els **seracs** del Petit Vinhamala i fent àmplies llaçades ens anem acostant a la Forqueta d'Ossoue. La intensa calor i la sempre massa pesada motxilla ens obliguen a mesurar l'esforç que ens manca per arribar-hi.

Des d'aquest coll a 2.784 m, ja veiem el refugi de Baysellance (2.651 m), estratègicament situat a la capçalera de la vall d'Ossoue, que ens acollirà aquesta nit. Però encara tenim claror i decidim pujar el Petit Vinhamala (3.032 m). Sense motxilles i amb un pas molt viu arribem al mateix cim amb els esquís als peus. Davant nostre se'ns ofereix un espectacle dantesc de boires que aviat embolcallen com despullen la punta de la Pica Longa. Ens afanyem a fer el descens per aprofitar l'última claror de la tarda.

Una neu franca i un xic humida del sol que ha rebut durant el dia, ens condueix suaument cap al refugi. Aquesta enorme edificació sempre m'ha semblat més aviat llòbrega i trista, potser a causa de la humitat i fredor de les seves parets. Nogensmenys, és un punt clau entre les Valls d'Ossoue i de Gaube, i la rengla d'afamats muntanyencs que hi ha fet base és innumerable.

Al refugi, hi van arribant contínuament petits grups de muntanyencs-esquiadors que són una mostra més de la bona acceptació que té l'esquí de muntanya a França. L'anar i venir de la gent, els fogonets que no paren de fondre neu, les converses i rialles, van fent retirar la humitat i deixen lloc a l'escalfor i a aquella espontània comunicació tan habitual entre els muntanyencs. La sopa i el te calent són ben acollits pels nostres cossos que ens demanen un repòs del tot merescut.

Sota un cel encara ple d'estels, ens lliguem les fixaciones en posició de descens i les fortes vibracions dels esquís sobre la neu endurida ens acaben de desvetllar. La llum dels frontals és poca i hem de para força atenció en aquest curt descens que, després d'un exposat flanqueig, ens situa al mig de la gelera d'Ossoue, rogenca dels primers raigs de sol.

El sobtat pendent i la neu dura fan que pugem amb els esquís a l'esquena i que la petjada sigui segura i ràpida. Quan el pendent disminueix, ens posem els esquís i dibuixem una traça serpejant amb el cercle de Gavarnie com a teló de fons. En arribar al cercle superior, quedem totalment envoltats de boira i quan creiem ésser sota la Pica Longa ens encordem i ens posem els crampons per superar la paret final coberta de neu. La boira minva un xic i ens adonem que estem al cim del Clot de la Hunt (3.289 m). Les mans no es cansen d'assenyalar entre les clarianes de la boira i la Núria no para de preguntar: «Quin és aquell cim? On va aquella vall;» i els mots de Gavarnie, Marboré, Bretxa de Rotlan, Balaitús, Gran Fatxa... esdevenen els veritables protagonistes d'aquesta jornada de la qual tenim el goig de ser uns fervents contempladors.

Mentre seguim l'aresta de neu i roca a la Pica Longa (3.298 m), punt culminant del massís, veiem el grup de francesos que arriba al lloc on hem deixat els esquís. Dalt del cim mengem quatre ganyips mentre les nostres mirades baixen astorades pel vertical i feréstec vessant nord. Les veus dels companys francesos ens tornen a la realitat. És aviat i el dia clar, encara podrem fer el Cervillona!

La corda fa el descens fins als esquís ràpid i segur. Lliscant una altra vegada rítmicament sobre les pells assolim els 3.257 metres del cim. De dalt mateix encetem el descens i l'aire d'alegria i eufòria que respirem ens trasllada gairebé sense adonarnos-en al Pic Central (3.235 m). Ara ja només ens resta el llarg descens com a premi. Enmig d'una neu flonja ens gronxem sobre els esquís vigilant la possible aparició d'esquerdes. Però la gelera no té cap descosit i ens lliurem plenament a la dansa de la mà d'aquella música, que només senten els qui comprenen i estimen la solitud i la immensitat de l'alta muntanya.

Tota la baixada és una trena de

Vall de Gaube, sota la superba paret nord del Vinhamala. ▼

viratges encadenats. Obrir traça o seguir les cues del company és un plaer immesurable. Els descensos a muntanya són molt diferents dels de pista. L'esquiador de les solitàries valls té una compenetració íntima i total amb la neu, està pendent constantment dels seus canvis i la sent bategar sota les soles. Els curts i ràpids viratges semblen eterns i la perfecció és buscada al màxim, conscients de l'esforç esmerçat en la pujada.

Les diagonals per pales penjades sostenen l'esquiador en una impressió d'irrealitat i de poesia. És aquest recull d'impressions el que ens fa fruir a la muntanya.

Damunt de les pells arribem una altra vegada al refugi de Baysellance. A la Forqueta d'Ossoue hi neva, al refugi d'Oletas fa sol i al llac de Gaube ens banyem. La neu, el bany gelat i el sol acaben de trempar els nostros cossos mai prou saturats de muntanya.

Mentre posem els estris dins el cotxe, sota la sorpresa mirada de grups de vianants en veure la nostra matrícula, no pensem en l'estona que ens queda per arribar a casa sinó en quina vall del Pirineu ens acollirà el proper cap de setmana.

Josep Casanelles i Milà

CRÒNICA DEL CENTRE

Homenatge a Joan Balsac i Cardús

El dilluns dia 16 de juny, en finalitzar la reunió de la Junta, el senyor Francesc Gurri, vicepresident de l'entitat, va lliurar al senyor Joan Balsac —que durant catorze anys va dirigir la nostra oficina administrativa— una medalla amb l'escut del Centre i amb la següent dedicatòria: «En agraïment als seus anys de servei. 1960-1974».

El senyor Gurri va subratllar que l'acord que en el seu dia havia pres la Junta de distingir els seus serveis, l'havia acollit amb molta satisfacció, puix creia que en la persona del senyor Balsac concorrien la meitat d'home empleat i una altra meitat d'home que valora i estima l'excursionisme, que fins i tot el practica en moltes ocasions, assistint a excursions oficials i promovent les nostres tasques, al llarg dels anys que ha servit l'entitat. Fou un empleat que s'arrelà a la família muntanyenca, i que visqué les inquietuds pròpies dels muntanyencs. Per això és de justícia reconèixer avui la tasca desenvolupada, en aquest senzill acte amical.

La Junta, que no va poder presidir el nostre president senyor Bou, per trobarse fora ciutat, va felicitar el senyor Balsac, la seva muller i la seva filla, que en semblant vetllada varen voler acompanyar-lo i el senyor Balsac va acceptar, visiblement emocionat, de mans del senyor Gurri la distinció i en curtes i emotives paraules va donar les gràcies a tots.

Esperem que amb motiu del Centenari aquests actes d'agraïment sovintegin.

M. M.

Ha mort en Bartomeu Puiggròs

El dia 22 de juny morí d'accident d'escalada el company Bartomeu Puiggròs i Oliver quan efectuava l'ascensió a la via Mas-Brullet a la paret de Sant Jeroni, a Montserrat.

En Bartomeu tenia 26 anys i ja en venir al CADE tenia una experiència d'uns quants anys d'escalador. El seu tret principal el constituïa sempre una voluntat formidable i una passió indescriptible per la muntanya i l'activitat en què ell la coneixia; havia fet de l'escalada la seva veritable vocació. Com a projecció d'aquesta vocació, havia esdevingut collaborador de la revista «Muntanya».

Reservat i de comentari agut i fi, la seva opinió tenia un gran pes en els moments de dificultats o d'indecisió.

La mort d'en Bartomeu deixa un buit profund en el CADE, entre tots aquells que hem pogut apreciar la seva valuosa amistat.

Així el recordarem per sempre tots els companys que l'hem conegut i que hem escalat amb ell.

Accident mortal de Xavier Tribó i Portell

També ens ha deixat per sempre un jove membre de la Comissió de Jovent. En Xavier Tribó i Portell, de divuit anys, va perdre la vida en un accident fortuït a muntanya, sota la serra de Tumeneja, a la regió de Besiverri, el dia 29 de juny proppassat.

Fem arribar el nostre sentit condol als seus familiars i a tots els amics i companys del Centre.

Convocatòria del Premi «Pau Vila» per a excursionites

En homenatge al mestre i geògraf eminent Pau Vila, consoci nostre i expresident del Centre, la secció de Geografia i Ciències Naturals convoca novament el Premi Pau Vila destinat a estimular el treball d'estudi dels excursionistes sobre la geografia de les terres catalanes, amb les següents bases:

a) El Premi és ofert al millor article o grup d'articles sobre qualsevol estudi científic de caràcter geogràfic, de botànica o de mineralogia, referit al nostre país en general o a una comarca o contrada concreta, quedant expressament excloses les narracions, itineraris i descripcions excursionistes.

b) Les obres que aspiraran al Premi hauran d'ésser inèdites, redactades en català i escrites a màquina a doble espai, amb un mínim de vuit folis i un màxim de quinze.

c) L'import del Premi, dotat per la secció de Geografia i Ciències Naturals del Centre, és de cinc mil pessetes.

d) El Premi serà concedit el dia de Sant Jordi del 1976. El termini d'admissió de treballs finalitzarà el 25 de març de 1976.

e) Els treballs que optin al Premi aniran sense signatura, però amb un lema, lema que es repetirà a l'exterior d'un sobre a l'interior del qual hi haurà nom i cognoms del concursant-autor, adreça i entitat excursionista a què pertany.

f) El Premi podrà quedar desert, però el Jurat tindrà la facultat d'atorgar accèssits. Els treballs premiats seran publicats a la revista MUNTANYA.

g) En igualtat de vàlua, el Jurat preferirà aquells treballs que s'acompanyin d'illustració (dibuixos, gràfics, fotografies) o indiquin la forma d'obtenir-ne.

h) La composició del Jurat serà donada a conèixer a la propera circular del Centre Excursionista de Catalunya del mes de febrer de 1976.

i) El lliurament dels treballs que optin al Premi «Pau Vila» s'efectuarà a la Secretaria del Centre i s'hi indicarà clarament el títol del Premi i el nom de la secció de Geografia i Ciències Naturals.

Campament de primavera al pla de Salita

Els dies 17 al 19 del mes de maig passat la Secció de Muntanya del Centre organitzà un campament al pla de Salita, situat a la vora de la riera d'Aigua

d'Ora, no lluny del llogarret de la Vall d'Ora i de l'antic monestir romànic de Sant Pere de Graudescales, als límits de les comarques del Berguedà i Solsonès.

S'hi instal·laren sis tendes, amb un total de trenta participants. El temps acompanyà i va permetre de fer les excursions programades a les properes serres de Busa i de Taravil, així com de celebrar els tradicionals focs de camp.

Els equips del Centre als rallyes i curses d'esquí

Aquesta temporada el Centre ha estat representat a la major part de les tradicionals curses i rallyes d'esquí de muntanya celebrades als Pirineus, Picos de Europa i Alps. Han pres part en les diferents proves els equips següents:

Travessia Núria-Setcases, 9 de febrer del 75: E. Font-J. Casanelles-S. López.

Travessia GEDE a Espot, 16 de febrer del 75: E. Font-J. Casanelles-S. López i F. X. Gregori-C. Blanch, M. Miró.

Travessia CADE Puig d'Alp-Puig Llançada, 23-2-75: E. Font-J. Casanelles, C. Blanch-M. Miró i M. Casanovas-J. Tió.

Rallye dels Pirineus del CEC a Llessui, 16-3-75: E. Font-F. X. Gregori-S. López, Núria Sala-J. Cassola-F. Herrera, J. Tió-J. Aguadé-M. Casanovas i Glòria Mateu-Margarida Royo-Marta Estrada.

Travessia de Belagua, 6 d'abril del 75: C. Blanch-S. López.

Travessia Andrés de Regil als Picos de Europa, 12 i 13 d'abril del 75: J. Casanelles-E. Font.

Rallye CAI-CAF a les Dolomites de Brenta, 1, 2, 3 i 4 de maig del 75: E. Font-S. López-J. Albareda.

Els esmentats equips obtingueren bones classificacions, i aconseguiren la distinció de medalla d'or al Rallye del CEC, a Belagua i a Picos de Europa. És de destacar la nodrida participació, si ho comparem amb les temporades anteriors, i l'entrada de nois joves, plens d'entusiasme, en els nostres equips, i és desig de la Secció de Muntanya de poder augmentar el seu nombre el proper any.

Goigs de Sant Bernat, patró dels excursionistes

El Centre Excursionista de Catalunya, amb motiu de complir-se el 50 aniversari de la publicació dels primers goigs en llaor de sant Bernat, patró dels excursionistes, va decidir promoure'n una nova edició, xilografiada pel nostre consoci Antoni Gelabert, destinada a tots els excursionistes, així com unes edicions més limitades que es lliuraran a aquelles poblacions on existeix la devoció al sant. De moment, i festejant la diada, el 15 de juny en varen rebre donacions la vileta de Siurana de Prades i Valldeneu (Aiguafreda).

Commemoració dels 500 anys del primer llibre imprès en català

La nostra entitat ha volgut manifestar la seva satisfacció per haver-se assolit els cinc cents anys de la primera aparició d'un llibre imprès en llengua catalana, i per exterioritzar aquest goig va portar a terme una exposició de llibres procedents de la nostra Biblioteca, collocats convenientment en unes vitrines en el Saló dels Trofeus.

Aquesta mostra literària va estar exposada del 20 al 31 de maig.

El soci va poder constatar que la nostra Biblioteca és un dels patrimonis de la casa que per la seva vàlua li dóna més prestigi dins del món cultural de la ciutat.

En els llibres exposats estaven representats autors com Jacint Verdaguer, Pere Bosch i Gimpera, Antoni Rubió i Lluch, Eduard Toda, Guerau de Liost, Milà i Fontanals, Carles Bosch de la Trinxeria, Vidal i Ribas, Cèsar August Torras, Valeri Serra i Boldú, Joan Amades, etcètera. I els temes, que es procurà que fossin variats, comprenien guies, prehistòria, arqueologia, poesia, viatges, arquitectura, geografia, art religiós, etc.

Una representació, si voleu, minsa, considerant la quantitat de llibres que estotja la Biblioteca, però condicionada per l'espai de què es disposava. Hi fou fàcil de comprovar com la cronologia desprenia un arc que anava de l'any 1602 al 1936, i que es tractava de llibres exhaurits i exemplars difícils de trobar en llibreries de vell.

Fou confiada la tria i exposició del material al personal especialitzat de la Biblioteca.

Exposició de fotografia experimental en color

El nostre consoci Joaquim Vilanova i Domènech va presentar, del 26 al 31 de maig, una original exposició de fotografies en color, que l'autor va realitzar en el curs d'un treball experimental, el resultat del qual ens va donar a conèixer públicament.

L'exposició fou visitada i molt comentada, amb diversitat d'opinions, si bé la majoria foren favorables. Agradaren molt aquelles fotografies que representaven paisatges, alguns fàcilment endevinats, com el de Montserrat, els Encantats i Montseny.

Potser l'autèntic afeccionat a la fotografia hi va veure quelcom més que una novetat. D'antuvi, hi va veure un enrevessat treball de laboratori i moltes hores de feina, així com una presentació exquisida, que feia dubtar de si un estava davant d'un retrat o d'un quadre expressionista, pintat per un conegut artista. Tanmateix, era una expressió gràfica i una petita mostra d'un treball que encara pot evolucionar notablement.

Qui va estar molt encertat comentant l'obra del nostre amic Vilanova, fou l'escriptor Josep M. Espinàs, en el catàleg de presentació:

«En Joaquim Vilanova exerceix un dret típicament humà: el de modificar la realitat. I ho fa, a més, amb la refinada malícia de fer servir un instrument —l'objectiu fotogràfic— que tendeix, precisament, a la fidelitat, a l'exactitud i a la fredor neutral.

»No conec el món de la fotografia, de manera que sóc la persona ideal per a desbarrar. Això farà que no allargui més el braç que la màniga, i em limiti a dir que les fotografies que veiem són, com a producte final, fantasia i tècnica de laboratori, sovint menyspreat en aquests temps que mitifiquem l'espontaneïtat. Amb l'espontaneïtat no es pot anar, artísticament, gaire lluny; amb l'esforç de **laboratori** —un concepte que suposa **investigació**— el camí és obert i arriscat, és a dir, un compromís amb les pròpies possibilitats de creació.

»Al capdavall, laboratori ve de laborar, de treballar, de posar a prova tots els recursos d'un ofici, i una de les gràcies de posseir a fons un ofici és poder utilitzar-lo arbitràriament, imaginativament. Sembla que Baudelaire va dir que la Naturalesa no té imaginació. Per sort, en aquest sentit l'home és anti-natural —o almenys hi ha alguns homes que tenen aquest privilegi—. En Vilanova s'ha entossudit a convertir una tècnica en una festa, i té raó Maragall quan ens fa veure que els ocells no tenen festivitats, que és una invenció essencialment humana. I exercint la seva llibertat, els fotògrafs ens estimulen a exercir la nostra, que ens farà acceptar o rebutjar la invitació a la festa. En tot cas, sabrem agrair que ens hagin convidat a compartir-la.»

Desitjaríem a l'amic Vilanova que perseveri en aquest camp i pugui donar-nos sovint aquestes sorpreses tan agradables com polèmiques.

M. M.

Exposició de flors i herbes assecades

Havíem estat assabentats que la nostra consòcia Roser Figueras, presentaria una exposició de flors i herbes assecades amb un muntatge original. Aquesta forma original de presentar-ho ens tenia intrigats. Avui podem dir que en aquesta matèria no s'havia dit l'última paraula.

L'exposició va tenir lloc del 2 al 16 de juny i la selecció de quadres exposats constava de 95 obres. Noranta-cinc meravelloses obres artístiques, didàctiques al mateix temps, llibre botànic de fàcil accés, confeccionat amb delicadesa femenina, perseverança i paciència. Es tracta d'un recull de flors i herbes, fet majorment a Vallvidrera i muntanyes de la rodalia de Barcelona, i procedents d'uns estaments botànics ben humils.

Això fa que hom pensi que la Roser ha ennoblit amb la seva sensibilitat artística unes herbes tan vulgars com el fenàs, la borratja o el blet. Aquelles plantes procedents d'ermots i de terres de cultiu, aquí adquireixen una vàlua artística insospitada.

Cal dir, potser, que la Roser, per aconseguir l'esguard atent i agradós del soci que admira les seves obres, altera la posició habitual de la planta, en benefici d'una estètica, d'un clima suggestiu o d'una accentuació artística. L'impacte artístic és tan gran que solament un botànic de professió descobriria aquesta alteració.

El nostre president senyor Agustí Bou assistí a l'acte inaugural, acompanyat del vicepresident senyor Lluís Puntís i dels consocis Ramon Pujol i Josep Llaudó, va manifestar la seva admiració i va donar les gràcies a l'autora, d'haver-nos ofert la seva obra, i van dir que calia que l'entitat la divulgués als amics a fi que un major nombre de persones pogués gaudir de tan original exposició.

Durant uns dies i en una sola ullada es va poder contemplar agermanats manolls d'herbes que sovint trobem a muntanya i que ignoràvem que poguessin constituir la primera matèria d'una obra d'art.

Les herbes exposades no solament poden ésser útils per a cuinar, guarir o fer begudes, aliment o jaç, ornamentació o perfum; també poden ser, en mans de la Roser, una policromia que et transporta a l'Extrem Orient, a l'antic Egipte o a un regne aràbic.

Felicitem ben cordialment la Roser Figueras per la seva exposició, que fou molt visitada i elogiada, i desitjaríem vivament que el seu art tan original esperonés les inquietuds artístiques del nostre jovent.

M. M.

El torrent de Pareis, pam a pam

El divendres dia 30 de maig va tenir lloc a la nostra entitat una vetllada de sentor mallorquina. El senyor Jesús Garcia Pastor ens féu vitjar amb diapositives en color per una ruta «amagada» de l'illa de Mallorca: el torrent de Pareis. El senyor Garcia, que és un enamorat de «sa seua illa», des de 1964 està divulgant mitjançant fascicles les belleses artístiques i paisatgístiques de Mallorca. Avui, aquesta obra, titulada **Rutas escondidas de Mallorca,** editada en castellà i català, de gran utilitat a la persona interessada a conèixer el més apartat paratge de l'illa, ha assolit el número setanta i segueix el camí dreturer cap al setè volum.

Fou el nostre president senyor Agustí Bou, qui va demanar al senyor Garcia Pastor que en un dels seus viatges a Barcelona vingués a la nostra entitat a passar-nos alguna col·lecció de les seves catalogades excursions, i ens féu, doncs, aquell dia, una sessió referent al torrent de Pareis.

L'excursió, que solament és factible a l'estiu, quan el llit del riu és sec, va començar a Lluc i va seguir l'itinerari següent: pla d'Albarca, Son Colom, torrent de Lluc, entreforc Sa Fosca, cingles des Voltor, cova del Soldat Pelut, torrent de Pareis, Es degotís, cova de Ses Voltetes, gorg de S'olla i Sa Calobra, que és quan s'arriba a la mar.

Tot un recorregut per engorjats pregons, d'aspra bellesa, suggeridora de fantasies exaltades, però que hom, assegut còmodament a la Sala d'Actes, creia viatjar de la mà de l'expert mallorquí, amb les seves facècies, però amb la seguretat que s'arribaria a Sa Calobra, sense cansament i corprès de tanta magnificència.

El senyor Garcia Pastor, encara que no sigui mallorquí de naixement, per la seva obra de promoció de les contrades més amagades de l'illa balear, mereixeria la distinció de mallorquí de qualitat, i la nostra entitat guardarà d'aquell vespre un bell record. Confiem que el senyor Garcia la temporada vinent procurarà fer-nos viatjar de nou per una altra contrada mallorquina.

M. M.

crònica

El bon nom de Sant Quirze de Besora

A la nostra editorial del darrer número de juny comentàvem les grafies incorrectes dels noms dels nostres municipis, i ens referíem, en to d'elogi, als que havien sol·licitat l'ús oficial de la forma correcta, i en to de blasme als que fins ara havien negligit una gestió tan necessària. I entre els casos d'aquests darrers que esmentàvem a tall d'exemple, incloíem, a tort, Sant Quirze de Besora.

Una oportuna i amable carta del senyor Josep M. Casals, de Vic, ens adverteix del nostre lamentable error. Obeint a la incitació del senyor Casals, a Sant Quirze de Besora ja s'havien preocupat d'iniciar les llargues gestions que tenen com a objecte aconseguir l'oficialitat de la recta grafia del nom de la seva població. Agraïm al senyor Casals la seva informació sobre aquesta iniciativa, que ens plau molt de donar a conèixer, i que mereix la nostra felicitació. Tant de bo totes les notícies de signe negatiu que ens veiem obligats a publicar, ens puguin ser desmentides semblantment!

Inauguració d'un pedró al mestre Pau Casals a coll Pregon

El diumenge dia 13 de juliol, amb motiu del XVI Aplec de Matagalls, va tenir lloc la inauguració d'un monument al mestre Pau Casals a coll Pregon, acte que es va celebrar després de la missa oficiada al cim del Matagalls, pel bisbe de Vic, doctor Masnou.

Davant d'un nombrós estol d'excursionistes i veterans apleguistes, el doctor Masnou va oferir el monument amb unes sentides paraules. També es va tenir ocasió de sentir **El cant dels ocells,** interpretat pel mestre, així com la seva veu. Fou un acte emotiu i els assistents en guardaran sempre un record agradós.

El monument d'uns dos metres d'alçada, és una pedra arrencada de la mateixa muntanya, sense polir, amb una

dedicatòria a la part que presenta una superfície plana, on es pot llegir: «A Pau Casals, mestre del violoncel i missatger de la pau cristiana arreu del món. XXVI Aplec de Matagalls. Any 1975». Il·lustren aquesta dedicatòria les quatre barres catalanes, un violoncel i un fragment d'una poesia de Felip Graugés que diu així:

«Ara ve el temps del gran repòs
i de la pau a les muntanyes;
el primer fred marcí les flors;
fan vels de plata les aranyes.
Ara comença enllà del camp
el tomb august de la natura;
el faig ja té color d'aram
i és el pollanc or que fulgura.»

Al mateix temps, el pedró resulta una fita indicadora, ja que porta gravades quatre orientacions: a Viladrau, a Matagalls, a Sant Marçal i a Sant Bernat.

Al bell mig de coll Pregon el mestre Pau Casals ha rebut un merescut homenatge, i Déu vulgui, com deia el doctor Masnou, que temps a venir, quan les generacions futures aniran al Montseny a gaudir de les seves belleses, el record del mestre, **El Pessebre** i **El cant dels ocells**, els ajudi a estimar Catalunya, així com les nostres tradicions.

La nostra entitat hi va estar representada per un important grup d'amants d'aquests actes patriòtics, entre els quals vam poder saludar els senyor Delmiro de Caralt, Joan i Josep M. Font i Rius, Carme Regina Fox, Modest Montlleó, etc.

La propera Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos a Vilanova i la Geltrú

Informem als nostres lectors que enguany la XIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos tindrà lloc a Vilanova i la Geltrú el dia 26 d'octubre vinent. L'organització serà a càrrec del Centre d'Estudis de la Biblioteca Museu Balaguer i no dubtem que aquesta Assemblea serà una digna continuació de totes les celebrades. En serà president el doctor Manuel Riu i Riu, catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona. La presidència honorària l'ostentarà el senyor Miquel Benavent i Seguí, alcalde de Vilanova i diputat provincial.

Si bé no està concretat encara el programa detallat dels actes, podem avançar, però, que l'acte acadèmic principal de l'Assemblea constarà d'una breu exposició de sis ponències, tres de caràcter metodològic i tres de tema local, tal com segueix: «Metodologia per a l'estudi de les restes fòssils d'una comarca», a càrrec del Museu Provincial de Paleontologia de Sabadell; «Normes per a la formació de l'inventari botànic d'una comarca», pel doctor Oriol de Bolós Capdevila, catedràtic de Botànica de la Universitat de Barcelona; «Metodologia Etnològica», pel doctor August Panyella, director del Museu Etnològic de Barcelona; «Dinàmica social de la Vilanova vuitcentista», per Albert Virella Bloda, historiador local i membre del Centre d'Estudis de la Biblioteca Museu Balaguer; «Aportació de Vilanova a la cultura contemporània», per Francesc X. Puig Rovira, president del Centre d'Estudis; «Documentació històrica a Vilanova i la Geltrú (Guia breu dels seus arxius)», per Teresa Basora Sugrañes, directora de la Biblioteca Museu Balaguer.

S'hi admetran també totes aquelles comunicacions relacionades amb els temes de les tres ponències metodològiques o bé que tractin temes de Vilanova i la Geltrú i comarca. Les comunicacions hauran de ser lliurades abans del 25 de setembre, amb un resum d'extensió màxima d'un foli escrit a dos espais. És desig dels organitzadors de publicar després el corresponent volum de les actes i comunicacions, com s'ha fet en d'altres Assemblees Intercomarcals.

Per a més informació, dirigiu-vos a la secretaria de la revista MUNTANYA.

bibliografia

Guia del Romànic de l'Alt Empordà. Sebastià Delclós i Sunyer. Centre Excursionista Empordanès. Figueres, 1975.

Heus aquí que arriba a les nostres mans una obra ben útil per a tots aquells que estimen l'art medieval de Catalunya, centrat en aquest cas en una comarca que n'és especialment pròdiga: l'Alt Empordà. Publicat pel Centre Excursionista Empordanès, de Figueres, el seu autor, Sebastià Delclós, jove i entusiasta que ha aconseguit, amb la collaboració d'un equip de companys, fer una completa guia d'esglésies romàniques i pre-romàniques i d'altres de possible origen medieval, conservades, abandonades o enrunades com tantes n'hi ha a la nostra geografia, i ens les descobreix escampades arreu de la contrada que té el centre comarcal a Figueres. Aquesta guia-catàleg gairebé exhaustiva, demostra a més un profund coneixement de la geografia de l'Alt Empordà, ja que se'ns dóna la situació concreta i la manera de poder trobar cada una de les esglesioles, algunes ben poc conegudes. Seguint els municipis de la comarca per ordre alfabètic, s'apleguen un conjunt de més de 180 esglésies que mostren fins a quin punt l'esclat de l'arquitectura medieval fou important en aquestes terres de la Catalunya Vella, i també com han estat menystingudes i oblidades per l'estat deplorable de moltes d'elles, enrunades i saquejades.

A part de la situació, uns breus detalls donen idea de la configuració de l'edifici i algunes van acompanyades de la data més antiga citada per Montsalvatge. La **Guia del Romànic de l'Alt Empordà** va precedida d'unes paraules d'Alexandre Deulofeu, estudiós empordanès prou conegut, on al final exposa una breu classificació orientativa dels monuments medievals. Personalment, però, crec que la seva observació sobre les esglésies visigòtiques pot crear confusió al lector ja que són escassíssimes les mostres d'arquitectura visigòtica a Catalunya i les més antigues que el visitant pot trobar a l'Alt Empordà són del període pre-romànic centrat en els segles IX i X, algunes lògicament amb clara influència visigòtica, però fora d'aquesta època, de la qual conservem més o menys fidelment la tradició arquitectònica.

Acompanyen aquest interessant treball unes 170 fotografies de referència a les respectives esglésies, originals de J. M. Gavín, J. Fort de Ribot, A. Romero i del mateix S. Delclós. Un plànol a escala 1:100 000 de l'Alt Empordà fet per Pepita Ribera és un valuós ajut per a la recerca de les esglésies.

Recomanem sincerament aquesta petita gran obra dedicada «als paletes medievals de l'Empordà» per la seva indubtable utilitat pel seu esperit excursionista i per la inquietud que demostra un grup de gent jove que estima i revaloritza unes pedres velles, algunes a punt de desaparèixer.

Anna Borbonet

La revista "Muntanya" editada pel Centre Excursionista de Catalunya, es publica sense cap finalitat lucrativa.

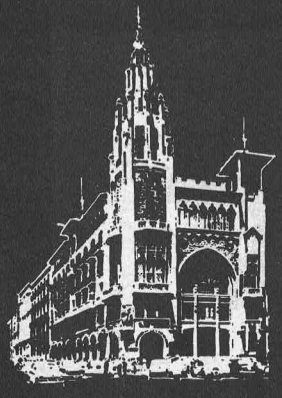

CAIXA DE PENSIONS
PER A LA VELLESA I D'ESTALVIS

"la Caixa"

de Catalunya i Balears

a qualsevol època de l'any us podreu equipar a

Barillesset

ENRIC GRANADOS, 122 - AVINYÓ, 8-10 - PASSEIG MANUEL GIRONA, 4

SUCURSAL A GIRONA: CORT REIAL, 15

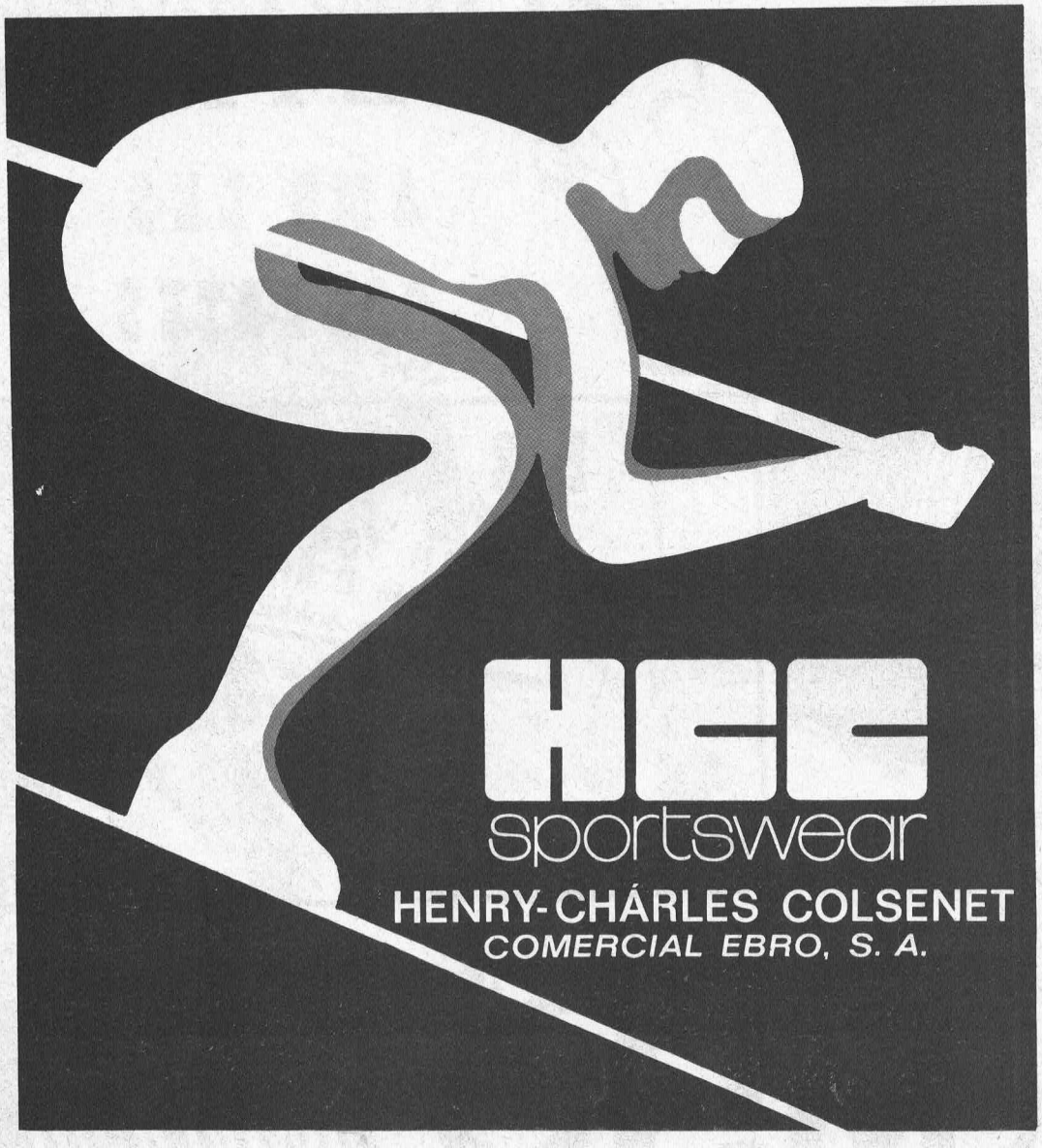
HCC
sportswear
HENRY-CHÁRLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

ELS LLIBRES SON CARS
PROTEGIU-LOS

I POSEU-HI LES VOSTRES INICIALS DE FRANC

AMB LES COBERTES

ES REGALEN 24 LLETRES AUTOADHESIVES A M B FONS D'OR PER CADA COBERTA DEL 21 AL 31 -

MSO®
QUALITAT
UNIVERSAL
PATENT

PER LLIBRES DE TOTS TAMANYS

ESQUI
CAMPING
ESCALADA

SPORTS

CANUDA, 6 - Tels. 226 36 04
302 36 95

BARCELONA-2

MUNTANYA **Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA**

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.
Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Nom .....

carrer..... núm..... pis.....

població .....
(districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm. , amb la quota anual de 240 pessetes. (estranger: 270 pessetes).

Cobrament:

☐ gir postal

☐ reembossament

☐ compte corrent / llibreta d'estalvis, segons autorització adjunta.

Signatura

d'EL CASERIO, me'n fio!

Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya

Pes en origen: 170 grams

EL CASERIO

La revista **MUNTANYA,** editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA,** demana la col.laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconsegueixi tota la difusió que es mereix.

Franqueig

TARGETA POSTAL

Revista MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Paradís, 10
BARCELONA (2)

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

Parleu-vos de MUNTANYA i feu-los-la conèixer.

Retalleu aquest butlletí i doneu-los-el perquè se subscriguin a MUNTANYA

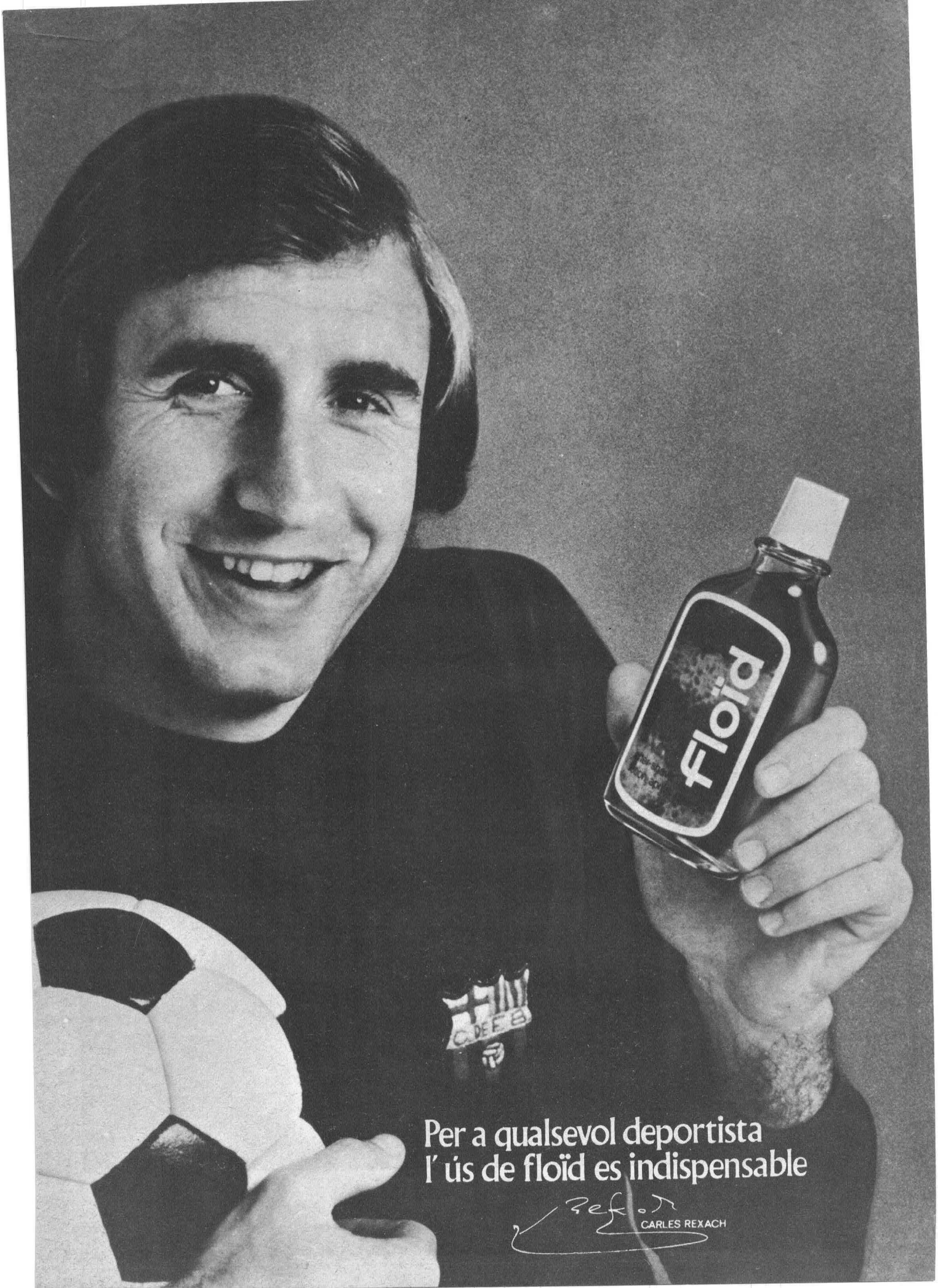
floïd
Per a qualsevol deportista
l' ús de floïd es indispensable
CARLES REXACH

Aplaudim

tots aquells qui fan de l'esport la forma
més noble de la convivéncia humana

BANCA CATALANA

DEP. RELACIONS PUBLIQUES